Влада—Радам!

ГОЛОС УКРАЇНИ

Газета Верховної Ради України ◆ № 165 ◆ Вівторок, 27 серпня 1991 року ◆ Ціна 10 коп.

ЖИВИ У ВІКАХ, НЕЗАЛЕЖНА УКРАЇНО!

ПОСТАНОВА
Верховної Ради Української РСР
ПРО ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки **постановляє:**

Проголосити 24 серпня 1991 року Україну незалежною демократичною державою.

З моменту проголошення незалежності чинними на території України є тільки її Конституція, закони, постанови Уряду та інші акти законодавства республіки.

1 грудня 1991 року провести республіканський референдум на підтвердження акту проголошення незалежності.

Голова Верховної Ради Української РСР

Л. КРАВЧУК.

м. Київ,
24 серпня 1991 року

АКТ
ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Виходячи із смертельної небезпеки, яка нависла була над Україною в зв'язку з державним переворотом в СРСР 19 серпня 1991 року,

— продовжуючи тисячолітню традицію державотворення в Україні,

— виходячи з права на самовизначення, передбаченого Статутом ООН та іншими міжнародно-правовими документами,

— здійснюючи Декларацію про державний суверенітет України, Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки урочисто

ПРОГОЛОШУЄ

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ та створення самостійної української держави — **УКРАЇНИ.**

Територія України є неподільною і недоторканою.

Віднині на території України мають чинність виключно Конституція і закони України.

Цей акт набирає чинності з моменту його схвалення.

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ

24 серпня 1991 року

ГОЛОС України

Засновник — Верховна Рада України

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

УРСР, 252047
Київ, вул. Нестерова, 4

ТЕЛЕФОНИ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ:

Приймальня — 446-92-11

Відповідальний секретар — 446-72-63

Завідуючий коректорською 441-84-42, 224-72-54 (телефакс)

ВІДДІЛИ:
парламентський — 441-84-52, 441-85-64,
листів — 441-82-05, 441-29-61,
економіки — 441-88-07,
аграрний — 441-86-18,
міжнародний — 446-91-20,
охорони здоров'я — 441-88-06,
соціальних питань — 441-88-05,
екології — 441-88-59,
культури — 441-86-44,
спорту — 441-88-08,
інформаційний — 446-61-13, 441-86-20,
історії України — 441-88-62,
військових питань — 441-88-52,
реклами — 441-89-44,
бухгалтерія — 441-84-00.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Індекс 60955

Тираж 155.000

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Газета виходить 5 разів на тиждень

СТАБІЛІЗУВАТИ ПОЛІТИЧНУ СИТУАЦІЮ

ПОЗАЧЕРГОВА СЕСІЯ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

У ці тривожні дні абсолютна більшість людей проявила свою прихильність до утвердження справжньої демократії, не піддалася впливу так званого ДКНС, рішуче відкинула його провокаційні рішення. Народ України, виборюючи свій суверенітет, на численних мітингах, зборах сказав рішуче «Ні!» самозванцям, поверненню тоталітарного режиму, закликав усіх чесних людей не збочувати з дороги до демократії, гласності, соціальної справедливості, становлення правової держави.

Але були й такі, хто підтримав незаконні рішення ДКНС. Розібратися з ситуацією, дати оцінку всьому тому, що відбулося,— така мета стояла перед Верховною Радою Української РСР, яка зібралася 24 серпня на позачергову сесію.

Сесія вшанувала хвилиною мовчання пам'ять москвичів Дмитра Комаря, Володимира Усова, Іллі Кричевського, які загинули під час виступу проти антидержавного перевороту.

Хвилиною мовчання депутати вшанували пам'ять народного депутата України Б. Котика, який раптово помер.

З доповіддю про політичну ситуацію виступив Голова Верховної Ради УРСР Л. Кравчук, із співдоповідями — народні депутати республіки О. Мороз та І. Юхновський.

Доповідь Л. КРАВЧУКА

Шановні народні депутати!

Ми зібралися на позачергову сесію Верховної Ради України у драматичний і надзвичайно тяжкий для нашого народу час. Події останнього тижня докорінно змінили перебіг політичного розвитку в країні і на Україні, стали каталізатором багатьох принципово важливих процесів, чітко окреслили позиції різних соціальних сил, партій, рухів, кожного громадянина.

Нас привела в цей зал засідань потреба об'єктивно розібратися і дати оцінку всьому, що відбулося, намітити першочергові кроки по виходу з кризи в інтересах демократії і правопорядку, зміцнення суверенітету України, перетворення її в справді незалежну, суверенну державу. Від сьогоднішніх наших рішень багато в чому буде залежати майбутнє народу України.

В ніч з 18 на 19 серпня 1991 року в Радянському Союзі відбувся реакційний державний переворот, на чолі якого стала група політичних авантюристів, що утворила неконституційний орган — так званий Державний комітет по надзвичайному стану в СРСР. Особлива небезпека полягала в тому, що путчисти займали ключові державні посади, перебували в найближчому оточенні Президента СРСР. Крім того, з самого початку з їх боку робилися спроби надати заколоту видимості конституційності. В указі віце-президента та спеціальній заяві радянського керівництва було оголошено про неможливість за станом здоров'я виконання Горбачовим М. С. обов'язків Президента СРСР.

Як стало відомо пізніше, це була цинічна брехня. В дійсності Президент був насильно ізольований від народу, країни і світу, на нього і його сім'ю чинився безпрецедентний тиск.

Звичайно, серйозні сумніви щодо правдивості тверджень членів військово-політичної хунти про хворобу М. С. Горбачова у нас були з самого початку. Проте перевірити свої підозри ми не мали на той час жодної змоги.

Правовий аналіз показує антиконституційний, незаконний характер утворення і діяльності Державного комітету по надзвичайному стану в СРСР.

По-перше, надзвичайний стан в окремих місцевостях СРСР запроваджується лише Президентом СРСР зі згоди вищого органу державної влади республіки, чого, як відомо, він не робив. Це головне.

По-друге, при оголошенні надзвичайного стану необхідно чітко окреслювати його територіальні межі. Ця вимога теж не була дотримана, що відкривало дорогу до ескалації «надзвичайщини» по всій країні. Більше того, встановлювалася обов'язковість рішень комітету заколотників для всіх органів влади і управління, службових осіб і громадян на всій території Союзу, що теж є незаконним.

І нарешті, створення такого органу, як комітет по надзвичайному стану для всієї країни, не передбачене чинним законодавством.

Поступово стало вимальовуватись політичне обличчя самозваного комітету. Головною метою перевороту поза всяким сумнівом був намір грубою силою зупинити процес глибоких перетворень у країні, ліквідувати державний суверенітет республік, наступити на горло гласності, демократичним завоюванням народу, правам людини. Про це переконливо свідчать і зміст документів, які приймалися змовниками, і їх безпосередні дії. В них по суті відмінялися Конституції і закони суверенних держав, в тому числі і України. Були скасовані заходи урядів республік, спрямовані на захист внутрішніх споживчих ринків, звужувалися функції місцевих банків, фінансових органів та інше. В той же час робилися демагогічні заяви і давалися брехливі обіцянки негайно змінити на краще життя народу. Зрозуміло, що коштів на такі заходи в країні не було і немає.

Підпорядковувались союзним органам республіканські та місцеві телерадіоорганізації, обмежувалась їх діяльність, закривалися невгодні новому режиму газети, встановлювалась політична цензура. В умовах незаконно оголошеного надзвичайного стану заборонялися вуличні походи і демонстрації, збори і мітинги, проводилися перевірки документів, огляд вантажу і особистих автомобілів, подекуди встановлювалась комендантська година з усіма наслідками, які випливають з цього.

У нас на Україні, як відомо, надзвичайного стану не було. Проте всі війська згідно прямої вказівки міністра оборони СРСР були приведені в стан підвищеної бойової готовності і таки були готові діяти без будь-якої згоди на те з боку республіканських та місцевих органів влади, якщо виникала, з їх точки зору, така потреба.

Одне слово, була здійснена відкрита брутальна атака на все, що вистраждав і здобув народ за останні шість років. Мала місце спроба відкинути наше суспільство до похмурих часів тоталітаризму, до вакханалії беззаконня, до засудженої історією ідеології та практики сталінщини.

Як же ми мали діяти в цій не тільки надзвичайній, але й незвичній для всіх ситуації? Яких заходів необхідно було вжити, щоб вирішити головне завдання — зберегти в республіці громадянський мир і спокій, не дати розчавити танками наші головні завоювання: демократія, гласність, всенародне прагнення до державного суверенітету?

Скажу відверто, відповісти на ці непрості запитання вранці 19 серпня було не так просто. Перш за все, як зорієнтуватися в цій обстановці. Адже ніякої офіційної інформації, крім тієї, що з самого ранку настирливо звучала по Центральному радіо і телебаченню, не було.

(Закінчення на 3-й стор.).

Постанова Верховної Ради України

ПРО ДЕПАРТИЗАЦІЮ ДЕРЖАВНИХ ОРГАНІВ, УСТАНОВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ

Верховна Рада України **постановляє:**

1. Припинити діяльність організацій політичних партій в усіх органах державної влади та управління, правоохоронних органах, установах радіо і телебачення, інших державних установах, органах і організаціях.

2. Співробітники органів прокуратури, Міністерства внутрішніх справ, Комітету державної безпеки України зобов'язані припинити своє членство в будь-якій політичній партії чи русі. Особи, які не виконують цієї вимоги, підлягають звільненню з зазначених органів протягом десяти днів з дня прийняття даної Постанови.

3. Питання про функціонування організацій політичних партій на виробництві вирішується трудовими колективами підприємств і організацій.

Голова Верховної Ради України
Л. КРАВЧУК

м. Київ
24 серпня 1991 року

Закон України

ПРО НАДАННЯ ДОДАТКОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ГОЛОВІ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Верховна Рада України **постановляє:**

До обрання Президента України наділити Голову Верховної Ради України додатковими повноваженнями, надавши йому право:

видавати в межах законодавства України обов'язкові для виконання на території республіки розпорядження;

зупиняти постанови і розпорядження Кабінету міністрів України, накази міністрів та інших посадових осіб, підвідомчих Кабінету міністрів України, у разі їх невідповідності Конституції і законам України до розгляду цих актів Верховною Радою України;

зупиняти дію рішень обласних, районних, міських, районних у місті Рад народних депутатів, прийнятих з порушенням Конституції і законів України, до їх розгляду Верховною Радою України.

Голова Верховної Ради України
Л. КРАВЧУК

м. Київ
24 серпня 1991 року

Постанова Верховної Ради України

ПРО ВІЙСЬКОВІ ФОРМУВАННЯ НА УКРАЇНІ

Верховна Рада України **постановляє:**

1. Підпорядкувати всі військові формування, дислоковані на території республіки, Верховній Раді України.

2. Утворити Міністерство оборони України.

3. Урядові України приступити до створення Збройних Сил України, республіканської гвардії та підрозділу охорони Верховної Ради, Кабінету міністрів і Національного банку України.

Голова Верховної Ради України
Л. КРАВЧУК

м. Київ
24 серпня 1991 року

СТАБІЛІЗУВАТИ ПОЛІТИЧНУ СИТУАЦІЮ

(Продовження. Початок на 1-й та 2-й стор.).

І Голова, і члени Президії Верховної Ради УРСР, і Кабінет міністрів довідались про ці події таким же чином, як і всі громадяни. Неодноразові спроби додзвонитися в Крим до М. С. Горбачова були марними. Телефоністка ніжним голосом відповідала: «Михайло Сергійович просить його не турбувати». Безуспішною була і пізніша спроба пробитися до Горбачова з допомогою нашого КДБ.

Деяку ясність у розстановку сил з солдатською прямотою вніс генерал Варенников, який вночі прибув з Москви і безцеремонно попередив, що будь-які спроби не виконувати рішення комітету або здійснити акти громадянської непокори будуть мати наслідком негайне введення надзвичайного стану в тих регіонах республіки, де це буде мати місце. Тому довелось діяти відповідально, виявляючи турботу про долю народу, який злою волею заколотників міг у будь-яку хвилину бути втягнутий в страшну катастрофу.

У цій вибухонебезпечній ситуації ми вважали своїм першочерговим обов'язком заявити про свою позицію щодо комітету, його рішень, заспокоїти людей, запевнити їх у непорушності конституційних засад громадського життя на Україні, нашого курсу на державний суверенітет республіки, закликати до зваженості та дотримання нормального ритму життя. Це було зроблено у моєму виступі по Українському телебаченню о 16-й годині 19 серпня.

Дуже важливо було також вчасно дати колективну оцінку подій, що відбуваються, висловити наше ставлення (я маю на увазі Президію Верховної Ради) до того становища, в якому ми всі опинились. Засідання Президії відбувалося протягом двох днів — увечері 19 і цілий день 20 серпня і було надзвичайно напруженим. На його початку я наголосив, що ніколи не визнаю правомочності цього комітету, і сказав, що ми маємо діяти по ситуації, яка на той час була неясною.

У стенограмі засідання Президії на сторінках 14 та 14-а є такий текст Заяви, який запропонувала група членів Президії: «Президія Верховної Ради Української РСР, оцінюючи політичну ситуацію, констатує, що в ніч з 18 на 19 серпня 1991 року було незаконно усунено від влади Президента СРСР, тим самим порушено статтю 127 Конституції СРСР, згідно якої Президент може бути зміщений тільки З'їздом народних депутатів у разі порушення Конституції і законів. Владу в країні намагається захопити так званий Державний комітет по надзвичайному стану, який не може бути визнаний законним органом влади, так як він не передбачений Конституцією СРСР. Оголошення надзвичайного стану здійснено всупереч статтям 1, 2, 3 Закону СРСР про правовий режим надзвичайного стану.

Керуючись положеннями Закону СРСР про правовий режим надзвичайного стану, Конституцією СРСР, Конституцією УРСР, Декларацією про державний суверенітет України, Президія Верховної Ради Української РСР заявляє:

Оголошення Державного комітету по надзвичайному стану є неконституційним і його дію розцінює як спробу державного перевороту. Підтверджує, що єдиними законними органами влади на Україні є Верховна Рада, Кабінет міністрів та інші державні органи, утворені згідно Конституції України».

А далі в стенограмі йде такий текст: «Кравчук: Тепер давайте обговоримо, підпишемось і зробимо заяву».

Цю пропозицію зачитав народний депутат Юхновський. Її підтримали народні депутати Танюк, Ємець, Павличко, Яворівський та інші.

Ми почали обговорювати це питання, але була настільки велика складність, що ми не могли ні до чого домовитись, тому перенесли і продовжили засідання Президії 20 серпня.

Після тривалих емоційних дебатів Президія прийняла Заяву з цього приводу, яка була оприлюднена через засоби масової інформації. Як ви знаєте, в ній стверджувалось, що «до рішення сесії Верховної Ради УРСР з цього питання положення постанов Державного комітету по надзвичайному стану в СРСР не мають юридичної сили на території Української РСР»

Сьогодні на мітингах і в цьому залі звучить немало звинувачень на адресу Президії за зволікання з прийняттям цієї Заяви, за надто м'яку оцінку тих подій. Так, ми запізнились, з позицій сьогоднішнього дня вона дійсно м'яка. Але позиція, хоч і без міцних слів, все ж таки там є. Ми визнали, що рішення комітету не мають сили на Україні і це чули всі люди. Ми не могли скинути з своїх плечей тягар тієї далеко не опереткової, а зовсім реальної загрози, що нависла над Україною і в будь-який момент могла страшним броньованим молотом ударити по республіці.

Тепер, щоб ви всі зрозуміли ситуацію, в якій ми були вранці 19 серпня, і як діяли, я наведу протокольний запис нашої розмови з генералом Варенниковим. Але перш ніж відтворити цю розмову, я хотів би, щоб ви дізналися, що було напередодні. О 6 годині 30 хвилин 19 серпня мені додому подзвонив командуючий Київським військовим округом генерал Чічеватов і сказав, що в країні введено надзвичайний стан і вся влада перейшла до ДКНС. Він також сказав, що у нього в кабінеті знаходяться представник Міністерства оборони генерал Варенников, який хоче зі мною зустрітися.

Я знаю генерала Варенникова і знаю, що він підписав відому заяву «Отечество в опасности». Тому я зрозумів, хто до нас приїхав і з якою місією.

Я призначив цю зустріч на 9-ту годину. В той час, коли я їхав до Верховної Ради, мені прямо в машину подзвонив Борис Єльцин. Він теж не мав ніякої інформації і запитав, чи не знаю я, що з Горбачовим. Я відповів: також нічого не знаю. Як будемо діяти? — запитав Борис Миколайович. Я прямо сказав, що до сесії Верховної Ради СРСР ми не маємо визнавати цього комітету. Так і домовились.

Приїхав я до Верховної Ради. О 9 годині заходять у кабінет генерал Варенников, генерал Чічеватов і член військової Ради округу генерал Шариков. При розмові були присутні перший віце-прем'єр К. І. Масик і народний депутат, перший секретар ЦК Компартії України С. І. Гуренко.

Ось, я повторюю, протокольний запис розмови з генералом Варенниковим. Він заявив, що «влада перейшла до ДКНС, який врятує країну. Рекомендую Вам подумати і зайняти правильну позицію. Змінити свій особистий курс і курс Верховної Ради. Не підбурювати депутатів до різних там розмов. Війська мають наказ і будуть діяти. Якщо вони отримають інформацію, що ситуація потребує введення надзвичайного стану, він буде введений. Подумайте, може слід це зробити у західних областях і м. Києві».

Загрозлива тональність розмови, її директивність свідчили про певні наміри.

У цей час подзвонив тепер уже колишній керівник КДБ Крючков, який повторив приблизно те ж саме про введення надзвичайного стану і що ми маємо виконувати рішення створеного комітету. В ході подальшої нашої розмови з генералом весь час мали місце натяки на те, що війська приведені в стан підвищеної бойової готовності.

В свою чергу, посилаючись при цьому на другу статтю Закону про правовий режим надзвичайного стану, я відповів генералу, що комітет неконституційний і ми його не можемо визнати до сесії Верховної Ради СРСР.

Далі. Я став вимагати у генерала підтвердження його повноважень. Цього, звичайно, не було зроблено. Тоді я наголосив, що ми не можемо так вести розмову, тому що немає ніяких офіційних документів, крім повідомлень по радіо та телебаченню. Я підкреслив, що ми будемо і далі жити і діяти за своїми законами, Конституцією і від суверенітету не відступимось. Погроз же я як Голова суверенної держави не сприймаю.

Це все я хочу сказати не для того, щоб підкреслити свою особисту роль, а для того, щоб ви зрозуміли, в яких обставинах доводилось діяти і приймати рішення.

Зважте і на політичну палітру нашої Президії. Адже Президія — це колегіальний орган і ніхто, тим більше Голова Верховної Ради, не може прискорити прийняття такого важливого рішення, примусити когось займати ту чи іншу позицію. Я свою висловив.

Тому Заява ця народжувалась у справжніх муках колективних пошуків, часто навпомацки, не без драматичних колізій і загострень. Скажімо, два перших речення Заяви, я вже говорив, голосували поіменно, настільки розійшлись погляди.

Але головне те, що ми не маємо ніякої правової основи, як діяти в таких умовах. Немає правового механізму, який дозволив би відразу вдатися до рішучих акцій з метою захисту власного суверенітету не словами, а ділами.

Я ще раз підкреслюю, що ми мали сподівання лише на підтримку народу. Але давайте будемо відвертими. Сьогодні люди діють не так, як вони діяли 19 серпня. А вранці 19 серпня ми загалом не знали, як вони будуть діяти, тому що люди налякані роками тоталітарного режиму і знають, що це таке, коли здійснюються переворот. Ми робили все для того, щоб не був введений надзвичайний стан і щоб не було жертв, не пролилась невинна кров.

Ви добре знаєте, що Голова Верховної Ради не може приймати якихось одноособних рішень і видавати укази. Я можу підписати тільки те рішення, яке прийняте Верховною Радою або її Президією. Коли б у мене були повноваження приймати постанови або укази, я б робив це незалежно від Президії Верховної Ради.

Це ще раз свідчить на користь термінового введення інституту президентства на Україні.

Виходячи з ситуації, що склалася, я прошу надати Голові Верховної Ради повноваження видавати в необхідних випадках постанови нормативного характеру, а також постанови по застосуванню норм законів, що мали б обов'язкову силу на всій території України з моменту їх підписання.

Але і в цей час, в час серйозних випробувань, ми змогли сказати те, що думали, і втримати ситуацію в руках. Численні відгуки на Заяву Президії підтвердили, що переважна більшість схвально зустріла таку позицію.

Не можу не сказати і про те, що величезною підтримкою для всіх нас була та школа боротьби за суверенітет, яку ми так непросто, але наполегливо опановували протягом цілого року парламентської діяльності.

Сьогодні, як відомо, навколо суверенітету України є різні думки, різні підходи. Але, не маючи Декларації про державний суверенітет України, правових документів по її реалізації, ми просто не змогли б так принципово, рішуче відстояти свої позиції, інтереси власного народу.

Думаю, що ця ситуація ще більше згуртувала всіх навколо ідеї суверенітету, зробила нас усіх ще більш рішучими і наполегливими йти до кінця по цьому доленосному шляху.

Стосовно різних розмов на мою адресу як Голови Верховної Ради, то я категорично відкидаю будь-які звинувачення в нерішучості, зволіканні і невизначеності моєї власної позиції. Хотів би особливо підкреслити, що в бесідах з керівниками інших республік, у телевізійному інтерв'ю 20 серпня, зверненні до Голови Верховної Ради СРСР А. І. Лук'янова 21 серпня я постійно наголошував на незаконності дій комітету по надзвичайному стану, закликав до найшвидшого розгляду цієї ситуації на позачерговій сесії Верховної Ради СРСР, в тому числі наполягав на обов'язковій присутності там М. С. Горбачова. До речі, під час нашої розмови 21 серпня Михайло Сергійович щиро подякував за підтримку в цей важкий час.

Саме тому вважаю, що ми в цій непростій ситуації діяли зважено, в інтересах закону, Конституції, власного народу.

Які ж висновки можна і необхідно зробити сьогодні для того, щоб надалі мати впевненість, що подібне ніколи не повториться? Якими мають бути наші подальші кроки на шляху правового утвердження дійсного суверенітету України?

Перший урок полягає в тому, що гарантом усіх започаткованих в 1985 році прогресивних перетворень сьогодні є народ. Саме народ, який перестав бути рабом, в якому пробудилися могутні почуття власної гідності і власної відповідальності за свою долю і долю країни, став реальною перешкодою на шляху політичних авантюристів, всіма можливими засобами захистив конституційний лад і законно обраного Президента країни.

Тому першочергове завдання — і надалі всемірно зміцнювати і розвивати на якісно новій основі справжнє народовладдя, кріпити та поглиблювати демократію, створити для цього всі необхідні матеріальні та правові умови. Спроба заколотників захопити владу зобов'язує всіх нас ще і ще раз повернутися обличчям до проблемних питань державного суверенітету України. Верховній Раді слід терміново вжити найрішучіших заходів до його повнооб'ємного наповнення реальним змістом, його утвердження в усіх сферах суспільного життя республіки, надійного забезпечення і конституційного захисту. Тобто, уже найближчим часом необхідно визначити і створити усі структури суверенітету, створити механізм його реалізації в практиці суспільних відносин.

Драматичні події останніх днів показали повну незахищеність нашої республіки від зовнішніх і внутрішніх авантюр. Сьогодні на Україні немає механізму, який би надійно працював на захист народу та демократично обраної влади від антиконституційних дій груп або окремих осіб на захоплення влади і зміну державного ладу. Тому необхідно негайно створити Раду оборони України, на яку покладалися б обов'язки по організації, охороні, захисту суверенітету нашої держави як у мирний, так і у воєнний час. Розробити концепцію оборони та створити на Україні власну національну гвардію. Прийняти закони про статус військ, розташованих сьогодні на території республіки.

Було б доцільнішим на черговій сесії Верховної Ради розглянути питання про тимчасове, до вступу на посаду обраного Президента України, визначення конституційного статусу Голови Верховної Ради не лише як найвищої службової особи республіки, який він має нині, а й глави держави. Статус глави держави слід було б закріпити і за майбутнім Президентом.

Главі української держави мають бути підпорядковані внутрішні війська. Комітет державної безпеки, Міністерство внутрішніх справ. При цьому вони не повинні входити в будь-які союзні структури. Мова може йти тільки про координацію дій. З цих питань маємо теж негайно прийняти відповідні законодавчі акти. Настав час вирішити питання і про департизацію правоохоронних органів республіки, тим більше, що є відповідне ініціативне рішення КДБ і колегії Міністерства внутрішніх справ України.

Події, що мали місце, зумовлюють необхідність прискорити вирішення питання про створення відповідного органу по охороні Конституції республіки. Ним має стати Конституційний суд. У подібних ситуаціях йому доцільно надати право приймати оперативні рішення, які мають бути остаточними навіть за умов надзвичайного стану.

У зв'язку з усім вищесказаним, враховуючи докорінні зміни, що сталися зараз у країні, ми маємо також переглянути наші позиції відносно змісту Союзного договору. Україна може вступи-

(Закінчення на 6-й стор.).

СТАБІЛІЗУВАТИ ПО

(Продовження. Початок на 2-й і 3-й стор.).

ти лише в такий Союз, перебування в якому виключало б найменшу можливість зазіхань будь-кого на наш державний суверенітет.

Сьогодні маємо врятувати економіку, забезпечити людей самим необхідним. Головне зараз — економічний союз республік. Як його зберегти? Які заходи належить вжити, щоб захистити ринок? Економіка і життя людей сьогодні — це той грунт, на якому можуть здійснювати свої дії будь-які авантюристи до тих пір, поки не буде вжито рішучих заходів, щоб поправити ситуацію. Нам необхідно зробити все, щоб запрацював Закон про економічну самостійність України. Для цього Кабінет міністрів має у найкоротші строки підготувати і подати на розгляд Верховної Ради весь пакет потрібних для цього законодавчих актів.

Повинні запрацювати всі структурні органи Кабінету міністрів, які затверджені і мають діяти. Вирішити питання про реальну передачу у відання республіки підприємств союзного підпорядкування, створити власну фінансову систему, опираючись на свою грошову одиницю. Як відомо, це питання стоїть уже не один день, а сьогодні прийшов час його вирішити кардинально. І це має зробити Верховна Рада. Думаю, що, незважаючи на всі труднощі, Національному банку України і уряду потрібно терміново внести свої обгрунтовані пропозиції з цього питання до Верховної Ради України, а вона має прийняти принципове рішення, виходячи з ситуації.

На фоні перспективних завдань ніяк не можна забувати і про поточні справи, не менш вагомі для нашого народу сьогодні. Це перш за все нормальний ритм виробництва, порядок, дисципліна і відповідальність на кожній ділянці. Це — рішучий захист споживчого ринку України і покращання продовольчого постачання. Першочерговим є безумовне виконання постанов Президії Верховної Ради УРСР від 16 серпня «Про хід продажу державі зерна з урожаю 1991 року», організоване проведення комплексу осінньо-польових робіт, закладення міцної основи для урожаю наступного року.

Причому, якщо ми, шановні народні депутати, не внесемо відповідних корективів до нашої можливості впливати на обласні, районні Ради, ми можемо залишитися, якщо так далі піде справа, без хліба. В цей час це було б страшним випробуванням для всіх нас і для нашого народу. Я маю на увазі, що ми маємо надати Президії Верховної Ради, або Верховній Раді, або Кабінету міністрів — тут треба порадитися — право звільняти з посад тих, хто сьогодні бойкотує вирішення економічних питань, бойкотує економічний суверенітет і загалом суверенітет України.

Нарешті, це велика і відповідальна робота по підготовці всього народногосподарського комплексу до функціонування в зимових умовах, його нормальне забезпечення паливом, енергією.

І ще один, можливо, найголовніший урок, який всі ми маємо винести з цих подій. Ми переможемо в будь-який час, при будь-якій ситуації, коли будемо спиратися на народ, будемо спиратися на закон.

Спроба державного перевороту повинна протверезити наші голови в самому ставленні до суверенітету України. Якщо до сьогодні для багатьох він був і його не було, то тепер їх позиція, сподіваюсь, стане однозначною. Суверенітету повною мірою не було, але він обов'язково повинен бути і для цього потрібно прийняти відповідні закони. Відтепер настає другий етап його становлення в житті республіки. Перший ми пройшли з часу прийняття Декларації про державний суверенітет України. І якщо цей етап позначений еволюційними кроками, то сьогодні ми повинні стати на більш рішучих, конкретних дій щодо його утвердження.

Шановні народні депутати! Ми пережили разом з нашим народом жахливі три дні і три ночі. Сьогодні люди зітхнули з полегшенням. Демократичним силам ціною величезних зусиль, неймовірного напруження всіх сил вдалося відстояти завоювання демократії. Кращі сини Росії віддали за ідеали свободи своє життя. Ми не маємо права забувати ці жертви і повинні зробити все, щоб подібне ніколи і ніде не повторилося.

Насамперед, слід зміцнювати єдність демократичних сил України з такими ж силами інших республік, консолідацію народу навколо ідей створення правової держави і громадянського суспільства, пріоритету загальнолюдських цінностей, вірності Конституції і законам. Водночас потрібно підвищувати пильність, давати рішучу відсіч зазіханням на конституційний лад, звідки б вони не виходили.

Сьогодні доводиться констатувати той факт, що закони у нас практично не діють, на місцях нерідко відверто ігноруються рішення найвищих органів державної влади і управління. Вважаю, що ми не доб'ємося тут змін на краще доти, доки не надамо найвищим владним структурам республіки права зміщувати з посад тих керівників, які допускають подібні порушення.

І на закінчення хочу наголосити, що єдиним надійним гарантом збереження народу України від переворотів, які відбуваються в Москві, є сам народ України. Тому наше найперше і найголовніше завдання — в якомога стисліші строки завершити побудову суверенної Української держави, виправдати ті великі сподівання, які він на нас покладає.

* * *

Після доповіді рішенням сесії було відведено півтори години для запитань і відповідей.

І. ПЛЮЩ. Як будемо із запитаннями, Леоніде Макаровичу? Письмово чи від мікрофонів?

Л. КРАВЧУК. Письмових там не дуже багато. Давайте чергувати письмові з тими, що від мікрофонів.

(Стенограма сесії подається з невеликим скороченням).

С. ГОЛОВАТИЙ. У мене запитання до Голови Верховної Ради і паралельно до народних депутатів України першого секретаря ЦК КПУ Гуренка і Прем'єр-міністра Фокіна. Оскільки ці три перші особи в республіці повинні були 19 серпня бути в Києві і приймати рішення.

Отже, моє запитання таке: «Голова Верховної Ради Кравчук неодноразово, починаючи з 19 серпня до сьогоднішнього часу, скрізь заявляв, що в республіці діє Конституція України, Конституція Союзу і законодавство. І ніяких інших антиконституційних органів немає. Проте відомо, що 19 серпня за підписом Масика було створено тимчасову комісію на чолі з державним міністром Марчуком, рішення якої видані в межах її компетенції не визначеної ніде, є обов'язковими для всіх міністерств, відомств, об'єднань, підприємств, установ, організацій, розташованих на території республіки. Це неконституційний паралельний орган Ради Міністрів і Верховній Раді.

Відомо також, що 19 серпня ЦК Компартії України спустило секретні документи партійним комітетам, райкомам з вказівкою, як себе поводити у даний час. І тому у мене питання до вас, всіх трьох, як діячів партії, керівників КПУ, двох членів Політбюро, діячів держави: «Зараз ці секретні документи ЦК КПУ поспішно ліквідовуються і ховаються, й до цього часу ще не прийнято рішення про арешт і опечатування будинків. Чому ви, маючи монополію право на телебачення і радіо, не поінформували народ України про наявність цих органів, документів секретних і несекретних, не висловили свого ставлення до цих документів. Дякую».

Л. КРАВЧУК. Я дам відповідь на те, що стосується мене особисто. Про те, що надійшли секретні документи від ЦК КПРС, я дізнався з виступу Президента Назарбаєва. До цього від ЦК Компартії України, його Політбюро, секретарів ЦК Компартії України я ніякої інформації не мав. Ні в понеділок, ні у вівторок, ні в середу. Я дізнався тільки від Назарбаєва з Центрального телебачення. Зі мною ніхто не узгоджував, не показував, не радився. Маю на увазі ЦК Компартії України.

Повторюю, не знав. Коли я дізнався про ці надзвичайно серйозні речі, будучи вчора у Москві, я написав заяву на ім'я ЦК КПРС про те, що оскільки група секретарів ЦК КПРС діяла від імені всієї партії, я не можу далі виконувати обов'язки члена ЦК КПРС, а тим людям, які до цього причетні, вимагаю дати політичну і правову оцінку.

Після повернення до Києва я подзвонив першому секретареві ЦК Компартії України і сказав: «Оскільки мене навіть не інформували про те, що діється навколо, я не можу виконувати обов'язки члена Політбюро і члена ЦК Компартії України».

Повторюю, що коли 19-го вранці виникла ситуація, про яку вам розповів, з генералом Варенниковим, уряд республіки для того, щоб військові, підкреслюю, щоб військові не могли діяти поза Кабінетом міністрів, утворив просто робочу групу, яка б координувала і не допустила вихід військ на вулиці. І тільки. Тому вона і не мала ніякого правового статусу.

Тепер послухайте мене уважно. Я розумію, що зараз пристрасті розпалюються, і 19 серпня вони були з одного боку, а тепер можуть бути з іншого. А демократія — справа надзвичайно серйозна і дуже тендітна. Може статись таке, що була ейфорія з одного боку, а зараз почнеться з другого. У той же час, якщо ми не будемо поважати самі закон, ми ніколи не станемо на шлях правової держави. Я просив би не узагальнювати і все робити за законом. Бо якщо ми хочемо мати владу і закон, то маємо їх поважати.

І. ПЛЮЩ. Відповідь на письмове запитання.

Л. КРАВЧУК. «Ваше ставлення до злочинної верхівки КПРС. Чи вважаєте себе членом цієї партії?»

Л. КРАВЧУК. Я все буду вирішувати за статутом, а про своє ставлення я вже сказав.

М. БАТІГ. Леоніде Макаровичу, звертаю вашу увагу на те, що біля мікрофонів стоїть дуже багато депутатів, просив би відповідати лаконічніше. І прошу на моє питання відповісти однослівно: «так», або «ні». Як, на вашу думку, чи мають моральне право сидіти серед членів Президії Верховної Ради три народних депутати — Білоблоцький, Печеров і Шульга, які голосували проти постанови Президії Верховної Ради, виступали за визнання хунти?

Чи маєте ви намір, як Голова Верховної Ради, поставити питання про увільнення цих депутатів від обов'язків голів постійних комісій?

Л. КРАВЧУК. Я вважаю, і це запропонувала група депутатів — Євтухов, Сухий і Залудяк, що, враховуючи ту ситуацію, яка сталася, і той драматизм, важливість особистої позиції кожного, щоб Верховна Рада поставила питання про довіру до членів Президії.

Давайте ми спочатку вирішимо це питання, потім будемо вирішувати інші.

Я вважаю, що є злочинці, які мають бути піддані правосуддю, але є люди, які не визначились і які мають це зробити сьогодні.

Депутат не представився. Чому ж уся комуністична преса України друкувала лише розпорядження хунти?

Л. КРАВЧУК. Сама газета вирішує, що друкувати. Тому ви редакторів запитайте.

А. ЗІНЧЕНКО. Шановний Леоніде Макаровичу, є неспростовні факти масового запровадження надзвичайного стану на підприємствах республіки, в районах і областях. Як ви будете реагувати на дії таких посадових осіб у Радах? Зокрема це стосується керівництва Вінницького облвиконкому, яке вже 19 серпня запроваджувало надзвичайний стан в області, звідки пішли розпорядження на підприємства. Мені особисто робітники вінницького заводу 22 серпня дали документ з посиланням на першу постанову комітету. Отже, як ви будете реагувати щодо таких посадових осіб?

Л. КРАВЧУК. Я хочу внести з цього приводу пропозицію. Ми маємо утворити комісію, яка б усі ці питання вивчила і внесла на сесію Верховної Ради. А сесія має відповідно відреагувати.

Депутат не представився. В одному із останніх виступів Горбачов посилався на домовленість керівників республік прискорити підписання Союзного договору. Це дійсно так? Ви також підтримали цю пропозицію?

Л. КРАВЧУК. Ні, я такої пропозиції про прискорення не підтримав. Я сказав, що у нас сесія прийняла відповідні рішення, ми їх будемо розглядати і яке рішення приймемо, з таким і прийдемо.

Ю. ЗБІТНЄВ. Шановний Леоніде Макаровичу, я не буду вас звинувачувати в нерішучості за попередні дні, хоча ця нерішучість була, я не буду вас звинувачувати в неінформованості, хоча представники всіх політичних партій, рухів принесли і поклали вам на стіл лист своєї заяви.

Хочу я запитати вас, якщо ви тоді були рішучі, то чому ви сьогодні нерішучі, коли знаєте, що представники деяких державних міністерств, деякі голови Рад підтримали цей надзвичайний стан? Чого ви хочете добитися?

Л. КРАВЧУК. Я, шановний народний депутате Збітнєв, хочу добитися і буду добиватися, скільки у мене вистачить сил, щоб на Україні не було беззаконня. Я запропонував утворити комісію, яка вивчить усе це, про що ви кажете. Для мене найголовніше — це Конституція і Закон. Комісія вивчить і внесе на сесію Верховної Ради, обговоримо і відповідно відреагуємо. Коли ж виявиться, що хтось з керівників будь-якого рангу приймав рішення про підтримку рішень цього так званого комітету, я буду голосувати і вимагати звільнення таких осіб з роботи.

В. ГРИНЬОВ. Леоніде Макаровичу, наскільки відповідають дійсності дані про дзвінок до вас Гуренка перед дзвінком Чичеватова. І друге, наскільки відповідає дійсності те, що вам запропонували все-таки зустріч з генералами не у вашому кабінеті, а в ЦК КПУ? І ще одне. Скільки дзвінків від голів обласних виконавчих комітетів було вам протягом 19-го і як події розвивались після?

Л. КРАВЧУК. Дійсно, це деталі, але першим я дізнався від Станіслава Івановича Гуренка, що введено надзвичайний стан.

Я запитав, звідки він знає, і він відповів (оплески), що йому подзвонив генерал Чичеватов. Після цього Чичеватов подзвонив мені і пояснив, що не знав мого телефону, тому подзвонив першому (оплески) Гуренку.

А генерал Варенников, як я дізнався, запропонував провести зустріч у Центральному Комітеті. Я ж сказав, що ми будемо проводити її у Верховній Раді, тому що влада тут.

19 серпня люди збиралися з думками, думали, що робити, і було не до дзвінків. Але подзвонив мені зі Львова Давимука, потім подзвонив з Івано-Франківська Яковина, потім подзвонив Дідик, потім подзвонив Дем'янов. І більше дзвінків я не мав.

На другий день уже було трошки більше дзвінків. Але я до цього ставлюсь з відповідним розумінням. А 21-го ще більше, і так більше, і більше, і більше.

Депутат не представився. Чи, не думаєте ви, що на фоні останній трагічних подій ми змушені повернутись до питання прямих виборів керівників Рад усіх рівнів? Якщо так, то обіцяйте підтримати це питання на найближчому засіданні Верховної Ради.

Л. КРАВЧУК. Що значить пообіцяйте? Я це запропонував, коли ми обговорювали проект концепції Конституції в заключному слові. Воно надруковане. Я сказав — якщо президент обирається всім народом, то й голови повинні обиратись так само. (Оплески).

Але ми маємо робити все по порядку. Не потрібно зараз втягуватись у всезагальні вибори. Тому, що

АБІЛІЗУВАТИ ПОЛІТИЧНУ СИТУАЦ

юзу і законодав- их інших анти- их органів не- відомо, що 19 підписом Масика но тимчасову ко- олі з державним арчуком, рішення в межах її ком- визначеної ніде, ими для всіх мі- відомств, об'єд- ємств, установ, розташованих на спубліки. Це не- ний паралельний Міністрів і Вер-

кож, що 19 серп- артії України кретні документи омітетам, райко- кою, як себе по- ий час. І тому у ня до вас, всіх ячів партії, ке- У двох членів діячів держави: екретні докумен- поспішно лікві- ховаються, й до ще не прийнято арешт і опеча- нків. Чому ви, льне право на і радіо, не по- народ України цих органів, екретних і не- висловили сво- до цих докумен-

ЧУК. Я дам від- , що стосується о. Про те, що кретні документи РС, я дізнався з езидента Назар- ого від ЦК Ком- іни, його Політ- тарів ЦК Ком- ни я ніякої ін- мав. Ні в поне- вівторок, ні в се- вся тільки від з Центрального Зі мною ніхто ав, не показував, Маю на увазі ії України.

не знав. Коли про ці надзви- ні речі, будучи скві, я написав я ЦК КПРС про льки група сек- КПРС діяла від артії, я не мо- онувати обов'яз- К КПРС, а тим о цього причетні, політичну і ку.

ернення до Киє- нв першому сек- Компартії Ук- ив: «Оскільки ме- не інформували діється навколо, у виконувати ена Політбюро Компартії Укра-

що коли 19-го ла ситуація, про повів, з генера- ковим, уряд рес- того, щоб військ слюю, щоб вій- огли діяти поза іністрів, утворив у групу, яка б а і не допустила на вулиці. І тіль- і не мала ніякого статусу.

слухайте мене розумію, що расті розпалю- 19 серпня одного боку, а бути з іншого. — справа над- і дуже статись таке, рофія з одного почнеться з же час, якщо поважати самі коли не станемо ної держави. не узагальнюва-

ти і все робити за законом. Бо якщо ми хочемо мати владу і закон, то маємо їх поважати.

І. ПЛЮЩ. Відповідь на письмове запитання.

Л. КРАВЧУК. «Ваше ставлення до злочинної верхівки КПРС. Чи вважаєте себе членом цієї партії?»

Л. КРАВЧУК. Я все буду вирішувати за статутом, а про своє ставлення я вже сказав.

М. БАТІГ. Леоніде Макаровичу, звертаю вашу увагу на те, що біля мікрофонів стоїть дуже багато депутатів, просив би відповідати лаконічніше. І прошу на моє питання відповісти однослівно: «так», або «ні». Як, на вашу думку, чи мають моральне право сидіти серед членів Президії Верховної Ради три народних депутати — Білоблоцький, Печеров і Шульга, які голосували проти постанови Президії Верховної Ради, виступали за визнання хунти?

Чи маєте ви намір, як Голова Верховної Ради, поставити питання про увільнення цих депутатів від обов'язків голів постійних комісій?

Л. КРАВЧУК. Я вважаю, і це запропонувала група депутатів — Євтухов, Сухий і Залудяк, що, враховуючи ту ситуацію, яка сталася, і той драматизм, важливість особистої позиції кожного, щоб Верховна Рада поставила питання про довіру до членів Президії.

Давайте ми спочатку вирішимо це питання, потім будемо вирішувати інші.

Я вважаю, що є злочинці, які мають бути піддані правосуддю, але є люди, які не визначились і які мають це зробити сьогодні.

Депутат не представився. Чому ж уся комуністична преса України друкувала лише розпорядження хунти?

Л. КРАВЧУК. Сама газета вирішує, що друкувати. Тому ви редакторів запитайте.

А. ЗІНЧЕНКО. Шановний Леоніде Макаровичу, є неспростовні факти масового запровадження надзвичайного стану на підприємствах республіки, в районах і областях. Як ви будете реагувати на дії таких посадових осіб у Радах? Зокрема це стосується керівництва Вінницького облвиконкому, яке вже 19 серпня запроваджувало надзвичайний стан в області, звідки пішли розпорядження на підприємства. Мені особисто робітники вінницького заводу 22 серпня дали документ з посиланням на першу постанову комітету. Отже, як ви будете реагувати щодо таких посадових осіб?

Л. КРАВЧУК. Я хочу внести з цього приводу пропозицію. Ми маємо утворити комісію, яка б усі ці питання вивчила і винесла на сесію Верховної Ради. А сесія має відповідно відреагувати.

Депутат не представився. В одному із останніх виступів Горбачов посилався на домовленість керівників республік прискорити підписання Союзного договору. Це дійсно так? Ви також підтримали цю пропозицію?

Л. КРАВЧУК. Ні, я такої пропозиції про прискорення не підтримав. Я сказав, що у нас сесія прийняла відповідні рішення, ми їх будемо розглядати і яке рішення приймемо, з таким і прийдемо.

Ю. ЗБІТНЄВ. Шановний Леоніде Макаровичу, я не буду вас звинувачувати в нерішучості за попередні дні, хоча ця нерішучість була, я не буду вас звинувачувати в непоінформованості, хоча представники всіх політичних партій, рухів принесли і поклали вам на стіл лист своєї заяви.

Хочу я запитати вас, якщо ви тоді були рішучі, то чому ви сьогодні нерішучі, коли знаєте, що представники деяких державних міністерств, деякі голови Рад підтримали цей надзвичайний стан? Чого ви хочете добитися?

Л. КРАВЧУК. Я, шановний народний депутате Збітнєв, хочу добитися і буду добиватися, скільки у мене вистачить сил, щоб на Україні не було беззаконня. Я запропонував утворити комісію, яка вивчить усе це, про що ви кажете. Для мене найголовніше — це Конституція і Закон. Комісія вивчить і винесе на сесію Верховної Ради, обговоримо і відповідно відреагуємо. Коли ж виявиться, що хтось з керівників будь-якого рангу приймав рішення про підтримку рішень цього так званого комітету, я буду голосувати і вимагати звільнення таких осіб з роботи.

В. ГРИНЬОВ. Леоніде Макаровичу, наскільки відповідають дійсності дані про дзвінок до вас Гуренка перед дзвінком Чичеватова. І друге, наскільки відповідає дійсності те, що вам запропонували все-таки зустріч з генералами не у вашому кабінеті, а в ЦК КПУ? І ще одне. Скільки дзвінків від голів обласних виконавчих комітетів було вам протягом 19-го і як події розвивались після?

Л. КРАВЧУК. Дійсно, це деталі, але першим я дізнався від Станіслава Івановича Гуренка, що введено надзвичайний стан.

Я запитав, звідки він знає, і він відповів (оплески), що йому подзвонив генерал Чичеватов. Після цього Чичеватов подзвонив мені і пояснив, що не знав мого телефону, тому подзвонив першому (оплески) Гуренку.

А генерал Варенников, як я дізнався, запропонував провести зустріч у Центральному Комітеті. Я ж сказав, що ми будемо проводити її у Верховній Раді, тому що влада тут.

19 серпня люди збиралися з думками, думали, що робити, і було не до дзвінків. Але подзвонив мені зі Львова Давимука, потім подзвонив з Івано-Франківська Яковина, потім подзвонив Дідик, потім подзвонив Дем'янов. І більше дзвінків я не мав.

На другий день уже було трошки більше дзвінків. Але я до цього ставлюсь з відповідним розумінням. А 21-го ще більше, і так більше, і більше, і більше.

Депутат не представився. Чи, не думаєте ви, що на фоні останній трагічних подій ми змушені повернутись до питання прямих виборів керівників Рад усіх рівнів? Якщо так, то обіцяйте підтримати це питання на найближчому засіданні Верховної Ради.

Л. КРАВЧУК. Що значить пообіцяйте? Я це запропонував, коли ми обговорювали проект концепції Конституції в заключному слові. Воно надруковане. Я сказав — якщо президент обирається всім народом, то й голови повинні обиратись так само. (Оплески).

Але ми маємо робити все по порядку. Не потрібно зараз втягуватись у всезагальні вибори. Тому, що потрібно рятувати життя людей, економіку. Нервова система у всіх нині напружена, пульсує кожна клітина у людини. А треба ж організувати виробництво, треба ж заготовлювати хліб. Завтра ми трошки заспокоїмось і почнуться буденні дні: магазини, полиці, тепло у квартирі, вода, каналізація. І тоді буде дуже важко пояснити, чому ж ми не вжили заходів, щоб люди жили нормально. Вони сьогодні прийшли з одними гаслами, а завтра підуть до Верховної Ради і запитають, як їм жити далі. А про це треба думати.

І. ВАЛЕНЯ. Леоніде Макаров[illegible] Скажіт[illegible] будь-ласка[illegible]му ви у[illegible]ділок, заявивши Єльцину і Варенникову, що визнаєте цю банду незаконною, протягом понеділка і вівторка не заявили це публічно перед народом України?

І друге запитання. У вас були здорові хлопці, такі, як Масик і Гуренко в кабінеті. Три офіцери вашої охорони. Що вам завадило зв'язатися по телефону з Потебеньком і, заручившись підтримкою Конституції, заарештувати Варенникова, який нахабно зайшов до вас у кабінет прямо у Верховній [illegible]

Л. К[illegible]ВЧУК. [illegible]слухайте мене, шановні друзі. Це все ж таки питання надзвичайно серйозне. По-перше, він зайшов з мого відома. Я сказав, що з ним зустрінусь для розмови. Не уявля[illegible] як це я, [illegible] навіть Поте[illegible]ко, в ум[illegible] коли діє комітет надзвичайного стану, міг заарештувати в кабінеті генералів. А що мені заважало сказати про незаконність комітету? Мені нічого не заважало, і я про це заявив безпосередньо 19-го, коли сказав, що не можуть бути визнаними законними дії комітету на території України.

ЗАПИСКА. Відомо, що члени Президії Печеров, Білоблоцький і Шульга виступили за створення державного комітету з надзвичайної ситуації, [illegible]обто стали спі[illegible] [illegible]коєнні злочину. Чи вважаєте ви за можливе подальше перебування цих людей у складі Президії?

Л. КРАВЧУК. Я вже відповідав на це запитання.

М. ПОРОВСЬКИЙ. Леоніде Макаровичу, нещодавно ви підписали договір з РРФСР. Ним передбачено співпрацю в економічній, культурній і політичній сферах. Чому ви згідно з цим договором не надали активної допомоги Єльцину, тобто порушили договір, підписаний вами. А якби Єльцин зайняв таку політику, як ви, вичікувальну, чи була б сьогодні перемога? І що ви думаєте робити з керівниками, які створили в областях на Україні комітети з надзвичайних ситуацій, а нині прогулюються в нас по залу, будучи посібниками державних злочинців?

Л. КРАВЧУК. На друге запитання я вже відповів. Утворимо комісію, вона все проаналізує і тоді ми на сесії вирішуватимемо це питання. Це ж не я особисто можу вирішити.

Що стосується першого питання. Я хочу сказати, що з Борисом Миколайовичем Єльциним ми мали розмови кожний день двічі, а то і тричі. Єльцин, Назарбаєв і я координували кожен свій крок. Я мушу вам сказати, що Назарбаєв подзвонив і міністрові оборони Язову й попросив вивести війська з Москви. Це було десь уже об одинадцятій годині вечора. Я подзвонив теж. Раз, другий. Язов не відповідає, відповідає секретар. Де, питаю, міністр, дзвонить Голова Верховної Ради України.

— На засіданні ГКЧП.

— Коли повернеться?

— Не знаю.

А вже вирішувався час штурму. Я продиктував: «Передайте Язову, як тільки з'явиться, що Голова Верховної Ради України від імені всіх (я навіть дозволив собі такий вислів) вимагає негайно відвести війська в місця дислокації. Не проллїть крові. Буде біда. Україна тоді ніколи з цим не погодиться». Я приблизно цю розмову, тільки вже безпосередньо у присутності, Юхновського, Ємця, Володимира Борисовича Гриньова, ультимативно передав Голові Верховної Ради Лук'янову. Вимагав від нього негайно припинити дії, визнати неконституційним комітет і винести на сесію Верховної Ради.

ЗАПИСКА. Загальновідома підбурювальна провокаційна роль газети «Правда Украины». «Радянська Україна», «Робітнича газета», «Київський вісник» та інших партійних газет, які дезинформують народ, паплюжать демократичні сили. Отже, вони — трубадури перевороту. Чи будуть вони націоналізовані?

Л. КРАВЧУК. Ви знаєте, у нас працює комісія, яку очолює народний депутат Чобіт. Нехай ця комісія продовжить цю роботу і внесе відповідні пропозиції (про націоналізацію майна КПУ — **Ред.**).

Депутат не представився. У мене запитання до вас як до Голови Верховної Ради і рядового комуніста. Я хочу, щоб ви відповіли однозначно: «так» чи «ні», і що після цього було прийнято відповідне рішення. Чи підтримуєте ви, щоб Верховна Рада прийняла розпорядження і доручила службам КДБ України, Міністерству внутрішніх справ, депутатам усіх рівнів негайно після голосування опечатати приміщення ЦК КПУ до закінчення проведення розслідування участі цієї організації в путчі, а також приміщень усіх райкомів, парткомів. І виконати це негайно.

Л. КРАВЧУК. Відповідаю. Я вчора знаходився у Москві, в залі засідань Ради Федерації. Горбачов через кожні п'ять хвилин одержував інформацію, що спалюють документи в Міністерстві оборони, спалюють документи в КДБ, спалюють документи в ЦК. Приймались негайні рішення про, як ви сказали, «опечатування». Я не маю зараз інформації, що десь спалюють документи. Якщо така інформація є, дайте її, ми приймемо рішення.

І. ПЛЮЩ. Леоніде Макаровичу, я можу тільки доповнити, що вчора були такі розмови, надходили такі повідомлення до Верховної Ради. Я мав розмову з Головою КДБ Миколою Михайловичем Галушком, який авторитетно заявив, що жодний папірець у Державному комітеті в Києві не знищували і не спалювали, сьогодні він відповість, коли виступатиме.

В. ГРИНЬОВ. Я розповсюдив серед депутатів проект постанови відносно цього. Якщо ми сьогодні не приймемо цю постанову про негайне опечатування цих усіх приміщень, то комісія нічого не зможе зробити, об'єктивно інформувати. Тобто постанова, розповсюджена серед вас (шум у залі)...

Шум в залі.

І. ПЛЮЩ. Я прошу до уваги. Є потреба обговорювати цю постанову? Нема.

Шум у залі.

І. ПЛЮЩ. Тоді дозвольте оголосити.

Шум у залі.

І. ПЛЮЩ. Я прошу до уваги. Перший мікрофон.

Я хочу просити вас надати можливість виступити нашому депутату — першому секретареві ЦК Компартії України.

Шум у залі. Депутати встали, категоричні протести проти виступу Гуренка.

І. ПЛЮЩ. Я прошу до уваги, зачитаю текст постанови.

Шум у залі.

І. ПЛЮЩ. Постанова Верховної Ради. Проект.

Шум у залі.

Л. КРАВЧУК. Давайте я її прочитаю, оскільки стою на трибуні.

Верховна Рада Української РСР постановляє: «Про заходи по недопущенню приховування або знищення документів державних органів та Компартії України, які свідчать про їхню причетність до спроби військово-партійного перевороту».

Верховна Рада Української РСР постановляє:

1. КДБ та МВС УРСР негайно опечатати та взяти під охорону документацію та архіви Кабінету міністрів Ради Міністрів Кримської РСР, республіканських міністерств і відомств, виконкомів обласних Рад народних депутатів, ЦК КПУ, Кримського обкому та обкомів, райкомів і парткомів на правах райкомів Компартії України.

2. Попередити всіх посадових осіб, усіх громадян України, що винні у приховуванні чи знищенні документів, які прямо або безпосередньо стосуються спроби серпневого військово-партійного перевороту, а також особи, які дають вказівки здійснювати таке знищення чи приховування, розглядатимуться як співучасники злочину.

3. Постанова набирає чинності з моменту прийняття Верховною Радою Української РСР».

А. МАТВІЄНКО. Я маю право на доповнення до проекту, який розглядається. Тому я просив би розглянути процедурне питання прийняття постанови, прийняти її за основу і проголосувати кожне доповнення, якщо воно є. І давайте не порушувати встановленого нами порядку. Я особисто буду голосувати за цю постанову, але я вважаю, що необхідно було б доповнити перший пункт такими словами: «У зв'язку з тим, що ми повинні знати правду про діяння всіх органів, громадських організацій і рухів, пропоную після слова Компартії України, дописати «інших політичних партій, громадських організацій та рухів».

Л. СКОРИК. Я прошу дати мені слово. Тільки що виступав представник вірного помічника партії — комсомолу, Я думаю, що товариш Матвієнко дещо помилився, пропонуючи опечатати архіви демократичних партій і рухів на Україні. Вони не мали жодної причетності до цього ганебного перевороту. Матвієнко не має найменшої під-

стави вис пропозиці

Шум у

Оголош 30 хвилин

ПІСЛ

І. ПЛЮ таки нада повідачу мент на за а потім пе рення тих Але щоб ємно ввіч вислухати тата Гуре ду. А зар слово від на депутат

Д. ПА депутати! всіх. В та ації ми м ловне. Я словами зав: «Я де жу думку але я гото щоб він м вити». Я зу настро ні рішенн си не пови

Перше. ної неза (Оплески).

Друге. ськових о них на те під коман Верховної

(Оплеск

І третє. ція держа їни.

І. ПЛЮ Станіслав ку.

С. ГУР родні деп но проти засідання суд над було. Я трибуни, готовий д чення пов з приводу кавлять, стосовно м голови па так і на Але я кат го, щоб б такий пор дий, що змогли по бути демо кає.

Я ще ра сьогодні ч мітети па хоплені, в викинуті, ними чини сьогодні, тів би, що це освятил

Я вважа ний шлях. ся сьогодн вів, дати годні ж г юстиції, вони вийн я за те, що державний що запроп дакція гов вість прип будь-якої нови, пі якої, поч нету мініс там будуть Якщо нас вайте так ні — дава кованими.

І. ПЛЮ демо все-т ментом, да оніду Мака і потім пер питання.

Л. КРА дякувати н за те, що вість закін таких умо ли з місця

ПІТИЧНУ СИТУАЦІЮ

вати життя
іку. Нервова
сіх нині на-
льсує кожна
ини. А треба
виробництво,
овлювати хліб.
шки заспоко-
ться буденні
полиці, тепло
вода, каналіза-
е дуже важко
у ж ми не
в, щоб люди
но. Вони сьо-
з одними
втра підуть до
ци і запитають,
лі. А про це

Леоніде Ма-
кажіт будь-
и-у ділок,
ину і Варенни-
аєте цю бан-
ою, протягом
торка не за-
ічно перед на-
?
итання. У вас
хлопці, такі,
ренко в кабі-
фіцери вашої
вам завадило
телефону з
заручившись
Конституції,
Варенникова,
зайшов до
прямо у Вер-

К. слухай-
ановні друзі.
и питання над-
озне. По-пер-
ов з мого ві-
в, що з ним
я розмови. Не
е я, навіть
в ум коли
надзвичайного
арештувати в
лів. А що ме-
сказати про
комітету? Ме-
заважало, і я
безпосередньо
сказав, що не
визнаними за-
омітету на те-
ни.

Відомо, що
ії Печеров,
і Шульга ви-
творення дер-
ету з надзви-
ції, тобто ста-
жоєнні
важаєте ви за
льше перебу-
юдей у складі

К. Я вже від-
запитання.
СЬКИЙ. Лео-
чу, нещодавно
и договір з
м передбачено
економічній,
олітичній сфе-
и згідно з цим
надали актив-
Єльцину, тоб-
договір, під-
. А якби Єль-
ку політику, як
ну, чи була б
мога? І що ви
и з керівни-
рили в облас-
і комітети з
ситуацій, а
ються в нас
чи посібника-
злочинців?
К. На друге
вже відповів.
ісію, вона все
тоді ми на се-
имемо це пи-
е я особисто
.
ться першого
хочу сказати,
Миколайови-
м ми мали
ний день дві-
. Єльцин, На-
координували
к. Я мушу вам
Назарбаєв подз-
трові оборони

Язову й попросив вивести війська з Москви. Це було десь уже об одинадцятій годині вечора. Я подзвонив теж. Раз, другий. Язов не відповідає, відповідає секретар. Де, питаю, міністр, дзвонить Голова Верховної Ради України.

— На засіданні ГКЧП.

— Коли повернеться?

— Не знаю.

А вже вирішувався час штурму. Я продиктував: «Передайте Язову, як тільки з'явиться, що Голова Верховної Ради України від імені всіх (я навіть дозволив собі такий вислів) вимагає негайно відвести війська в місця дислокації. Не проллїть крові. Буде біда. Україна тоді ніколи з цим не погодиться». Я приблизно цю розмову, тільки вже безпосередньо у присутності, Юхновського, Ємця, Володимира Борисовича Гриньова, ультимативно передав Голові Верховної Ради Лук'янову. Вимагав від нього негайно припинити дії, визнати неконституційним комітет і винести на сесію Верховної Ради.

ЗАПИСКА. Загальновідома підбурювальна провокаційна роль газети «Правда Украины». «Радянська Україна», «Робітнича газета», «Київський вісник» та інших партійних газет, які дезинформують народ, паплюжать демократичні сили. Отже, вони — трубадури перевороту. Чи будуть вони націоналізовані?

Л. КРАВЧУК. Ви знаєте, у нас працює комісія, яку очолює народний депутат Чобіт. Нехай ця комісія продовжить цю роботу і внесе відповідні пропозиції (про націоналізацію майна КПУ — **Ред.**).

Депутат не представився. У мене запитання до вас як до Голови Верховної Ради і рядового комуніста. Я хочу, щоб ви відповіли однозначно: «так» чи «ні», і що після цього було прийнято відповідне рішення. Чи підтримуєте ви, щоб Верховна Рада прийняла розпорядження і доручила службам КДБ України, Міністерству внутрішніх справ, депутатам усіх рівнів негайно після голосування опечатати приміщення ЦК КПУ до закінчення проведення розслідування участі цієї організації в путчі, а також приміщень усіх райкомів, парткомів. І виконати це негайно.

Л. КРАВЧУК. Відповідаю. Я вчора знаходився у Москві, в залі засідань Ради Федерації. Горбачов через кожні п'ять хвилин одержував інформацію, що спалюють документи в Міністерстві оборони, спалюють документи в КДБ, спалюють документи в ЦК. Приймались негайні рішення про, як ви сказали, «опечатування». Я не маю зараз інформації, що десь спалюють документи. Якщо така інформація є, дайте її, ми приймемо рішення.

І. ПЛЮЩ. Леоніде Макаровичу, я можу тільки доповнити, що вчора були такі розмови, надходили такі повідомлення до Верховної Ради. Я мав розмову з Головою КДБ Миколою Михайловичем Галушком, який авторитетно заявив, що жодний папірець у Державному комітеті в Києві не знищували і не спалювали, сьогодні він відповість, коли виступатиме.

В. ГРИНЬОВ. Я розповсюдив серед депутатів проект постанови відносно цього. Якщо ми сьогодні не приймемо цю постанову про негайне опечатування цих усіх приміщень, то комісія нічого не зможе зробити, об'єктивно інформувати. Тобто постанова, розповсюджена серед вас (шум у залі)...

Шум в залі.

І. ПЛЮЩ. Я прошу до уваги. Є потреба обговорювати цю постанову? Нема.

Шум у залі.

І. ПЛЮЩ. Тоді дозвольте оголосити.

Шум у залі.

І. ПЛЮЩ. Я прошу до уваги. Перший мікрофон.

Я хочу просити вас надати можливість виступити нашому депутату — першому секретареві ЦК Компартії України.

Шум у залі. Депутати встали, категоричні протести проти виступу Гуренка.

І. ПЛЮЩ. Я прошу до уваги, зачитаю текст постанови.

Шум у залі.

І. ПЛЮЩ. Постанова Верховної Ради. Проект.

Шум у залі.

Л. КРАВЧУК. Давайте я її прочитаю, оскільки стою на трибуні.

Верховна Рада Української РСР постановляє: «Про заходи по недопущенню приховування або знищення документів державних органів та Компартії України, які свідчать про їхню причетність до спроби військово-партійного перевороту».

Верховна Рада Української РСР постановляє:

1. КДБ та МВС УРСР негайно опечатати та взяти під охорону документацію та архіви Кабінету міністрів Ради Міністрів Кримської РСР, республіканських міністерств і відомств, виконкомів обласних Рад народних депутатів, ЦК КПУ, Кримського обкому та обкомів, райкомів і парткомів на правах райкомів Компартії України.

2. Попередити всіх посадових осіб, усіх громадян України, що винні у приховуванні чи знищенні документів, які прямо або безпосередньо стосуються спроби серпневого військово-партійного перевороту, а також особи, які дають вказівки здійснювати таке знищення чи приховування, розглядатимуться як співучасники злочину.

3. Постанова набирає чинності з моменту прийняття Верховною Радою Української РСР».

А. МАТВІЄНКО. Я маю право на доповнення до проекту, який розглядається. Тому я просив би розглянути процедурне питання прийняття постанови, прийняти її за основу і проголосувати кожне доповнення, якщо воно є. І давайте не порушувати встановленого нами порядку. Я особисто буду голосувати за цю постанову, але я вважаю, що необхідно було б доповнити перший пункт такими словами: «У зв'язку з тим, що ми повинні знати правду про діяння всіх органів, громадських організацій і рухів, пропоную після слова Компартії України, дописати «інших політичних партій, громадських організацій та рухів».

Л. СКОРИК. Я прошу дати мені слово. Тільки що виступав представник вірного помічника партії — комсомолу, Я думаю, що товариш Матвієнко дещо помилився, пропонуючи опечатати архіви демократичних партій і рухів на Україні. Вони не мали жодної причетності до цього ганебного перевороту. Матвієнко не має найменшої підстави висувати таку ганебну пропозицію від комсомолу.

Шум у залі.

Оголошується перерва на 30 хвилин.

ПІСЛЯ ПЕРЕРВИ

І. ПЛЮЩ. Давайте ми все-таки надамо можливості доповідачу використати регламент на запитання і відповіді, а потім перейдемо до обговорення тих чи інших постанов. Але щоб уже нам бути взаємно ввічливими, ми повинні вислухати і народного депутата Гуренка з цього приводу. А зараз для пропозиції слово від першого мікрофона депутатові Павличку.

Д. ПАВЛИЧКО. Шановні депутати! Я звертаюсь до вас всіх. В такій емоційній ситуації ми можемо загубити головне. Я звертаюсь до всіх із словами Вольтера, який сказав: «Я демократ, я ненавиджу думку свого противника, але я готовий померти за те, щоб він мав право її висловити». Я хочу, щоб ми одразу настроїлися на три головні рішення, без яких ми звідси не повинні вийти.

Перше. Проголошення повної незалежності України. (Оплески).

Друге. Передача всіх військових одиниць, дислокованих на території України, під командування Президії Верховної Ради України.

(Оплески).

І третє. Повна департизація державних органів України.

І. ПЛЮЩ. Надаємо слово Станіславу Івановичу Гуренку.

С. ГУРЕНКО. Шановні народні депутати! Я категорично проти спроб перетворити засідання нашої сесії на суд над ким би то не було. Я заявляю з цієї трибуни, що я згоден і готовий дати будь-які свідчення повноважним органам з приводу тих, що їх зацікавлять, будь-яких питань стосовно моєї діяльності. Як голови партії комуністичної, так і народного депутата. Але я категорично проти того, щоб був запроваджений такий порядок. І я дуже радий, що наші телеглядачі змогли побачити, якою може бути демократія і що нас чекає.

Я ще раз кажу, що вже сьогодні чотири обласних комітети партії незаконно захоплені, вже сьогодні люди викинуті, вже сьогодні над ними чиниться насильство. І сьогодні, звичайно, дехто хотів би, щоб Верховна Рада це освятила своїм рішенням.

Я вважаю, що це незаконний шлях. Можна визначитися сьогодні з передачею архівів, дати повноваження сьогодні ж групі представників юстиції, прокуратури, щоб вони вийняли ці архіви. Але я за те, щоб ми не освятили державний переворот. Тому, що запропонована нам редакція говорить про можливість припинення діяльності будь-якої виконавчої установи, підкреслюю, будь-якої, починаючи з Кабінету міністрів, і через три дні там будуть сидіти інші люди. Якщо нас це влаштовує, давайте так голосувати, якщо ні — давайте будемо поміркованими. Дякую за увагу.

І. ПЛЮЩ. Давайте ми будемо все-таки йти за регламентом, дамо можливість Леоніду Макаровичу закінчити і потім перейдемо до цього питання.

Л. КРАВЧУК. Я хочу подякувати народним депутатам за те, що дають мені можливість закінчити. А взагалі, в таких умовах працювати, коли з місця перебивають, коли з трибуни відштовхують Голову Верховної Ради, неможливо. Навіть надзвичайний стан, навіть драматична ситуація мусить бути такою, щоб ми поважали один одного і діяли, не порушуючи ні регламенту, ні закону, коли для цього немає підстав. А якщо є підстави, треба їх обговорювати.

В. ЧОРНОВІЛ. Леоніде Макаровичу, вас просили зробити те, що робили ми у Львові. А у нас комітет громадянської згоди відразу розіслав на підприємства уповноважених, і ми одразу були готові, як тільки до нас полізуть, на акт громадянської непокори.

Запитую: чому ви не пустили мене на засідання Президії Верховної Ради 19 серпня, коли я просив тільки зачитати заяву Львівської обласної Ради, яка вже в перші години після путчу чітко розібралася, що сталося, і кваліфікувала це не як виступ групи авантюристів, як ви це сьогодні сказали, а як широкомасштабний, антидержавний комуністичний заколот. Чому ви мене не пустили на ці три хвилини? Дякую.

Л. КРАВЧУК. Справа в тому, що ми не викликали на засідання Президії голів обласних Рад, ми проводили засідання Президії в складі Президії. Коли б ми проводили засідання із запрошенням голів обласних Рад, всі голови були б запрошені.

(Шум у залі).

Записка. Чому Голова Верховної Ради або прем'єр не поїхали особисто в Крим до Горбачова. Адже надзвичайний стан на Україні не було оголошено. То хто мав право зупинити керівників республіки на їх території? Це перше питання.

Л. КРАВЧУК. Мабуть, не всі депутати розуміють, яким є режим, введений Президентом. Навіть при невведенні надзвичайного стану, навіть коли б Горбачов був не усунений від влади, ніхто не може пройти в резиденцію без його згоди. Ніхто! Є охорона, в яку входить десь близько 32 осіб, є керівник охорони, і тільки він вирішує, кому можна пройти, за погодженням з Президентом.

Коли Президент був арештований, не було ніякої можливості з ним зв'язатися. Але я попросив Миколу Михайловича Голушка, щоб він спробував це зробити через Кримський КДБ. Керівник обласного управління КДБ зробив таку спробу. Він підійшов тільки до першої лінії варти, і йому сказали: «Якщо ти звідси не вийдеш, то ми застосуємо зброю».

Депутат не представився. Леоніде Макаровичу, у своєму виступі ви сказали, що будете опиратися на народ і підтримуєте департизацію всіх правоохоронних органів. Як ви думаєте, чи буде можливість здійснювати всі наші закони на всіх рівнях Рад, коли у нас існує ЦК КПРС і ЦК КПУ, які вже довели свою злочинність у ці тривожні дні в ряді областей України? Ваше ставлення до зупинення діяльності КПРС і КПУ, розслідування всіх злочинів, як минулих, так і теперішніх, з наступним розпуском цієї партії?

Л. КРАВЧУК. Що стосується департизації Рад, то народний депутат Павличко вніс таку пропозицію, і я вважаю, що за неї потрібно проголосувати. Як проголосуємо, так і буде.

Запитання від групи депутатів. 20 серпня, приблизно о 17.40 Голова Верховної Ради СРСР Лук'янов, посилаючись на розмову з вами, сказав народним депутатам СРСР, що, можливо, надзвичайний стан буде введений на Західній Україні, в Криму і, мабуть, у Києві. Чи була така розмова і як ви прокоментуєте цю заяву товарища Лук'янова?

Л. КРАВЧУК. Я категорично відмітаю брехню депутата і голови Лук'янова. Я з Лук'яновим говорив один раз за весь час у присутності Гриньова, Юхновського і Ємця. І я йому поставив ультиматум. Більше я з ним ніякої розмови не мав ні на початку, ні в кінці. За цей час ні з ким із членів так званого комітету зв'язків я не підтримував. Я підкреслюю, що Лук'янов є державний злочинець і брехун. Він оббрехав Президента, він рвався до влади, він зараз оббріхує всіх, і вірити Лук'янову не можна.

Р. ЛУБКІВСЬКИЙ. Леоніде Макаровичу, що відомо вам, уряду, голові парламентської комісії Дурдинцю і державному міністру Марчуку про приїзд Язова на територію України приблизно за тиждень до державного перевороту? А це порушення територіального, якщо хочете, морального суверенітету вашого і керівників уряду. І яке ставлення керівництва Кримської Автономної Республіки, яке в той час чи пізніше теж мало відносини з військовими, з Язовим, до перевороту і до рішення так званого комітету?

Л. КРАВЧУК. Я хочу вам повідомити, що про приїзд Язова в округ я не знав. Він навіть не робив спроби подзвонити мені. Він приїхав до себе у війська. Я для того у своїй доповіді наголосив, що ми маємо визначитись щодо статусу військ, які розташовані на території України, прийняти відповідну постанову. Щоб більше цього не було, щоб я знав, де вони дислокуються, хто куди пересувається, що там будується, де будується. Щоб я міг поінформувати Верховну Раду. А зараз абсолютно нічого не знаю.

Щодо позицій уряду Криму, то я не маю документів.

В. КОЛІНЕЦЬ. Шановний Леоніде Макаровичу, ви ні словом не обмовились про те, що частина депутатів Верховної Ради, ті, хто входить до складу Народної Ради, починаючи з 19 серпня, безперервно засідали поряд із засіданнями Президії. Чи для вас не існує, як для Голови Верховної Ради, оця друга її половина, яка називається Народною Радою?

І друге запитання до вас, як до колишнього ідеологічного працівника комуністичної партії. Скажіть, будь ласка, що ви вважаєте ідеологічною основою цього контрреволюційного заколоту? Хто його формував: Рух, республіканська партія чи інші партії? І чи може бути після цього ця партія в рамках закону?

Л. КРАВЧУК. Я свідомо обійшов це питання тому, що від Народної Ради буде виступати народний депутат Юхновський. Але для вас всіх і для людей, які нас слухають, я мушу сказати, що в перший день цього державного перевороту Народна Рада чітко визначилась і заявила, що вона проти нього, як і чітко визначився Рух. Але про це скаже народний депутат Юхновський.

Стосовно ж ідеологічної бази, то нею є та ідеологія, яку утверджували ми в нашій країні. Але я хочу сказати: не тільки комуністична ідеологія призводить до переворотів. Перевороти відбуваються і в тих країнах, де комуністичної ідеології немає.

Справа в даному разі в законах, конституційних нормах, механізмах, які можуть до цього призвести. А у нас вони перебувають у зародковому стані. І не раз я гово-

(Закінчення на 6-й стор.).

СТАБІЛІЗУВАТИ ПОЛІТИЧНУ СИТУАЦІЮ

(Закінчення. Початок на 2-й, 3-й, 4-й і 5-й стор.).

рив, що мають бути такі механізми, які б захистили народ і юридично, і фактично, і законно в межах Конституції, від подібних переворотів незалежно від ідеології.

О. ПІСКУН. Леоніде Макаровичу, в мене питання узагальнююче. Ваша оцінка: власних дій, більшості у Верховній Раді, Голови Комісії з питань державного суверенітету, який за функціями мав скликати цю Комісію і дати оцінку так званому комітетові, оцінка опозиційних партій, оцінка Компартії України.

Чи підтримаєте ви сьогодні запропонований Павличком і Народною Радою проект проголошення акта державної незалежності і всіх атрибутів державної незалежності України: армії, грошей і всього іншого, що перераховано в постанові?

Л. КРАВЧУК. Коли б я був президентом і мав право конституційно видавати укази, як Єльцин, і такого указу не видав, то ви мали б до мене, звичайно, претензії. Тому я ще раз вам нагадую, що я підписую рішення Президії. Від депутатів Народної Ради була запропонована резолюція. Президія її не прийняла. Таким чином, я не міг її підписати і не міг надрукувати. Моя позиція була з самого початку — визнати незаконним, а якщо ви візьмете стенограму засідання Президії, там ви побачите, хто і як голосував.

Я підтримаю, підтримую позицію тих народних депутатів, яка випливає з Декларації, де фактично проголошено незалежність України. **(Оплески.)**

Я. КЕНДЗЬОР. Леоніде Макаровичу, чому ви не звернулися до народу за підтримкою?

Л. КРАВЧУК. Я ще раз підкреслюю, що на Україні надзвичайного стану введено не було. У нас ритм життя йшов нормально, ніякого виходу танків, нічого на вулицях не було. І в мене не було потреби звертатися до народу, щоб він захищав. Абсолютно.

М. ВИНОГРАДСЬКИЙ. Шановний Леоніде Макаровичу. Чому на території суверенної України, яка проголосила Декларацію про незалежність, звільняла з полону Горбачова Російська Федерація? І скажіть, будь ласка, які ви допустили помилки в цей скрутний час як людина і як Голова Верховної Ради? Що вам заважало — відсутність мужності чи відсутність далекоглядності політика?

Л. КРАВЧУК. Думаю, в цій ситуації допустив одну помилку, — що не скликав 20-го числа сесію Верховної Ради. В усьому іншому я діяв по честі й совісті. А цю помилку допустив і визнаю її.

Т. СТЕЦЬКІВ. Леоніде Макаровичу, тільки що ви зробили заяву, що виступаєте за політичну незалежність України. Але чи можна незалежну Україну будувати руками злочинців? Адже Україна може перетворитися в комуністичний заповідник, бо цілий ряд службових осіб, військових чинів виступили за відверту підтримку перевороту. Якщо ні, то чому ви не дали чіткої, я повторюю, чіткої і однозначної оцінки діям членів Президії, діям службових осіб? І як ви ставитесь до того, що прокурор Потебенько досі не порушив жодної кримінальної справи за фактом співучасті державного перевороту?

Л. КРАВЧУК. Ще раз повторюю. Для того, щоб людину назвати злочинцем, треба обов'язково довести її причетність. Я за те, щоб державні злочинці, будь-які злочинці будь-якого рівня зазнали кари обов'язково. Але кара має грунтуватися на законі і на вивченні цього питання. Інакше полетять голови, і ми повернемося до страшних років, які вже пережили. Не дай Боже нам ще їх раз пережити.

Б. РЕБРИК. Леоніде Макаровичу, якби Єльцин не зайняв таку позицію, а іншу — м'якеньку, скажем би, що будемо чекати, то сьогодні не було б і цієї сесії і на Україні був би надзвичайний стан. І чи знаєте ви про існування на Україні громадської організації, яка називається «Єдність»? Вона ще за добу до перевороту вже знала про перші постанови так званого комітету.

Л. КРАВЧУК. Я вважаю, що перш за все Москва виявила мужність і що народ Москви відстояв демократію. Але я у вашому запитанні відчув невіру в сили українського народу, і мені це прикро. Я переконаний, що коли б танки вийшли на вулиці Києва, то народ України їх би зупинив. І народ України має достатньо сил, щоб незалежно від того, де що робиться, відвойовувати власну позицію. І якщо ви за суверенітет, за самостійність і не вірите в те, що ми самі можемо це зробити, що нам треба, щоб нас десь захищали, то такого суверенітету нам не потрібно. Я вірю в наш народ та його сили.

В. ГУСЄВ. Леоніде Макаровичу, чому окремим членам Президії Верховної Ради треба було аж три дні, щоб розібратися в ситуації?

Л. КРАВЧУК. Зверніться безпосередньо до них. А про те, що ми не зробили цього своєчасно, я вже сказав і визнав, що це слід було зробити.

Я. ЗАЙКО. Леоніде Макаровичу, ви як Голова Верховної Ради України мали всі повноваження, всі права скликати позачергову сесію Верховної Ради України. Така позиція була у всієї Народної Ради. Ми тоді стояли у фойє і просили у вас дозволу прийти на засідання Президії, і заява наша була. Її підписали 113 депутатів Верховної Ради. Тобто ми, народні депутати, вимагали проведення сесії, але ви нас не послухали. Чому так трапилося?

Л. КРАВЧУК. Справа в тому, що коли ми зібралися 19-го числа, і йшла мова про сесію, члени Президії сказали, що сесія — надзвичайна, скликається в драматичний час, і це потрібно оформити Указом Президії Верховної Ради. Як наслідок — Президія Верховної Ради прийняла це рішення досить пізно. Я про це сказав.

Записка. Якщо ми вас правильно зрозуміли, то щодо Росії ви зайняли позицію «моя хата скраю».

Л. КРАВЧУК. Ну що значить моя хата скраю? Я сказав про те, що підтримую Росію і Москву, і все. Ну, яка тут хата скраю? Але ми маємо діяти на Україні, а не в Росії.

В. МОСКОВКА. Леоніде Макаровичу, чи припинено дію постанови комітету про заходи щодо преси та інших засобів масової інформації на території України?

Ми дивилися телебачення протягом трьох днів, воно діяло за законами «хунти», читали газети, в тому числі, на превеликий жаль, газету Верховної Ради, яка теж фактично замовчувала істинну картину і самі дії, які відбуваються на території республіки, та інші газети.

Л. КРАВЧУК. Зміст газет не є компетенцією Голови Верховної Ради. Коли б хтось закрив газету, я опротестував би. Це були страшні дні і ночі. Ви навіть уявити собі не можете, що то було. Редактор Правденко скаже, яка була розмова.

В. ЧЕРНЕНКО. У нас великий Кабінет міністрів, у нас Президія Верховної Ради України. Чи пішла телефонограма у виконавчі комітети областей, міст, районів з коротким змістом, що на Україні діють Конституція і закони УРСР, а інші — ні?

Л. КРАВЧУК. Кабінет міністрів прийняв таку постанову 20-го числа. Ось тут Вітольд Павлович чітко висловився, що рішення комітету по надзвичайному стану на Україні не діють.

А. БОНДАРЧУК. Ви згадували, що три члени Президії проголосувало проти. Однак у пресі сказано, що 10 чоловік були проти рішення Президії. Я б хотів, щоб ви поіменно назвали, хто голосував проти рішення Президії.

Л. КРАВЧУК. Шановні товариші, я не хочу зараз когось образити. Вам роздано підсумки голосування членів Президії з цього питання.

В. БАТАЛОВ. Безумовно, Єльцин — національний герой, Горбачов — національний герой. Але ж мене прикро образило те, що вже починається поділ портфелів майбутнього Кабінету міністрів СРСР. Перший портфель — росіянам, другий — теж росіянам, третій — представникам Азії. Чи нам потрібен буде такий Союз? Можливо, нам доцільно сьогодні прийняти акт про незалежність України і денонсувати договір 1992 року. Яка ваша позиція з цього питання?

Л. КРАВЧУК. Я також був дуже схвильований, навіть обурений, коли почув це. Ми всі згодні з тим, що Росія, Єльцин врятували Союз. Але тривожно, що на хвилі цього пішла дуже небезпечна «п'яна» демократія. І всім треба тільки росіян, тільки їх. Вважаю, що там були всі народи. І я підтримую те, що у зв'язку з цим ми маємо стати на шлях Декларації і відповідно проголосувати за незалежність.

В. БАТАЛОВ. Пропоную припинити задавати питання і приступити до голосування запропонованих постанов.

І. ПЛЮЩ. Хто за цю пропозицію, прошу голосувати. «За» — 316. Рішення прийнято. Переходимо до обговорення.

(Продовження буде).

ОБРАЩЕНИЕ
Верховного Совета Украины к Верховному Совету и Президенту РСФСР

Сегодня, 24 августа 1991 года, Верховный Совет Украины торжественно принял Акт о провозглашении Украины независимым, самостоятельным демократическим государством.

Акт вступил в законную силу с момента его одобрения Верховным Советом Украины.

В этот судьбоносный для наших народов и государств день мы обращаемся к Верховному Совету РСФСР и Президенту РСФСР Борису Николаевичу ЕЛЬЦИНУ со словами искренней признательности за их героические действия по защите свободы и демократии во время путча 19—21 августа 1991 года.

Обращаемся с выражением твердой уверенности, что вековые традиции взаимоподдержки прогрессивных сил Украины и России будут и далее укрепляться, гарантируя политическое, экономическое, научно-техническое и культурное сотрудничество наших братских народов.

Подтверждаем свои обязательства неуклонно соблюдать все положения Договора об основах межгосударственных отношений Украины и РСФСР, развивать взаимовыгодные связи на благо наших народов.

За Вашу и нашу свободу!

ВЕРХОВНЫЙ СОВЕТ УКРАИНЫ.

24 августа 1991 года.

У ПРЕЗИДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

25 серпня відбулося засідання Президії Верховної Ради України.

Розглянуто питання про власність Компартії України та КПРС на території України і прийнято постанову, яка друкується в пресі.

Президія розглянула питання про амністію з нагоди прийняття Акту про проголошення незалежності України. Вирішено застосувати амністію по кримінальних справах, порушених в умовах найбільш гострого протистояння різних соціально-політичних сил при визначенні шляхів утворення української державності стосовно громадян Батовкіна О. В., Березанського Л. В., Виняра С. М., Воробйова В. А., Головача М. І., Ковальчука О. М., Лупиноса А. І., Ратушного М. Я., Сергієнка О. Ф., Хмари С. І.

З метою посилення відповідальності за псування зерна та насіння олійних культур Президія видала Указ про внесення відповідних змін і доповнень до Кримінального і Кримінально-процесуального кодексів.

На засіданні, що відбулося 26 серпня, Президія Верховної Ради України розглянула питання про тимчасове припинення діяльності Компартії України. Указ Президії з цього питання буде надруковано в пресі.

Розглянуто питання і прийнято постанову про утворення Тимчасової комісії Верховної Ради України для перевірки діяльності посадових осіб, органів влади, управління, об'єднань і організацій у зв'язку з державним переворотом 19—21 серпня 1991 року.

У зв'язку з рішенням Верховних Рад Латвійської Республіки, Литовської Республіки і Естонської Республіки про проголошення їх державної незалежності Президія Верховної Ради України прийняла постанови про визнання державної незалежності цих республік. Міністерству закордонних справ України доручено провести відповідні переговори і підписати угоди про встановлення дипломатичних відносин між Україною і Латвійською Республікою, Литовською Республікою, Естонською Республікою.

Вів засідання Голова Верховної Ради України Л. М. Кравчук.

НАРЕШТІ ВІЛЬНИЙ!

Народного депутата України Степана Хмару та його «співсправників» звільнено з-під арешту.

Це сталося одразу після того, як Президія Верховної Ради республіки прийняла постанову про амністію у зв'язку з актом проголошення незалежності України всіх притягнутих до кримінальної відповідальності за політичними мотивами.

Справедливість в ганебній одіссеї, яка тривала 8 місяців, восторжествувала. Степан Ількович приступив до виконання своїх депутатських обов'язків.

Валентин ЛАБУНСЬКИЙ.

ГОВОРЯТЬ ДОКУМЕНТИ

ЗАЯВА

народного депутата України В. Чорновіла газеті «Голос України»

Я маю незаперечні докази прямого відношення ЦК Компартії України і, зокрема, секретаріату ЦК до антидержавного перевороту. Зокрема, у Львівському обкомі партії, який ми опечатали вранці 23 серпня, вилучено кілька дуже важливих документів. Серед них лист секретаріату ЦК КПРС за підписом Шеніна, який заарештований, з вказівкою всіляко допомагати хунті. Є лист секретаріату ЦК КПУ, в якому посилюється позиція листа ЦК КПРС, вводяться додаткові, жорсткі мотиви, зокрема цензура, і навіть дається вказівка Раді Міністрів. Виявляється, що компартія далі керує нашим урядом і, звичайно, в такому разі і Верховною Радою.

По цьому факту ми будемо вимагати кримінальної справи щодо першого секретаря ЦК КПУ Станіслава Гуренка, першого секретаря Львівського обкому Вячеслава Секретарюка, бо він причетний до цих подій.

Що дуже важливо — 18 серпня було розіслано листа, ЦК КПРС, сліди якого є принаймні в двох зареєстрованих картках, про введення надзвичайного стану. Ще раз кажу, що це було зроблено за день до путчу.

Отже, ми будемо вимагати заведення кримінальної справи. Якщо її не заведе республіканська прокуратура, робитимемо всілякий тиск на Львівську прокуратуру — аж до постановки питання про невідповідність прокурора його посаді.

В світлі цього прийняті рішення Верховної Ради України витлумачуються ще й так: комуністична більшість підтримала ідею незалежності України не з державницьких, патріотичних переконань, не з переконання порятунку України, її народів, а з інтересів самозбереження. Що цікаво: коли розійшлися депутати на свої фракційні зібрання, то на засіданні більшості була присутня журналістка Ірина Ярошевич. Виявляється, що Гуренко там активно агітував за незалежність і казав, що це для нас єдиний порятунок.

Так от: ми не повинні допустити, щоб саме незалежність стала порятунком для Гуренка і його структури. Очевидно значна частина депутатів — його друзів, обкомівців та інших хочуть уникнути кримінальної відповідальності по справі, яку завела прокуратура РРФСР. Зовсім не хочу сказати, що це голосування якесь невірне, що його треба анулювати — я просто хочу пояснити причину такої небувалої єдності. Отже завдання нас усіх і українського народу — не допустити того, щоб Україна стала заповідником компартійного застою. У Галичині, як ви знаєте, ліквідована структура Комуністичної партії — ще 23 серпня о 9-й ранку — за вісім годин до того, як Єльцин підписав відповідне розпорядження.

Думаю, що так буде скрізь.

НАВОДИМО МАТЕРІАЛИ, ПЕРЕДАНІ РЕДАКЦІЇ НАРОДНИМИ ДЕПУТАТАМИ УКРАЇНИ

СОВ. СЕКРЕТНО

[redacted] КАРТОЧКА УЧЕТА ВХОДЯЩИХ СЕКРЕТНЫХ ДОКУМЕНТОВ

[redacted] и дата [redacted]	[redacted] документ	Количество листов	Количество пакров	Исход. № документа
уч. № 47 [redacted] 18.08.91	[redacted] Тарасенко	2	55	[подпись]

Краткое содержание [redacted] О введении в стране чрезвычайного [redacted] ния.

Кто направил. Резолюция [redacted]

Секретно

Первым секретарям ЦК Компартий союзных республик, рескомов, крайкомов, обкомов партии

В связи с введением чрезвычайного положения примите меры по участию коммунистов в содействии Государственному комитету по чрезвычайному положению в СССР.

В практической деятельности руководствоваться Конституцией Союза ССР.

О пленуме ЦК и других мероприятиях сообщим дополнительно.

Секретариат ЦК КПСС.

Секретно

Первым секретарям ЦК Компартии союзных республик, рескомам, крайкомам, обкомам партии

В связи с введением чрезвычайного положения в отдельных местностях СССР просим регулярно информировать ЦК КПСС о положении в регионах, настроении людей, о принимаемых мерах по наведению порядка и дисциплины, о реакции населения на мероприятия Государственного комитета по чрезвычайному положению в СССР.

О. ШЕНИН.

Первым секретарям Крымского рескома, обкомов, Киевского горкома Компартии Украины

В связи с введением в стране чрезвычайного положения важнейшей задачей партийных комитетов является содействие Государственному комитету по чрезвычайному положению в СССР. Во всей практической деятельности необходимо руководствоваться Конституцией и законами Союза ССР, документами, издаваемыми Государственным комитетом по чрезвычайному положению.

Секретариат ЦК Компартии Украины рекомендует:

Оперативно сориентировать партийный актив, народных депутатов, руководителей предприятий, колхозов, совхозов, организаций и учреждений и необходимость обеспечить повсеместно спокойствие, твердый конституционный порядок и дисциплину, четкую, бесперебойную работу всех предприятий, организаций и служб, от которых зависит жизнедеятельность общества.

В этой обстановке важнейшее значение имеет пресечение экстремистских настроений, недопущение любых противозаконных действий, которые могут вызвать беспорядки, гражданское неповиновение, повлечь за собой кровопролитие. Всякие демонстрации, митинги, манифестации, забастовки должны быть исключены.

Секретариат ЦК Компартии Украины

19 августа 1991 года

Необходимо широко разъяснять трудящимся положения Закона СССР от 28 марта 1990 года «О правовом режиме чрезвычайного положения», в соответствии с которым органы государственной власти и управления могут, в зависимости от конкретной обстановки, применять весьма строгие меры для обеспечения порядка и спокойствия в тех или иных регионах. Нельзя допустить, чтобы где-либо в республике экстремистские, безответственные элементы своими безрассудными действиями вынудили вооруженные силы, органы внутренних дел и государственной безопасности прибегнуть к этим мерам. Особенно важно не допустить провокационных, подстрекательских действий среди молодежи.

Исключительное значение в нынешней обстановке имеет обеспечение во всех звеньях четкого производственного ритма, организованное завершение уборки урожая и проведение заготовок зерна и другой сельскохозяйственной продукции, мобилизация для этого всех сил и ресурсов, подготовка производственных и жилищно-бытовых объектов к работе в зимних условиях, решительное пресечение любых преступных проявлений.

Во всей работе необходимо исходить из того, что сегодня ключевым вопросом является сохранение Союза Советских Социалистических Республик, упрочение братских связей со всеми народами нашей страны. От этого зависит судьба не только нашего союзного государства, но и каждой республики, каждого советского человека. Любые действия, направленные на подрыв Союза, нарушения советских законов, проявления регионального эгоизма должны пресекаться.

Следует сплачивать все патриотические силы, выступающие за сохранение единства и целостности Союза ССР, тесно сотрудничать с Советами, комсомолом, профсоюзами, женскими, ветеранскими и другими массовыми организациями.

Сориентируйте руководителей средств массовой информации на необходимость воздержаться от публикаций любых материалов, которые могут дестабилизировать обстановку.

Секретариат ЦК Компартии Украины обращает внимание на то, что принимаемые руководством страны по стабилизации обстановки и выводу из кризиса меры отвечают настроениям подавляющего большинства трудящихся и созвучны с принципиальной позицией Компартии Украины.

Для вашего сведения сообщаем, что Кабинетом министров УССР сегодня будут даны указания местным советским органам о порядке применения отдельных положений Закона СССР «О правовом режиме чрезвычайного положения».

Просим обеспечить круглосуточное дежурство в партийных комитетах секретарей, ответственных работников и оперативно информировать ЦК Компартии Украины об обстановке на местах.

(Друкується мовою оригіналу).

Отакої!

ДЕМОКРАТИ! КРОКОМ РУШ ЗА ГРАТИ!

Незавидну долю «так званим» демократам й усім, хто висловив би незадоволення діями ДКНС, готував комендант Москви генерал-полковник Калінін. Щоб ніхто й не подумав зазіхати на демократію і, не дай Боже, збочити з магістрального шляху, бравий воїн наштампував, як талонів на тролейбус з власним автографом, безліч бланків з отаким собі текстом: **«Распоряжение коменданта г. Москвы об административном аресте. В соответствии со ст. 9 Закона Союза Советских Социалистических Республик «О правовом режиме чрезвычайного положения» санкционирую административный арест гражданина** (далі — пропуск, щоб можна було стражам «нового демократичного порядку» вписати дані будь-кого за своїм розсудом) **сроком на тридцать суток».** І дата: **19 серпня 1991 року.** І ніяких тобі презумпцій невинності, попереджень чи згадок про права людини, громадянські права і свободи.

Що не кажіть, але якщо згадати про наведене «Комсомольской правдой» замовлення Псковському заводові на 250 тисяч наручників, забезпечене таким дефіцитним нині металом, то демократія по-язовсько-калінінськи стала б нарешті на міцні рейки. Та, на жаль для генерала, невдячні громадяни чомусь не оцінили належним чином таку турботу і вирішили по-іншому. Генеральський «зорепад» не обминув і Калініна. І слава Богу.

Володимир СКАЧКО,
спеціальний кореспондент «Голосу України».

УКАЗ ПРЕЗИДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
ПРО ТИМЧАСОВЕ ПРИПИНЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМПАРТІЇ УКРАЇНИ

У зв'язку з наявністю матеріалів, що свідчать про участь органів Компартії України в державному перевороті 19—21 серпня 1991 р., з метою забезпечення умов розслідування справи та стабілізації суспільно-політичної ситуації, керуючись частиною другою статті 7 Конституції Української РСР, Президія Верховної Ради України **постановляє:**

1. Припинити діяльність Компартії України до остаточного розслідування обставин, пов'язаних з державним переворотом 19—21 серпня 1991 року.

2. Міністерству внутрішніх справ України за участю народних депутатів опечатати всі службові приміщення партійних комітетів КПУ і взяти їх під охорону. Забезпечити збереження майна і документів від розкрадання, руйнування та знищення.

3. Тимчасовій комісії Президії Верховної Ради України для перевірки діяльності посадових осіб органів влади, управління, об'єднань і організацій у зв'язку з державним переворотом 19—21 серпня 1991 року, вирішити питання щодо вилучення партійних архівів, документів, інших матеріалів, які можуть розглядатися як докази.

4. Заборонити партійним органам, а також підприємствам, які ними засновані, або їм підпорядковані, всі фінансові операції, в тому числі і валютні, і передати всі кошти на зберігання Національному банку України.

5. До остаточного вирішення питання заробітна плата відповідальним працівникам партійних органів проводиться з коштів КПУ, іншим працівникам — за рахунок державного бюджету у відповідності з чинним законодавством.

6. Верховній Раді Кримської АРСР, відповідним місцевим Радам народних депутатів до закінчення розслідування прийняти на баланс майно (будинки, споруди, друкарні, транспортні засоби, іншу власність), що належить організаціям Компартії України, за винятком майна Управління Справами ЦК КПРС та ЦК КПУ, яке передано на баланс Верховної Ради України.

7. Кабінету міністрів України, правоохоронним органам забезпечити неухильне дотримання законності в питаннях захисту прав громадян, не допустити переслідування за політичні переконання. Розглядати подібні факти як порушення прав людини і притягати винних до відповідальності.

8. Указ вступає в дію з моменту прийняття.

Голова Верховної Ради України
Л. КРАВЧУК

м. Київ 25 серпня 1991 року

ПОСТАНОВА ПРЕЗИДІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ
ПРО ВЛАСНІСТЬ КОМПАРТІЇ УКРАЇНИ ТА КПРС НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

У відповідності з постановою Верховної Ради України від 24 серпня 1991 року «Про політичну ситуацію на Україні і невідкладні заходи Верховної Ради України по створенню умов неповторення спроб військового перевороту» Президія Верховної Ради України **постановляє:**

1. До прийняття Верховною Радою України рішення по висновках Комісії Верховної Ради по націоналізації майна КПРС та ВЛКСМ на території України прийняти на баланс Верховної Ради України майно (будинки, споруди, друкарні, транспортні засоби, іншу власність) ЦК Компартії України та ЦК КПРС, яке знаходиться на території України.

2. Кабінету Міністрів України, Комітету держбезпеки України, Міністерству внутрішніх справ України вирішити питання, пов'язані з охороною приміщень, споруд, майна, що належить ЦК Компартії України та ЦК КПРС.

3. Раді Міністрів Кримської АРСР, виконкомам місцевих Рад народних депутатів забезпечити охорону будинків та майна, що перебуває у користуванні організацій Компартії України.

Л. КРАВЧУК,
Голова Верховної Ради України.

м. Київ.
25 серпня 1991 року

ЗУСТРІЧ Л. М. КРАВЧУКА З МІНІСТРОМ ЗАКОРДОННИХ СПРАВ МАЛЬТИ

24 серпня 1991 року Голова Верховної Ради України Л. Кравчук прийняв Голову 45-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН, заступника прем'єр-міністра, міністра закордонних справ та юстиції Республіки Мальта Гвідо де Марко, який перебуває в Києві з робочим візитом.

Під час щирої, відвертої розмови Г. де Марко поздоровив Голову українського парламенту з прийняттям історичного документа — Акта про незалежність демократичної України. Г. де Марко висловив задоволення з приводу того, що його перебування в республіці співпало з такою історичною подією та інформував Л. Кравчука, що остаточне рішення про візит на Україну приймалося під час відомих подій, пов'язаних зі спробою державного заколоту, але зазначені обставини тільки зміцнили його впевненість в необхідності такого візиту саме в цей час.

Л. Кравчук подякував Г. де Марко за теплі слова поздоровлення і підкреслив, що з особливим задоволенням сприймає той факт, що першим іноземним державним діячем, який відвідав незалежну Україну — одну з держав-засновниць ООН, — є Голова Генеральної Асамблеї ООН. Україна, як велика європейська держава, прагне посісти своє повноправне місце в світовому співтоваристві, європейських структурах і для цього є всі об'єктивні передумови.

Сьогодення, відзначив Голова Верховної Ради України, — це час напруженої праці для усього українського народу по наповненню конкретним змістом Декларації про державний суверенітет та Акта про незалежність України, в тому числі і з точки зору її діяльності в ООН. Всі необхідні політичні рішення вже прийняті, тепер все залежить від самого народу.

Під час республіканського референдуму 1 грудня ц. р. народ України своїм волевиявленням має заклasти юридичні гарантії незворотності демократичних процесів.

Голова Верховної Ради України висловив вдячність Г. де Марко за його роль в прийнятті резолюції Генеральної Асамблеї ООН про налагодження міжнародного співробітництва у пом'якшенні наслідків аварії на Чорнобильській АЕС.

Л. Кравчук відзначив також, що приїзд до Києва заступника прем'єр-міністра, міністра закордонних справ і юстиції Мальти має дати суттєвий імпульс і розвитку взаємовигідних двосторонніх відносин. Перші кроки до них Україна і Мальта — дві європейські держави — можуть зробити на шляху налагодження торгово-економічного і науково-технічного співробітництва, що відповідало б, насамперед, економічним інтересам обох сторін.

Г. де Марко подякував Голові Верховної Ради України за те, що він знайшов можливість прийняти його в такий надзвичайно важливий в історії республіки час та побажав народу України миру та процвітання.

В бесіді взяли участь заступник голови Уряду України С. Комісаренко, керівник Секретаріату Верховної Ради республіки М. Хоменко, міністр закордонних справ А. Зленко та інші особи.

Прес-центр МЗС УРСР.

ЗАЯВА

ГРУПИ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ УКРАЇНИ ТА ЧЛЕНІВ КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ (ОГОЛОШЕНО З ТРИБУНИ НАДЗВИЧАЙНОЇ СЕСІЇ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ 24.08.91 РОКУ ДЕПУТАТОМ І. БОЙКОМ, ОКРУГ 192)

Як показують трагічні події 19—21 серпня 1991 року, коли в СРСР було зроблено спробу антиконституційного державного перевороту та встановлення диктатури, в ньому головну роль виконували керівні органи КПРС та партійні функціонери на місцях. Цим самим вони заплямували не тільки себе, а й мільйони чесних комуністів, чим зрадили їх, зрадили їхні віру та сподівання на те, що партія служить народу і діє заради народу.

Історія свідчить, що коріння сталінського періоду в житті країни та спроба верхівки КПРС, прикриваючись ім'ям чесних комуністів, повернути країну до подій 37 року — полягають не в особистостях, а в організаційних структурах КПРС. У цьому зв'язку логічним було б проведення департизації державних органів управління, підприємств та організацій і перенесення партійної роботи всіх партій та рухів за місцем проживання.

Тому, залишаючись на принципових громадянських позиціях служіння народу та намагаючись віддати свої знання і досвід на користь республіки без лицемірного впливу з боку керівництва КПРС—КПУ, заявляємо про припинення свого членства в лавах КПРС і закликаємо усіх чесних комуністів серед робітників, селян, інтелігенції, що сумлінно виконують свої громадянські обов'язки, наслідувати наш приклад.

НАРОДНІ ДЕПУТАТИ УКРАЇНИ:

В. ГОЛОВАЧ — робітник очисного забою ВО «Первомайськвугілля», округ № 60; **І. БОЙКО** — голова Кам'янко-Дністровського райкому профспілки працівників агропрому, округ № 192; **А. ГАВРИЛОВ** — начальник відділу ДАІ смт Роздольне, округ № 256; **В. ДАНЧЕВСЬКИЙ** — директор Мукачівської експериментальної фабрики, округ № 168; **В. БАТАЛОВ** — редактор Острозької газети «Зоря комунізму», округ № 338; **М. ВИНОГРАДСЬКИЙ** — начальник Ленінського районного відділу внутрішніх справ м. Миколаєва, округ № 282; **В. ВЕРЕТЕННИКОВ** — генеральний директор комбінату «Придніпровський», округ № 79; **М. ДЗЮБА** — водій автобази-13070 м. Київ, округ № 11; **В. ЄВТУХОВ** — член Президії Верховної Ради України, округ № 94; **І. ЄЛІАШЕВИЧ** — генеральний директор Закарпатського взуттєвого об'єднання, округ № 167; **О. ЄМЕЛЬЯНОВ** — державний міністр, округ № 417; **Ю. ЗВЯГІЛЬСЬКИЙ** — директор шахти ім. Засядька ВО «Донецьквугілля», округ № 112; **С. КУНІЦИН** — інструктор Красноперекопського міськкому КПУ, округ № 247; **П. ЛЕБЕДИК** — токар Каховського заводу електровимірювального устаткування, округ № 396; **С. МАКАРЕНКО** — муляр ВО «Макіїввугілля», округ № 134; **Я. КОНДРАТЬЄВ** — член Президії Верховної Ради України, округ № 12: **М. МЕЛЬНИК** — голова колгоспу ім. Леніна Томашпільського району, округ № 37; **В. НОВИКОВ** — директор Слов'янського арматурно-ізоляторного заводу, округ № 141; **М. РЯБЧЕНКО** — директор цементно-гірничого комбінату м. Кривий Ріг, округ № 90; **В. САЛЬНИЧЕНКО** — керуючий трестом «Рубіжанськхімбуд», округ № 62; **В. СЛЄДНЄВ** — директор Донецького металургійного заводу, округ № 108; **І. САЛІЙ** — голова Подільської районної Ради народних депутатів м. Київ, округ № 13; **В. СЕВАСТЬЯНОВ** — заступник начальника навчального відділу Сімферопольського військового об'єднаного училища, округ № 241; **Д. КЕЛЬМАН** — голова агроторгового підприємства колгоспу ім. Леніна Мукачівського району, округ № 172; **М. ШЕРШУН** — генеральний директор Рівненського обласного ВО «Рівнеліс», округ № 339; **В. ШЕПА** — директор Закарпатського НДІ агропромислового виробництва, округ № 169; **М. ШКАРБАН** — голова колгоспу «Радянський» Кобеляцького району, округ № 327; **А. ЧЕПУРНИЙ** — член Президії Верховної Ради України, округ № 380; **Д. БАБІЙ** — голова колгоспу ім. Шевченка Сокирянського району, округ № 434; державні міністри та міністри — **В. ЛАНОВОЙ, В. САЛЬНИКОВ, В. ПРЯДКО, Ю. СПІЖЕНКО.**

ЦК КОМПАРТІЇ УКРАЇНИ
члена ЦК КОМПАРТІЇ УКРАЇНИ ПЛЮЩА І. С.

Спроба державного перевороту, організованого членами ЦК КПРС, вичікувальна позиція ЦК Компартії України в його оцінці свідчать про відсутність чіткої лінії ЦК щодо реформ нашого суспільства, небажання відмовитися від засудженних народом «методів» політичного впливу на побудову демократичної, правової держави ще раз переконали мене в тому, що вищий орган Компартії України є гальмом у наповненні реальним змістом суверенітету України, а прийняті рішення з цього питання, на фоні серпневого путчу, мають вигляд пропагандистського «трюку», обман народу України.

Зваживши на всі ці обставини, я заявляю про вихід із складу ЦК Компартії України і припиняю членство в партії.

І. ПЛЮЩ.
24. 08. 1991 р.

Рядові комуністи в переважній більшості є за своєю суттю демократи. Партійно-бюрократична, відірвана від народу верхівка завжди маніпулювала ними. Та була надія, що партія демократизується. Партійна олігархія розтрощила цю надію траками танків. І показала своє справжнє неосталіністське обличчя, організувавши злочинний путч. Цим самим вона заплямувала й рядових членів партії. Тому припиняю членство в КПРС—КПУ. Готовий взяти участь у створенні на Україні сучасної партії парламентського типу, яка захищатиме загальнолюдські цінності і справжні інтереси трудящих в умовах ринку.

С. ПРАВДЕНКО,
головний редактор «Голосу України».

Відкриття Сесії Верховної Ради СРСР

Москва. (ТАРС). 26 серпня у Кремлі почала роботу позачергова сесія Верховної Ради СРСР. Ранкове спільне засідання палат відкрив голова Ради Союзу І. Лаптєв.

Парламент вирішив скликати позачерговий З'їзд народних депутатів СРСР 2 вересня.

Депутати затвердили порядок денний сесії. Цим документом передбачено повідомлення Президента СРСР М. С. Горбачова про ситуацію, що виникла в країні у зв'язку з державним переворотом, який мав місце.

На сесії намічено також обговорити питання про роль керівництва Верховної Ради СРСР, окремих комітетів Верховної Ради СРСР, державних органів СРСР і громадських організацій у недавніх подіях, про першочергові заходи і законодавчі акти, які виключили б можливість повторення подібних ситуацій, про довір'я Кабінету міністрів СРСР, про створення парламентської комісії по розслідуванню причин та обставин державного перевороту. Депутати запропонували розглянути й деякі інші питання.

На засіданні було оголошено заяву Голови Верховної Ради СРСР А. Лук'янова про відставку із свого поста.

Сесія продовжує роботу.

МОСКВА, СЕРПЕНЬ...

Танки приходять у місто лише на паради. Може це і був парад. Останній. Бо показали майже все. Показали, як можна штовхнути армію на свій народ, народ на армію. Показали, що можна вчинити з демократією. А вона показала, що з нею нічого вдіяти неможливо, якщо спирається не на багнети, а на вільне слово, не на броню, а на тривкий авторитет всенародно обраної влади.

Москву цих днів не впізнати. Зникли гучні транспаранти, панно перебудовчої пори, з'явилися барикади. І навіть, коли пішли з міста танки, ці барикади залишилися. Може деякі залишаться надовго. Щоб нагадувати всім про випробування, яких зазнало місто в ці серпневі дні.

Не впізнати і москвичів. Політизований натовп на площі, стихійний мітинг, пустий п'єдестал пам'ятника... Революція, вона і є революція. Сьогодні — так, завтра — інакше. От тільки крові — не треба. І нехай танки не приходять у місто навіть на паради. Без них обійдемося.

Л. ГРИГОРЕНКО.

Фото Геннадія ДІАНОВА, Олександра ІЗОТОВА та Володимира СМОЛЯКОВА.

ПУТЧ

ДРАМА У ТРЬОХ ДІЯХ З ПЕРЕДБАЧУВАНИМ ФІНАЛОМ

Дія перша.

ЧОГО ЇМ ЩЕ ТРЕБА?

Людина живе надією на краще. Коли спеціальна бригада відповідальних осіб приїхала на квартиру колишнього міністра внутрішніх справ СРСР Бориса Пуго, щоб арештувати його, ніхто не здивувався тому, що побачив. Звичайне «номенклатурне» житло з деякими ознаками вподобань хазяїна. І коли побачили його, закривавленого, на ліжку, теж не здивувалися, бо саме так або інакше, врешті-решт, кінчають усі маленькі і навіть великі диктатори. Смерть приходить вчасно.

Думалось про це світлого серпневого ранку в натовпі людей, які, оточивши три труни, слухали богослужіння по загиблих у ніч перевороту. Було багато квітів. Пахло близькою осінню. Літали і сідали на вінки лінькуваті оси. Три портрети — підприємця Володимира Усова, робітника Дмитра Комаря і художника Іллі Кричевського — дивились на людей усміхнено і чисто. І не було в душі чомусь ані радості від перемоги, про яку в останню добу стільки чулося на мітингах, ані ненависті до тих, хто знову покликав до життя чорні сили, а був лише сум і глибоке співчуття до батьків, які втратили синів. Бо все ще буде, а їх уже не буде ніколи... І якось по-іншому сприймалися слова благословенної молитви і спів ченців, і ще щось, яке не йде ні від слів, ні від політики, і навіть не від церкви. Це йшло від неба, яке омило холодними дощами барикади біля Будинку Рад Росії, і тепер стояло над Москвою, мирне і світле.

А слова були... Сказав міський голова Гаврило Попов, що все позаду і тепер настав час праці. Сказав Президент СРСР Михайло Горбачов, що він своїм Указом присвоїв загиблим звання Героя. Сказала відома діячка і правозахисниця Олена Боннер, що головна провина за все скоєне ляже на партію комуністів. Сказав новий американський посол у Москві, що у Сполучених Штатах поділяють печаль з приводу смерті хоробрих росіян, які боролись за справедливість. Сказали ще люди. Щиро і від серця. Але ще не сказав Президент Росії Борис Єльцин. І це, мабуть, було важливо, що він все-таки скаже, але не тут, на Манежній площі, біля Кремля, а там, де все відбулося. Де молода демократія відстояла свою честь і незалежність.

Зустрів я цього ранку в Москві і земляків. Ще до початку мітингу, в одній з тихих вуличок. Як з'ясувалося, приїхали на похорон. Вони говорили, що представництво колишньої Ради Міністрів, а тепер вже Кабінету, як завжди, неповоротке і байдуже, не подбало про пристойний вінок чи бодай напис на траурній стрічці. Так і зібрали — що є. Квіти і своє щире співчуття братам — росіянам. Ще лишався час і, скориставшись нагодою, запросив до розмови поета, народного депутата Івана Драча. Хотілося знати про останні події в Києві, про сприйняття всього, що сталося, людьми, які очолюють народовладдя. Тож не буде на гірше, якщо передам цей діалог читачам, бо є в ньому, на мою думку, чимало такого, що проливає світло на подальший хід подій.

А почав з того, що запитав про власну оцінку народного депутата на те, що було останніми днями в нашій країні.

— Це ганебна провокація, — сказав Іван Драч. — Ще невідомо, де і звідки росте її коріння. Час розбереться у всьому. А загалом, до цього причетна наша головна і спрямовуюча партія, військово-промисловий комплекс, КДБ, інші структури.

— А ваша думка про події тих днів на Україні?

— Як стало відомо, о шостій годині ранку приблизно був дзвінок до Кравчука від генерала Варенникова. Він збирався, здається, до нього навіть на квартиру прийти, але той до дев'ятої години пригальмував цей прихід. І, до речі, цікавою була пропозиція, дуже визначальна пропозиція. Генерал Варенников пропонував зустрітися у кабінеті першого секретаря ЦК Компартії України Гуренка. Тобто зустріч мала бути не у Верховній Раді, хоча парламент — головна керівна сила на Україні. Отже, акцент на повернення до старого режиму, до того, що все вирішується в одній хаті — ЦК. Треба віддати йому належне, Кравчук сказав, що зустріч відбудеться у Верховній Раді.

Прийшли Варенников, командуючий Київським військовим округом Чичеватов, начальник політуправління Шаріков, запросили Масика і туди ж запросили Гуренка. І там в ультимативній формі Варенников говорив про те, що треба виконувати вказівки самозваного комітету. Залежно від того, як буде вести себе Україна, таким буде і ставлення ДКНС. Варенников також сказав, що він щойно повернувся зі Львова, де немає, на його думку, ніякої радянської влади. Там буцімто суцільний Рух і УРП, отже, вони готові, щоб ввести відповідний режим на Галичині і в Києві. І відповідно поставили вимогу: якщо люди будуть виходити на страйки, маніфестації, демонстрації, то буде введено війська, які перебувають у стані підвищеної боєготовності. Тобто, це було клацання затвором і, таким чином, попередження. Ясно, що керівництво цим було приструшено.

Також було сказано: дайте вказівку всім опозиційним силам, рухам, партіям — якщо вони розпочнуть якісь дії, то негайно готові втрутитись десантні війська.

— А що було далі?

— Об 11-й годині у нас була зустріч з Кравчуком. Гриньов, Павличко, Ємець, Левко Лук'яненко, я був і ще люди. Ми теж отримали попередження — війська готові, перший порух і все буде відповідним чином оформлено.

— І яка реакція?

— Ми негайно пішли в Спілку письменників, почали скликати опозиційні структури. Прийшли журналісти. І з того часу три дні підряд — безперервні заяви, мітинги, протести. Опозиція від імені Народної Ради протест заявила в перший же день. Рух 19 серпня в середині дня заявив свій протест і неприйняття дій цього комітету. Зафіксовано було, що це узурпація влади, державний переворот. А Президія два дні засідала і нарешті народила ту недолугу заяву, яка і була опублікована. Кравчук відповідно до прийнятого рішення ставився до ситуації.

— Який ваш прогноз на розвиток подій саме в Україні?

— Україна іде шляхом до суверенітету, хоча це якесь слово хитромудре. Що воно значить? Для когось це, можливо, і є ознакою самостійності і незалежності, а разом з тим і можливість підписати новий Союзний договір. Для Руху, для багатьох опозиційних структур — це повна державна самостійність і незалежність. І ми стоїмо на цьому. Звичайно ж, і на шляху єднання з демократією Росії, всіх інших республік колишнього Союзу.

Зуби імперії виявилися таки поганенькі. Однак, якщо ще раз переглянути хроніку тих серпневих днів, є чимало підстав вважати, що без принципової позиції і опору з боку саме демократичних сил уже сьогодні Союз «от самых до окраин» потроху, але вірно мав перетворюватись у суцільний політичний концтабір.

Про це свідчить хоча б та загальна обструкція, якою оточила світова громадськість «новий уряд» і СРСР загалом. Може, Янаєва і його спільників і не лякала економічна ізоляція, як вона не лякала ніколи людей, що харчувалися не з народом, та замислитись над тим, куди далі йти, змовники все ж таки були змушені. І хоча часу було на все обмаль, гадаю, саме роздуми над скоєним і над своїм майбутнім призвели до часткового покаяння, з яким і чкурнули у Форос, врешті-решт, Крючков, Язов та інші.

Суть кожного заколоту, якщо брати до уваги його верхівку, не в тому, які цілі переслідують, а в тому, як вийдуть із становища, в якому опинилися. Заколот — це пастка свідомості. Народний депутат Росії Володимир Лисенко, який літав у Крим виручати Президента Горбачова, зробив цікаві спостереження. На шляху до Фороса він мав розмову з Миколою Столяровим, який на той час очолював ЦКК Компартії Росії. Столяров розповів, що в ніч на 21 серпня він зв'язався по телефону з Янаєвим. На його думку, той був уже в якомусь трансі і повторював, що зовсім не хотів того, що сталося, а хотів іншого.

А що ж сталося?

Дивлячись на гордовитий будинок російського парламенту, оточений барикадами, обклеєний рябoтінням відозв, гасел, закликів і оголошень, зустрічаючи веселі, а разом з тим і смертельно втомлені погляди хлопчаків з біло-червоно-голубою перев'яззю над чолом, слухаючи зморений гомін вітру в перетинах залізної арматури, труб, діжок без дна, дерев'яних колод, щитів, великого і малого каміння, здертого з бруківок, поволі повертаєшся подумки до того, що таке вже було. Саме тут. Бо і станція метро, найближча, має назву «Барикадна», і пам'ять ще тримає в собі спогад про історичні події...

Історичні аналогії мають сенс лише у тому разі, коли співпадають підстави доних.

У 1905 році на Пресні точилися бої між повсталими москвичами і царським військом. Співвідношення сил тоді було не на боці демократії. Повстання було придушено. Потім були довгі роки чорної реакції.

Коли дізналися про те, що тільки для Москви нинішнім ДКНС було заготовлено близько 250 тисяч тюремних наручників, мимоволі стає моторошно. А ще більше від фарисейських заяв того ж Янаєва про те, що «комітет» хотів лише провести серйозні економічні реформи. І все.

Добрими намірами второвано дорогу в пекло. Вже не раз у ці дні люди питають: а хто заважав це робити раніше? Всі роки так званої перебудови, якої, тепер впевнені, і не могло бути. Бо на чолі «реформаторства» стояли люди з кайданами. І кожен, хто намагався скинути ці кайдани, звинувачувався в опорі перебудові. Правда, був ще Президент, який говорив про її необхідність. І... набирав «команду», що бачила весь перебудовчий цикл як майбутній «залізний порядок». От чого їм не вистачало.

Видатний, скажімо так, демократ сучасності, колишній комуніст і член Політбюро ЦК КПРС, колишній таки радник Президента, а нині голова міських зборів Москви (нова демструктура), Олександр Яковлєв підбив у ці дні своєрідні підсумки подій.

— Організація і хід перевороту, — зазначив він, — підтверджують, що за ним стояв не тільки військово-промисловий комплекс та державно-бюрократичні клани. За всім цим — крайня реакція в КПРС, яка все ще живе в психологічному полі перманентної війни проти свого народу і яка ненавидить демократію.

А ненависть завжди шукає виходу. Або в мовчазному споглядацні, або в кривавому путчі.

Леонід САМОЙЛЕНКО,
спеціальний кореспондент «Голосу України».
Київ — Москва — Київ.

(Далі буде).

«УКРАЇНІКА-91» ПІДБИВАЄ ПІДСУМКИ

Символічними рамками була позначена робота другої літньої сесії Міжнародної школи україністики, яка діє в Києві під егідою Республіканської асоціації українознавців і Академії наук УРСР. Почалась вона в День незалежності України — 16 липня, а завершилась 25 серпня, відразу ж після проголошення республіки незалежною самостійною демократичною державою.

Основні цілі МШУ — становлення українистики як науки, ширше залучення її до світового наукового процесу, підготовка висококваліфікованих спеціалістів з українознавства в нашій республіці і за її межами. Порівняно з першою сесією, що відбулась у Києві рік тому, «Україніка-91» стала більш масштабною і за кількістю «учнів», і за спектром дисциплін. Якщо в 1990 році вона зібрала 36 слухачів з дев'яти країн світу, то нинішню школу складають 110 слухачів з 16 країн і радянських республік. За її «парти» сіли студенти, аспіранти, вчені університетів Австралії, Англії, США, Канади, Бермудських островів, Італії, Німеччини, Польщі, Чехословаччини, Румунії, Югославії, Франції, представники України, Росії, Литви. Всі учасники школи вивчали українську мову на трьох основних рівнях — початковому, середньому і вищому. До їх уваги було запропоновано курси з історії України, історії української культури, народознавства, української літератури та історії українського мистецтва, Вели їх провідні українознавці світу.

Слухачі другої літньої школи мали можливість працювати в архівах, бібліотеках і наукових установах АН УРСР, зустрічатися з українськими діячами науки і культури, відвідувати музеї, майстерні художників, знайомитися з театральними постановками і кінофільмами, архітектурними пам'ятками Києва, а також Львова, Запоріжжя, куди вони зробили екскурсії. Міжнародна школа українистики намічає провести в січні 1992 року зимову сесію. Її основна тематика пов'язана з проблемами політології і національних відносин.

(Укрінформ).

Олександр ЄМЕЦЬ:

ПЕРШОЮ ПІДПАЛЮЮТЬ «ХАТУ СКРАЮ»

Під час путчу «компанії Янаєва» одним із найзаклопотаніших у Верховній Раді УРСР був, певне, голова Комісії у правах людини Олександр Ємець. Це інтерв'ю він дав «Голосу України» «гарячого» 21 серпня о 14 годині і просив неодмінно вказати цю дату і час, передбачаючи, певне, швидкий перебіг подій.

— Олександре Івановичу, заглянувши до далекої і не зовсім історії державних переворотів, хунт, революцій, легко пересвідчитись, що цілі партії чи окремі групи людей, які вдаються до цього, виправдовують свої дії і мету боротьбою за права, свободи, щастя людини. Так сталося сьогодні й у нас...

— Що ж, для того, щоб забезпечити дотримання прав і свобод людини, інколи необхідно змінити режим, політичний устрій або хоча б керівництво чи окремих осіб, які при владі.

Але які шляхи боротьби при цьому допустимі, виправдані? Насильницькі — повстання, революція? Такі шляхи допустимі, але тільки в тих країнах, де панує жорсткий тоталітарний режим, при якому позністю відсутні умови для мирної парламентської чи іншої боротьби. На сьогодні приблизно така ситуація склалась в Іраці, можливо, в деяких інших країнах.

І якщо, за оцінкою міжнародної спільності, у народів, які борються проти власних режимів, немає інших шляхів, крім насильницьких, то їх можуть визнати суб'єктом міжнародного права.

Зовсім інша ситуація, коли в країні є більші або менші можливості для правового, демократичного, конституційного шляху зміни влади чи усунення від неї окремих осіб. Наш народ мав би вірити, що в Радянському Союзі, попри всі проблеми з розвитком демократії, достатньо можливостей для мирних, парламентських змін у вищих ешелонах влади.

Отож, усі домагання так званого комітету прикритися гуманною метою, як захист прав людини, є злочинна ідеологія купки авантюристів.

Але в суспільстві є люди, які сподіваються, що прийде більш-менш жорстка влада і буде порядок. Яка ж у нас коротка пам'ять. Невже так далеко позаду ті часи, коли половина суспільства жахалася вночі від гуркоту двигуна на вулиці. Невже ми не бачили, як здригнувся світ, подивившись на цю «компанію» нових «рятівників народу», і практично оголосив їм повну блокаду.

У зв'язку з цим хочу нагадати, що у тяжкі моменти історії, коли в тій чи іншій частині земної кулі до влади рвалися диктатори, найтрагічніша доля спіткала саме тих, хто займав позицію «моя хата скраю».

Сподіватися на мораль тих, хто посягнув на нашу Конституцію, сподіватися на те, що коли ми слухняно себе поведемо, то вони обминуть нас, — утопія. Їм потрібен спокій у інших регіонах, аби розправитися з Єльциним.

Отож, народ наш має сьогодні згадати про той справжній, щирий — непартійний і заідеологізований — інтернаціоналізм, який рятував нас, скажімо, в роки Великої Вітчизняної війни, аби підтримати російських братів. Бо масові порушення прав людини у Росії з боку самозваних рятівників Союзу завтра можуть перекинутись на нас. З нами поодинці їм розправитися легше.

— Знаєте, Олександре Івановичу, до трагічного 19 серпня народу України відстоювати свої права і свободи було якщо не легше, то простіше. Хоча Верховна Рада, її Президія і застерігали часто од мітингів, страйків, голодовок, люди до цих акцій вдавалися і небезуспішно. Зовсім по-іншому можуть сприйматися застереження Президії Верховної Ради з огляду на сьогоднішні події. Ніхто з нас крові не хоче...

— Кожен сам вибирає форму протесту проти цього антиконституційного акту. Один пише листа, другий оголошує голодовку, третій іде на мітинг, четвертий готується до страйку на випадок прямих намагань путчистів зліквідувати законно обрані органи влади насильницьким шляхом.

Державний переворот завжди може перерости у військовий, тоді тотальний військовий режим встановлюється по всій країні. Тому всі із нас, хто має якийсь зв'язок з армією, в кого служать діти, брати, знайомі, просто зобов'язаний звернутися до совісті і здорового глузду наших солдатів.

Хоч я вважаю, що путчистам не допоможуть і танки. В цій міжнародній ізоляції, в хаосі вони луснуть буквально через 2—3 місяці, якщо не через кілька днів. Не хочеться, щоб кров пролилася, хоч краплина.

Дехто з наших виборців може нам дорікнути в непослідовності, мовляв, ви ж останнім часом дуже критикували Михайла Сергійовича. Але, даруйте, є велика різниця між критикою людини і фізичним насиллям над нею.

Одне слово, я вірю, що попри нашу обачливо-розважливу національну вдачу, попри ідеологічні розбіжності, порядність народу і парламенту візьмуть гору, і буде зроблено чіткі кроки, спрямовані на поразку путчистів, на сприяння притягнення їх до відповідальності.

— У ці трагічні дні для політика народне прислів'я «Або пан, або пропав...» набуває особливої актуальності. Народ слідкує за його реакцією на події, а насамперед — за його діями... Вн також, хочете того чи ні — політик. Що ви, даруйте, особисто робите для того, щоб переворот не пройшов?

— Починаючи зранку 19 серпня, я докладав зусиль до того, щоб, забувши про свої партійні пристрасті, лідером проти перевороту виступили органи законно обраної влади. На той момент — Президія. Відразу ж сів за підготовку проектів відповідних документів, понад півтори доби не виходив з цього приміщення. Одразу скажу, що я загалом незадоволений тією першою заявою Президії Верховної Ради УРСР, хоча до неї пройшло ряд моїх пропозицій, зокрема про недійсність розпоряджень самозваного комітету. Вважаю, що Президія мала дати подіям принципову, рішучу оцінку. Група членів Президії зробила свою заяву і розповсюдила її серед людей, у яких ми користуємось авторитетом.

Окрім того, я є співголовою Партії демократичного відродження України. Ми утворили коаліцію прогресивних партій, рухів, аби спільно боротися проти путчу.

— Класичний прийом путчистів — позбавлення народу об'єктивної інформації про події в країні і за кордоном. Кажучи про народ, я маю на увазі і його керівні органи на місцях, наприклад парламент... Чи володіє правдивою інформацією, скажімо, ваша Комісія у правах людини, яка досі підтримувала тісні зв'язки із своїми колегами з інших республік?

— Не скажу, що маю цей зв'язок з усіма, але з російською Комісією у правах людини зв'язуюсь цілодобово по 7—8 разів. Обмінюємось інформацією.

Послугами союзного телебачення і радіо я зараз практично не користуюсь. Адекватну інформацію подає радіо «Свобода».

Вів інтерв'ю Анатолій БЕНЬ, спеціальний кореспондент з прав людини «Голосу України».

Від редакції. Довідавшись про те, коли цей матеріал вийде у світ, О. Ємець висловив побажання «Голосу України» оперативніше і повніше реагувати на події такого масштабу і дав згоду поміркувати над тим, що сталося в країні, в наступних номерах газети.

МАЛЮНКИ З ЯРМАРКУ

Що нового можна сказати про Сорочинський ярмарок? Гадаєте, нічого? Помиляєтесь. Уперше на ньому була представлена редакція газети «Голос України». Біля святково оформленого вагончика журналісти розгорнули громадську приймальну газети, щоб мати змогу в невимушеній обстановці спілкуватися з людьми.

Невеличкий майданчик швидко перетворився на дискусійну трибуну. Люди висловлювали думки про події в країні, запитували про те, що робиться в республіці, прагнучи одержати інформацію, так би мовити, «з перших рук», цікавились життям газетярів.

А навкруги вирував ярмарок. З одного боку біля вагончика розклав ікони і картини сивий дідусь, з другого молоді художники розвісили на тині сільські пейзажі... Що ще продають на ярмарку? Почитайте Гоголя. Шкода, правда, що «гелготало і кувікало» значно тихіше, ніж колись, але взагалі все було, як завжди. Не було проблем з харчуванням. Як завжди, чітко працювала міліція, незважаючи на те, що разом із шашликами продавалася на розлив горілка. Втомлені спекою і питвом люди не псували один одному настрій, а спокійно відпочивали у спеціально відведеному для цього місці, куди їх ввічливо й обережно супроводжували працівники. Як зауважив один з гостей: «Я ще не бачив, щоб міліціонери так ніжно поводились з п'яними».

Не обійшлось і без курйозів. Один старший лейтенант у цивільному, а саме В. Старовойтов, виявивши високу відповідальність, хотів супроводити на медичну експертизу журналістку «Голосу України» за «распитие спиртного на рабочем месте» згідно з вікопомним указом 1985 року. Та, прочитавши на «пляшці з пивом» напис «Напій грушевий», чомусь передумав і хутенько відійшов. Шкода...

Загалом же організовано все було чудово. І колектив нашої редакції хотів би висловити щиру подяку людям, які допомагали в підготовці роботи громадської приймальні «Голосу України» у Великих Сорочинцях, а саме: **Л. Сватову**, народному депутатові України, **П. Кандибі**, голові Ярмаркому-91, **Л. Ярничу**, заступнику голови Ярмаркому-91, **О. Аршинникову**, **В. Ремизі**, голові правління Миргородської райспоживспілки, **І. Пуньку**, голові правління Новосанжарської райспоживспілки, **Г. Шапі**, директорові Миргородського туркомплексу КСУ, **М. Олексенку**, заступникові редактора Миргородської міськрайонної газети «Прапор перемоги», **Т. Ахмедову**, начальнику Миргородського управління торгівлі, **М. Ковцуру**, начальнику Миргородського міськрайвідділу міліції. Гадаємо, до нашої подяки приєднаються всі учасники та гості ярмарку, адже завдяки саме цим людям у Великих Сорочинцях на Жабокрицькому майдані два дні жило свято.

У день офіційного відкриття ярмарку, 24 серпня, у зв'язку з жалобою всіх чесних людей концерти було відмінено, гоголівські герої оніміли, сповнені туги за загиблими москвичами...

Григорій ГРИНЬ, Катерина ВОРОНЕНКО, кореспонденти «Голосу України».

Фото Сергія КОВАЛЬЧУКА.

РЕАКЦІЯ НА РЕАКЦІЮ

ХТО І ЯК

Тоді, коли екс-міністр внутрішніх справ Б. Пуго кінчав з собою, за збігом обставин, колишній його підлеглий, начальник УВС Харківської області, народний депутат України, генерал-майор міліції О. Бандурка давав інтерв'ю обласному телебаченню. «...До речі, у нас в області не було ніяких заяв про підтримку дій державного комітету по надзвичайній ситуації, мені про таке не відомо,— переконливо, щирою українською мовою розповідав генерал. — Думаю, телебачення робить добру справу, що доводить до відома населення істинну ситуацію. (Очевидно, мовиться про саме інтерв'ю, бо всі тривожні дні обласне ТБ було глухонімим.— **М. К.**). Хотів би, користуючись нагодою,— продовжував він далі,— закликати населення до спокою. Нам дуже важливо не розпалити зараз пожежу у власному домі».

Але цього разу уникнути «пожежі», напевно, декому все-таки не вдасться. Того самого дня ще один народний депутат України голова Харківського міськвиконкому Є. Кушнарьов підписав розпорядження про створення спеціальної комісії, яка повинна розглянути всі факти офіційного реагування на заяви і вимоги так званого державного комітету по надзвичайному стану. У зв'язку з цим голова міськвиконкому провів прес-конференцію і виступив на ній із сенсаційною заявою.

— Сьогодні крах авантюристам очевидний. І дехто з офіційних осіб Харкова уже удає, що Харків був поза подіями тих днів. У нас, мовляв, нічого не трапилося, а значить, треба якнайшвидше забути ті три дні. Однак це не зовсім так.

У понеділок 19 серпня о 13.30 відбулася нарада облвиконкому. У нараді брали участь голова облвиконкому, його заступники, командування Харківського гарнізону, начальник УВС області, начальник УКДБ, голова обласного суду, начальник відділу юстиції області, заступник обласного прокурора, обласний військовий комісар, ректор Харківської юридичної академії і голова міськвиконкому, тобто я. Після короткого обміну думками про ситуацію в країні майже всі учасники наради визнали державний комітет по надзвичайному стану, законність його створення і чинність тих рішень, що їх він приймає. Після цього постало питання, чи приймати до виконання перший пункт заяви комітету про введення надзвичайного стану, як випливало з тексту, на всій території країни. Я сказав, що керуватися цим документом не можемо, бо ввести надзвичайний стан на території країни може лише Верховна Рада СРСР. На що ректор юридичної академії сказав, що закон — це закон, а діяти нам потрібно так, як сказано, потім нам пояснять, для чого це було зроблено.

Командування гарнізону висловило свою готовність виконувати всі заходи, передбачені надзвичайним станом. Начальник міліції відрапортував, що він теж готовий виконувати вимоги надзвичайного стану. І висновок того засідання був такий: іншої влади в країні немає, значить, це влада законна, і ми зобов'язані виконувати всі її рішення.

Я сказав, що до міськвиконкому звертаються депутати за дозволом провести мітинг. Про мітинги не може бути й мови, відповіли опоненти. В разі спроби буде вжито всіх заходів щодо їх припинення. Заступник прокурора області додав: закон є закон! Якщо будуть мітинги, якісь збори,— міліція повинна діяти. На моє запитання, хто дасть команду на введення на площу спеціальних підрозділів, використання спеціальних заходів, відповідь була така: ситуація покаже...

Усі ці відповідальні особи продовжують сьогодні виконувати покладені на них обов'язки.

Микола КОСИЙ,
власний кореспондент «Голосу України».
Харків.

ПОРТРЕТ ГОРБАЧОВА—НА-ГОРА:

ВСІ ЗАПИСУЮТЬСЯ У ПЕРЕМОЖЦІ

Сьогодні всі ходять у переможцях — проклинають партократію і КДБ, розклеюють нові й дістають з комірчин портрети Єльцина та Горбачова. А чого ж — страхи позаду, можна й похизуватися. Хоча за великим рахунком, принишклий Луганськ бачив за три тривожних дні тільки невеличкі гурти сміливців, які протестували вголос. Вірними собі залишилися знову «так звані» демократи — РУХ, УРП, ПДВУ, СНУМ... Поодинокі інциденти органів міліції, яка, ходять настійливі чутки, правда, не підкріплені документально, присягнула «новій владі», якраз і відбулися з демсилами.

21 серпня опівдні представники Луганської асоціації виборців Юрій Козовський — співголова крайової ради РУХу, члени ПДВУ — Сергій Чебаненко, Лариса Заливна та Михайло Коваленко звернулися за поясненнями до народного депутата України, начальника УВС Луганської області Едуарда Дідоренка.

Генерал зачитав наказ по управлінню, в якому одним з пунктів зазначено: в системі УВС організувати роз'яснювальну роботу серед особового складу указів Г. Янаєва і постанов ДКНС.

На запитання: «Чи значить це, що ви визнаєте дані документи і будете їх виконувати?» — почули у відповідь:

— Так, звичайно.

Голова обласного відділення ПДВУ Василь Петрівний безпосередньо пов'язує ці слова з попередніми діями людей у сірих мундирах.

20 серпня на центральній вулиці міста патруль ЗМОПу (відоме прізвище сержанта Лебедя) затримав Петрівного і Мусійчука, які вивішували на дошці об'яв портрет Горбачова і рукописну інформацію про події в країні. Викликані по рації старші офіцери намагались їх зірвати. І коли заступник начальника Ленінського райвідділу внутрішніх справ підполковник Зарубєєв запропонував тільки заплатити за використання державного стенда, то сержант Лебідь пристрашив судом і неминучістю давати пояснення в обкомі партії.

Того ж дня ввечері в підземному переході на розі вулиць Радянської і Оборонної під час агітації за дотримання Конституції і невизнання ДКНС міліція скрутила і привезла у Ленінський райвідділ члена ПДВУ Юрія Хомутенка, де в нього взяли письмові свідчення.

Уранці 21 серпня секретар обласного відділення УРП Вадим Щербатенко намагався з'ясувати мету збору великої групи міліціонерів із зброєю і сухим пайком.

— Кажуть, у Москву, — поділилися крайні в строю. Старші групи (зі слів луганських міліціонерів) — звідкись прибули.

Вірними собі залишилися засоби масової інформації. Вкотре підтвердила свою реакційну сутність комуністична газета «Луганская правда», обласне телебачення оперативно відзняло збори в одному із цехів автоскладального заводу, які прийняли резолюцію про вірність ДКНС.

Сергій СКИБА,
власний кореспондент «Голосу України».
Луганськ.

КДБ БЕЗ ПАРТКОМУ

В особовій картці обліку кадрів начальника управління Комітету державної безпеки по Дніпропетровській області Володимира Слободенюка одночасно з'явилося два нових записи. У графі «звання» — чергове військове підвищення — генерал-майор. А у графі «партійність» — безпартійний.

Останнє внесено після того, як заяву генерала та кількох його колег задовільнили відкриті партійні збори управління КДБ.

Також прийнято рішення про припинення діяльності партійної організації і парткому в цій державній установі.

Станіслав ШВИДУН.
Дніпропетровськ.

Повертаючись до надрукованого

НЕ ВИПРАВДОВУЮЧИСЬ, АЛЕ...

Подаємо повний текст інформації, що була вміщена в «Голосі України» 22 серпня із скороченням. Виправдовуватися не будемо, оскільки ще не ясно, хто виявив таку «високу пильність». Утім, життя є життя, всі ми грішні, і тому попередню «заповзятливість» одного колеги морально зводиться нанівець іншими, які в чорний день путчу, 19 серпня, вийшли з КПРС. Вважаю, їхні імена варті того, щоб наші читачі знали їх. Це — парламентський кореспондент Василь Туглук, заступник головного редактора Борис Сидоренко, завідуючий відділом міжнародного життя Володимир Савцов, завідуючий відділом економіки Леонід Бровченко, завідуючий сектором реклами і комерції Олександр Власов.

Людмила БАРАНЕВИЧ.

А тепер інформація

НАДЗВИЧАЙНА СЕСІЯ МІСЬКРАДИ

Рівне. Відбулася надзвичайна сесія міської Ради народних депутатів, яка обговорила становище у країні і питання про організацію роботи міської влади в сучасних умовах. **Міськрада вирішила кваліфікувати усунення від влади конституційно обраного Президента СРСР як державний переворот і визнати неконституційним державний комітет по надзвичайному стану в СРСР та його рішення.**

Рада прийняла звернення до трудових колективів і керівників підприємств міста, до громадян, військовослужбовців місцевого гарнізону, співробітників Комітету держбезпеки Рівненської області, закликаючи всіх зберігати спокій і витримку, активно працювати на виробництві, захистити політичну і економічну самостійність України.

У своїй діяльності Рівненська міська Рада народних депутатів та органи керуються законодавчими актами і постановами Верховної Ради і Кабінету міністрів України.

Сергій МЕЛЬНИЧУК.
21 серпня 1991 року.

Серпнева педрада

ЧИ БУДЕ СВЯТО?

У школах Чернігівського району цього року учні сядуть за парти хто в чому. Але шкільну форму не відмінено. Просто торговельні фонди на неї виявились дуже куцими. Тож серпнева конференція вчителів, що пройшла, як ніколи, нервово, на високих тонах, дала вимушений дозвіл на «демократизацію» одягу.

Взагалі назвала новітніх проблем, які не зменшуються а зростають, псує настрій педагогів Чернігівщини перед першовересневим святом. Скажімо, у Хотуницькій середній школі Щорського району виділеної фарби вистачило лише на те, щоб освіжити підлогу. Через брак крейди, інших матеріалів вчителі змушені займатись не ремонтом, а косінням... бур'янів.

Сергій ПАВЛЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».
Чернігівська область.

БЕЗРОБІТНІ?

Ще 23 серпня щоб уникнути стихійного самосуду, голова Львівської обласної Ради В. Чорновіл, за погодженням з комітетом громадянської згоди, розпорядився про тимчасове припинення діяльності партійних органів на території області до остаточного з'ясування їхньої причетності до путчу. На прес-конференції журналістам було повідомлено, що місцеві партпутчисти збиралися на нараду у Яворівському районі. Голів районних Рад зобов'язано взяти під свій контроль охорону приміщень, збереження майна і документів.

«Львовская правда» виявила як... нічийна газета. Органом Львівського обкому партії залишилася «Вільна Україна».

На мітингу, що відбувся біля будинку обласної Ради представники влади закликали громаду не вдаватися до стихійного зведення рахунків.

Оксана ТЕЛЕНЧІ,
власний кореспондент «Голосу України».
Львів.

ЩО БУДЕ ЗАВТРА?

Донецьк. Донеччани ще «не відійшли» від подій останніх днів. Напруга поступово спадає, але питання «що буде завтра?» жорстоко зводиться, як ятаган яничара.

Попереду висновки — глибинні й місцевого масштабу. Але вже сьогодні можна впевнено констатувати: два осередки супротиву реакції у ці «спасівські» дні сконцентрувалися в Донецьку — міськраді й у страйккомі.

Уже 19 серпня у міській Раді зібралася чимала група депутатів-демократів, представників громадсько-політичних організацій, партій. Без перебільшення, фатальна хвилина, відчуття народної трагедії згуртували найстійкіших, наймужніших. Сьогодні ми повинні знати їх імена: народні депутати республіки Гусєв, Корнєєв, Серебрянників, депутати обласної Ради Самокиш, Лещинський, Талиманичук, Галкін, депутати міської Ради Зоря, Тарануха, Вінгеров, Краснов, Форманюк, Хмара, Бичков, Болдирєв, Сергієнко, Смик, Іванов, Горбань (усього понад 50 чоловік). Ті, що згуртувалися у драматичний день у стінах демократичної міської Ради, не сприйняли плутаних юридичних аргументів прокурора міста щодо путчу. Було прийнято два звернення: до Президії Верховної Ради України і до жителів міста, в яких категорично не визнано ДКНС і настійливе бажання керуватися законами республіки.

Другим осередком супротиву новоявленій трясучосопливій диктатурі став уже загартований у соціальних конфліктах Донецький страйкком. Усього кілька годин відділяло Донеччину від шахтарського страйку. Щойно я мав розмову з членом страйккому Михайлом Криловим.

«Що б там не казали, а трішечки соромно було за занадто задипломатизовану позицію щодо перевороту, подій у Москві голови Верховної Ради України,— сказав один з лідерів шахтарського руху на Донбасі. — По-іншому повів себе у цю скрутну годину колега Кравчука Гриньов. Уже на другий день він однозначно й гостро засудив дії путчистів. Передстрайкове становище ми не скасували — не ті часи. Щодо департизації, яка повною ходою йде в Росії, то я повинен сказати: на більшості шахт Донецька партійні комітети давно вже «помахали ручкою». Так з 21 шахти об'єднання «Донецьквугілля» комуністичними лишилися 5. Щодо Президента країни, то йому, певно, слід подати у відставку. Це, так вважаю не тільки я, найкращий вихід. Не кажу за міністра Щадова, відставку якого ми вимагали два роки. І взагалі не потрібне нам Міністерство вугільної промисловості СРСР, у нас є Україна, у неї є ми».

Останні події ще довго відлунюватимуться за горами історії. Повільно спадає напруга і на Донбасі — люди хочуть конкретно знати: хто, як, чому, навіщо? Люди прагнуть залишатися людьми, а не гвинтиками.

Реакція не пройшла. Реакція на нещодавні події триває.

Юрій ДОЦЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».

ПРІ...

Б...

Не так да... лосі України... да Кравчука... словив дум... виходити з... дом Єльцина... де неоригіна... кожний полі... винен мати...

Звичайно, ... відповідь бул... сьогодні, кол... нього другог... не підтримав... ни для дол... нішній секре... ли КПУ за... щах, залиша... оцій ко... політич...

Якщо ві... шов з відкр... той небезпеч... сить виявит... один раз ... КПРС, яка... обдурила на... чук зробить... сьогодні бу...

КОЛ...

КО...

Так кажут... пикаючи ле... самовдоволе... льотного с... якось ... ний ... розбиту бру... тічок в цен... витвори ... скромного ... тектора. ... скептик ма... гічного мис... снову, що ... належать ч... перішній і ... демо споді... народу і й... ним предст... пя вони в... рідного мі... вати 750 р... літописної ... мию.

Ваш коре... благодатну ... 18-го серп... ранку за ...

Під вікно... пом промч... цульський ... ломийський... цей момен...

— Пора,-... респондент... товпом.

Над голо... блакитні ст... нячне, дзе... хаїла кличу... яка для ко... хліб духовн... слухаючи ... нимі спів п... пондент ро... сису. Вийш... му місцево... ми міста ... почувся ... том Колом... кричав «сл... кожного в...

ДРУЖБА...

Група д... свого часу... ської ката... відбула не... го міста ... де на ник... відпочинко... кування.

ХОЛОД... А НАВІ...

У Доне... му об'єд...

...ЕАКЦІЮ

...Т ГОРБАЧОВА—НА-ГОРА:

...ЗАПИСУЮТЬСЯ У ПЕРЕМОЖЦІ

...ходять у по-
...проклинають
КДБ, розклею-
...тають з комір-
Єльцина та
...ого ж — стра-
...жна й похизу-
...а великим ра-
...ишклий Лу-
...а три тривож-
невеличкі гур-
які протесту-
Вірними собі
...ову «так зва-
— РУХ, УРП,
... Поодинокі
...анів міліції,
...стійливі чутки,
...кріплені доку-
...рисягнула «но-
... і відбулися

...опівдні пред-
...нської асоціа-
Юрій Козов-
...олова крайової
...ени ПДВУ —
...енко, Лариса
...ихайло Кова-
...лися за пояс-
...одного депута-
...альника УВС
...асті Едуарда

...тав наказ по
якому одним
...чено: в систе-
...зувати роз'яс-
...оту серед осо-
указів Г. Яна-
ДКНС.
«Чи зна-
...визнаєте дані
...удете їх вико-
...очули у відпо-

...айно.
...сного відділен-
...ль Петрівний
пов'язує ці
...едніми діями
...мундирах.
...а центральній

вулиці міста патруль ЗМОПу (відоме прізвище сержанта Лебедя) затримав Петрівного і Мусійчука, які вивішували на дошці об'яв портрет Горбачова і рукописну інформацію про події в країні. Викликані по рації старші офіцери намагались їх зірвати. І коли заступник начальника Ленінського райвідділу внутрішніх справ підполковник Зарубєєв запропонував тільки заплатити за використання державного стенда, то сержант Лебідь пристрашив судом і неминучістю давати пояснення в обкомі партії.

Того ж дня ввечері в підземному переході на розі вулиць Радянської і Оборонної під час агітації за дотримання Конституції і невизнання ДКНС міліція скрутила і привезла у Ленінський райвідділ члена ПДВУ Юрія Хомутенка, де в нього взяли письмові свідчення.

Уранці 21 серпня секретар обласного відділення УРП Вадим Щербатенко намагався з'ясувати мету збору великої групи міліціонерів із зброєю і сухим пайком.

— Кажуть, у Москву, — поділилися крайні в строю. Старші групи (зі слів луганських міліціонерів) — звідкись прибули.

Вірними собі залишилися засоби масової інформації. Вкотре підтвердила свою реакційну сутність комуністична газета «Луганская правда», обласне телебачення оперативно відзняло збори в одному із цехів автоскладального заводу, які прийняли резолюцію про вірність ДКНС.

Сергій СКИБА,
власний кореспондент «Голосу України».
Луганськ.

...Б БЕЗ ПАРТКОМУ

...картці обліку
...ника управлін-
...ержавної без-
...пропетровській
...мира Слобо-
...сно з'явилося
...иси. У графі
...ергове військо-
...я — генерал-
...рафі «партій-
...артійний.
...сено після то-

го, як заяву генерала та кількох його колег задовільнили відкриті партійні збори управління КДБ.

Також прийнято рішення про припинення діяльності партійної організації і парткому в цій державній установі.

Станіслав ШВИДУН.
Дніпропетровськ.

... ЗАВТРА?

...аматичний день
...кратичної місь-
...прийняли плу-
...их аргументів
...та щодо путчу
...о два звернен-
...ції Верховної
... і до жителів
...категорично не
...С і настійливе
...ватися закона-

...редком супро-
...еній трясучо-
...турі став уже
...у соціальних
... Донецький
...ього кілька го-
...Донеччину від
...страйку. Щой-
...мову з членом
...Михайлом Кри-

... не казали, а
...омно було за
...ипломатизовану
...о перевороту,
...і голови Вер-
...України,— ска-
...дерів шахтар-
...а Донбасі. —
...ив себе у цю
...у колега Крав-
...Уже на другий
...начно й гостро
...тчистів. Перед-

страйкове становище ми не скасували — не ті часи. Щодо департизації, яка повною ходою йде в Росії, то я повинен сказати: на більшості шахт Донецька партійні комітети давно вже «помахали ручкою». Так з 21 шахти об'єднання «Донецьквугілля» комуністичними лишилися 5. Щодо Президента країни, то йому, певно, слід подати у відставку. Це, так вважаю не тільки я, найкращий вихід. Не кажу за міністра Щадова, відставку якого ми вимагали два роки. І взагалі не потрібне нам Міністерство вугільної промисловості СРСР, у нас є Україна, у неї є ми».

Останні події ще довго відлунюватимуться за горами історії. Повільно спадає напруга і на Донбасі — люди хочуть конкретно знати: хто, як, чому, навіщо? Люди прагнуть залишатися людьми, а не гвинтиками.

Реакція не пройшла. Реакція на нещодавні події триває.

Юрій ДОЦЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».

Повертаючись до надрукованого

НЕ ВИПРАВДОВУЮЧИСЬ, АЛЕ...

Подаємо повний текст інформації, що була вміщена в «Голосі України» 22 серпня із скороченням. Виправдовуватися не будемо, оскільки ще не ясно, хто виявив таку «високу пильність». Утім, життя є життя, всі ми грішні, і тому попередньо «заповзятливість» одного колеги морально зводиться нанівець іншими, які в чорний день путчу, 19 серпня, вийшли з КПРС. Вважаю, їхні імена варті того, щоб наші читачі знали їх. Це — парламентський кореспондент Василь Туглук, заступник головного редактора Борис Сидоренко, завідуючий відділом міжнародного життя Володимир Савцов, завідуючий відділом економіки Леонід Бровченко, завідуючий сектором реклами і комерції Олександр Власов.

Людмила БАРАНЕВИЧ.

А тепер інформація

НАДЗВИЧАЙНА СЕСІЯ МІСЬКРАДИ

Рівне. Відбулася надзвичайна сесія міської Ради народних депутатів, яка обговорила становище у країні і питання про організацію роботи міської влади в сучасних умовах. **Міськрада вирішила кваліфікувати усунення від влади конституційно обраного Президента СРСР як державний переворот і визнати неконституційним державний комітет по надзвичайному стану в СРСР та його рішення.**

Рада прийняла звернення до трудових колективів і керівників підприємств міста, до громадян, військовослужбовців місцевого гарнізону, співробітників Комітету держбезпеки Рівненської області, закликаючи всіх зберігати спокій і витримку, активно працювати на виробництві, захистити політичну і економічну самостійність України.

У своїй діяльності Рівненська міська Рада народних депутатів та органи керуються законодавчими актами і постановами Верховної Ради і Кабінету міністрів України.

Сергій МЕЛЬНИЧУК.
21 серпня 1991 року.

Серпнева педрада

ЧИ БУДЕ СВЯТО?

У школах Чернігівського району цього року учні сядуть за парти хто в чому. Але шкільну форму не відмінено. Просто торговельні фонди на неї виявились дуже куцими. Тож серпнева конференція вчителів, що пройшла, як ніколи, нервово, на високих тонах, дала вимушений дозвіл на «демократизацію» одягу.

Взагалі навала новітніх проблем, які не зменшуються а зростають, псує настрій педагогів Чернігівщини перед першовересневим святом. Скажімо, у Хотуницькій середній школі Щорського району виділеної фарби вистачило лише на те, щоб освіжити підлогу. Через брак крейди, інших матеріалів вчителі змушені займатись не ремонтом, а косінням... бур'янів.

Сергій ПАВЛЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».
Чернігівська область.

Точка зору

ПРЕЗИДЕНТУ БУТИ БЕЗПАРТІЙНИМ

Не так давно читав у «Голосі України» інтерв'ю Леоніда Кравчука, в якому він висловив думку, що не хоче виходити з партії за прикладом Єльцина, бо це вже буде неоригінально. Мовляв, кожний політичний лідер повинен мати своє лице.

Звичайно, на той час така відповідь була резонною. Але сьогодні, коли його, колишнього другого секретаря ЦК, не підтримав у тяжкі хвилини для долі республіки нинішній секретар Гуренко, коли КПУ заховалася по щілинах, залишатися Кравчуку в оцій ко... буде великою політич... помил...

Якщо він сам на сам пішов з відкритим забралом у той небезпечний час, то мусить виявити мужність іще один раз і розпрощатися з КПРС, яка у черговий раз обдурила народ. Коли Кравчук зробить саме так, я вже сьогодні буду вважати його своїм першим Президентом України. Гадаю, тоді й на виборах він беззаперечно переможе. Бо коли залишиться в КПУ, всі його дії будуть розцінюватися просто як політична гра. А, може, варто мати закон, за яким президент на час свого повноваження... припинив би членство у своїй партії.

Як любить казати Президент Горбачов, тут треба визначитися. І чітко про це сказати народові України. Альтернативного варіанта я не бачу. Ухиляння од відповіді на це гостре політичне питання дістане таку ж оцінку, як і діям Гуренка. Я, як виборець, своє сказав. Слово за вами, Леоніде Макаровичу.

Анатолій ОНИСЬЄВ,
робітник Хмельницького радіотехнічного заводу, депутат міської Ради народних депутатів, член КПРС.

Це ж треба!

Катастрофічна конверсія

Розкурочений літак, розвалені будинки, обірвані балкони можна побачити поблизу містечка Ігнатполя на межі Коростенського та Овруцького районів Житомирської області.

Ніякої катастрофи поблизу не було — просто в такий спосіб ліквідували великий військовий полігон, знищивши при цьому майже на мільйон карбованців ременанту, який можна було б використати і в цивільному господарстві.

Валерій НЕЧИПОРЕНКО,
журналіст.
Житомирська область.

Наші мандрівки

КОЛОМИЯ—ПИСАНКА, КОЛОМИЯ—МІСТО...

Так кажуть коломияни, викликаючи легку посмішку на самовдоволеному обличчі зальотного скептика, котрому якось ... вписа... розкішний гуцульський орнамент розбиту бруківку, мильний потічок в центрі міста, або ж витвори прямокутної уяви скромного радянського архітектора. Проте, якщо наш скептик має здатність до логічного мислення, то дійде висновку, що всі ці «прелесті» належать часу минулому. Теперішній і майбутній час, будемо сподіватись, належатиме народу і його законно обраним представникам. 17-го серпня вони вийшли на вулиці рідного міста, аби відсвяткувати 750 років з часу першої літописної згадки про Коломию.

Ваш кореспондент ступив на благодатну землю Покуття 18-го серпня о сьомій годині ранку за київським часом.

Під вікном розкішним галопом промчали збрані у гуцульський одяг вершники. Коломийський Біг-Бен вдарив під цей момент десятий раз.

— Пора,— подумав ваш кореспондент і змішався з натовпом.

Над головами людей жовто-блакитні стяги, небо чисте, сонячне, дзвони церкви св. Михаїла кличуть на службу Божу, яка для коломиян воістину — хліб духовний. Саме в церкві, слухаючи відправу та натхненний спів прихожан, ваш кореспондент розгубив рештки скепсису. Вийшовши на переповнену місцевим людом та гостями міста ратушну площу, я почувався натхненним патріотом Коломиї, разом з усіма кричав «слава» на завершення кожного виступу урочистої частини другого дня свята, яке, після бою литавр та гучання трембіт, відкрив голова Коломийської міськради Володимир Машталєр. Уважно вислухавши орації батьків міста, гостей та духовенства, ваш кореспондент занотував: «Відзначаючи у своїх виступах роль Коломиї в духовному житті України та згадавши таких діячів української культури, як Франко, Стефаник, Січинський, Андрій Чайковський та багатьох інших, життя і творчість котрих пов'язані з Коломиєю, оратори мали за обов'язок попередити коломиян та гостей міста про небезпеку підписання союзного договору, котрий, на їхню думку, є ні чим іншим, як черговим хомутом на шию українського народу». Поставивши крапку, я протиснувся в книжково-журнально-газетний ряд, де залишив 15 карбованців, однак розжився на інформацію. Виявляється, Коломия налічує 70 тисяч населення, отже, справді може називатися містом. Тут відкрито технічний ліцей та гімназію, директор якої разом з гімназистами видає часопис «Наша слава»; будується друкарня, яка забезпечить модерну поліграфію коломийському видавництву; 25 липня тут відбулися перші торги Коломийської біржі, художником Мирославом Мельничуком засновано премію «Золотий лев»; крім газети «Червоний прапор», виходить шість друкованих органів, поновлено видавництво літературно-мистецького часопису «Чорногора», який виходив у Коломиї до 39-го року...». Записавши все це до блокнота, він рушив на звуки бубна, на архіцікаве видовище гуцульського весілля. Дівчина, виконавиця ролі молодої, в кульмінаційний момент обряду плакала справдешніми сльозами. Троїста музика, протяжний спів дружок, молодий з дружбою верхи на конях, стрічки, багата вишивка, костюми і ще щось таке потойбічне, непідвладне слову зробили в душі вашого кореспондента переворот (не плутати з державним), і він розплакався, мов дитина. Зрештою, не він один.

Вечір наздогнав мене на ратушній площі, де пощипували струни своїх гітар хлопці з Литви і Білорусії. З першим металевим акордом молодіжний натовп здригнувся і вже не зупинявся до півночі. Тіло вашого кореспондента коливалось в унісон з тілом колеги із «Вісника Коломиї», котрий, визнавши в ньому брата по духу, запросив на філіжанку кави до редакції. Під'їхали на автомобілі республіканської партії. Випили кави, погомоніли, за якусь годину стали розходитись, і тут виявилось, що всі чотири колеса якийсь мерзотник пробив шилом. Ваш кореспондент негайно зробив замітку на манжетах: «Ніч з 18-го на 19-те...».

Вранці вся Коломия, збуджена звісткою про путч, зібралась на площі біля ратуші, аби висловити своє ставлення до події, а заодно урочисто відкрити наріжний камінь під пам'ятник Тарасові Шевченку. Позиція міськради була однозначною: твердо захищати демократичні завоювання. Відкриття наріжного каменю супроводжувалось панахидою за упокій душі Тараса, хор виконав «Реве та стогне...». На душі було тривожно, але не боязно. Повертаючись до Києва, ваш кореспондент співав бойових козацьких пісень і молив Бога, щоб усе закінчилось благополучно. Як бачимо, Всевишній не залишив того поза увагою.

Андрій ОХРІМОВИЧ.
Коломия — Київ.

Телеграфним рядком з Донецька

ДРУЖБА ЛІКУЄ

Група дітей, евакуйованих свого часу із зони чорнобильської катастрофи в Донецьк, відбула недавно до порідненого міста Бохума (Німеччина), де на них чекають змістовний відпочинок і кваліфіковане лікування.

ХОЛОДИЛЬНИК Є! А НАВІЩО!

У Донецькому виробничому об'єднанні «Електропобутмаш» розпочато випуск трикамерних холодильників. Ті, кому пощастить придбати дефіцитну річ, мають вирішити ще одну не менш злободенну на сьогодні проблему: чим його завантажити?

УСЕ НАВПАКИ

Міняти мед на цукор пропонують пасічники області. Вони зважають, що коли найближчим часом для підтримки бджіл не буде виділено 250 тонн цукру, то доведеться нам купувати мед за надто дорогою ціною.

ГОРИМО!

Лише за одну серпневу добу в Донецьку зареєстровано 17 пожеж. На думку працівників управління пожежної охорони міста, причина лиха в недбалому поводженні з вогнем.

Юрій ДОНЧИК.

КУП...

У одному ...
поля я рапт...
мару Яценк...
ського Моло...
еперевершен...
копівну з ві...
атру «За д...
Для мене це...
актриса зійш...
рану, адже ...
зору показу...
«Мина Маза...
блискуче зі...
тю. Виявил...
Тернополі н...
му Volod...
«Іван та коб...
єм Богдана ...
фільм — су...
горія, де акт...
ну, але від...
продавщиці ...
ними словам...
гуморі».

Лар...

П...

Легка атл... дворазовий ч...
піон з мета...
лишній киян...
вич Юрій Се...
був звання ...
Він був кра...
Токіо. Там ...
100-метрівку...
Льюїс (США...
корд світу).

Сучасне п... ремозкцями ...
що завершил...
командному ...
тиборці наш...

Водні вид... ноті заверш...
Європи в А...
спортсмени. ...
була кращо...
3-метрового ...
фетні коман...
жіноча) на ...
комбінованої...
Збірна СРС...
ції виборола...
з них — зол...

Велоспорт... ремозкця в...
Віктор Ржа...
менчука дод...
піона світу. ...
лосипедист ...
гонку 173,8 ...

ПО...

27—28 сер...
раїні визнач...
тивні атмосф...
більшій ча...
пройдуть не...

Леоніда ...

ГОЛОС України

Точка зору

ЗИДЕНТУ БУТИ ЕЗПАРТІЙНИМ

читав у «Го-
нтерв'ю Леоні-
якому він ви-
, що не хоче
тії за прикла-
бо це вже бу-
но. Мовляв,
ний лідер по-
є лице.
той час така
резонною. Але
його, колиш-
секретаря ЦК,
тяжкі хвили-
республіки ни-
р Гуренко, ко-
валася по ку-
ся Кравчуку в
буде великою
ил
сам на сам пі-
им забралом у
й час, то му-
мужність іще
опрощатися з
черговий раз
. Коли Крав-
ме так, я вже
вважати його

своїм першим Президентом України. Гадаю, тоді й на виборах він беззаперечно переможе. Бо коли залишиться в КПУ, всі його дії будуть розцінюватися просто як політична гра. А, може, варто мати закон, за яким президент на час свого повноваження... припинив би членство у своїй партії.

Як любить казати Президент Горбачов, тут треба визначитися. І чітко про це сказати народові України. Альтернативного варіанта я не бачу. Ухиляння од відповіді на це гостре політичне питання дістане таку ж оцінку, як і діям Гуренка. Я, як виборець, своє сказав. Слово за вами, Леоніде Макаровичу.

Анатолій ОНИСЬЄВ,
робітник Хмельницького радіотехнічного заводу, депутат міської Ради народних депутатів, член КПРС.

Це ж треба!

Катастрофічна конверсія

Розкурочений літак, розвалені будинки, обірвані балкони можна побачити поблизу містечка Ігнатполя на межі Коростенського та Овруцького районів Житомирської області.

Ніякої катастрофи поблизу не було — просто в такий спосіб ліквідували великий військовий полігон, знищивши при цьому майже на мільйон карбованців реманенту, який можна було б використати і в цивільному господарстві.

Валерій НЕЧИПОРЕНКО,
журналіст.
Житомирська область.

Ракурс

КУПАЛЬНИЙ СЕЗОН

У одному з готелів Тернополя я раптом зустріла Тамару Яценко, актрису Київського Молодіжного театру, еперевершену Проню Прокопівну з вистави цього театру «За двома зайцями». Для мене це було так, ніби актриса зійшла просто з екрану, адже щойно по телевізору показували телефільм «Мина Мазайло», де вона блискуче зіграла Тьотю Мотю. Виявилось, Тамара в Тернополі на зйомках фільму Володимира Фесенка «Іван та кобила» за сценарієм Богдана Жолдака. Новий фільм — сучасна фантасмагорія, де актриса має скромну, але відповідальну роль продавщиці пива і, за її власними словами, «купається в гуморі».

Лариса НУЖНА.

На фото Михайла САЧКА — актриса Тамара Яценко.

Телеграфним рядком з Івано-Франківська

ГРЕКИ АПЛОДУВАЛИ

Народний ансамбль танцю «Веселка», оркестр народних інструментів і хорова капела «Верховина» репрезентували Україну на Всесвітньому фестивалі фольклору в Греції. Глядачі й жюрі були захоплені карпатським мистецтвом.

ДОВБУШ ПРИЙШОВ

Незабаром на Скелях Довбуша (Бубниця) буде відкрито пам'ятник легендарному опришкові. Він височітиме при вході до заповідника. Переможцями конкурсу на кращий проект монумента стали скульптори В. Лендел, О. Желізняк та архітектор М. Никанорова.

ФІРМОВІ БДЖОЛИ...

Фірма «Прометей» узялася за розведення стійких видів карпатських бджіл. Незабаром пасічники-любителі зможуть купувати у фірми бджолині сім'ї.

...І ХЛІБ

Цех № 2 Болехівського об'єднання промислових підприємств продає свою продукцію — хліб домашньої випічки — у спеціалізованому магазині «Прикарпатський коровай». Хлібина коштує два карбованці, але черга стає за ним заздалегідь.

ГРІЙТЕСЯ, ГРОМАДЯНИ

Одна з дільниць об'єднання «Карпатрембудсервіс» почала випускати кахлі для печей. Йдеться вже й про серійний випуск. На продукцію вже росте черга.

МРІЯЛИ — ВІДКРИЛИ

У місті Долина відкрито школу мистецтв, про яку тут давно мріяли. Для цього виділено приміщення колишньої міської середньої школи.

АХ, ЯКИЙ ДАХ!

Міські будинки Прикарпаття все частіше увінчуються шпилястими шатровими (а не пласкими, як раніше) дахами. Це не просто красиво — такий дах добре протистоїть опадам. Горяни перевірили це споконвічною практикою.

Ярослав САВЧИН.

Спорт

З ПОТОКУ ПОВІДОМЛЕНЬ

Легка атлетика. 36-річний дворазовий олімпійський чемпіон з метання молоту, колишній киянин, а нині москвич Юрій Седих вперше здобув звання чемпіона світу. Він був кращим на турнірі в Токіо. Там же ліпше всіх 100-метрівку пробіг Карл Льюїс (США) — 9,86 (рекорд світу).

Сучасне п'ятиборство. Переможцями чемпіонату світу, що завершився в США, в командному заліку стали п'ятиборці нашої країни.

Водні види. На переможній ноті завершили чемпіонат Європи в Афінах радянські спортсмени. Ірина Ложко була кращою в стрибках з 3-метрового трампліна. Естафетні команди (чоловіча та жіноча) на дистанції 4×100 комбінованого плавання. Збірна СРСР у столиці Греції виборола 25 медалей, 16 з них — золоті!

Велоспорт. До титулу переможця велогонки Миру Віктор Ржаксинський з Кременчука додав і звання чемпіона світу. Український велосипедист виграв шосейну гонку 173,8 кілометра.

Футбол. Чемпіонат СРСР, перша ліга. 28 тур. «Нафтовик» — «Нефтчі» — 1:0, «Новбахор» — «Динамо» (Сухумі) — 4:0, «Динамо» (Ставрополь) — «Ротор» — 1:3, «Котайк» — «Кайрат» — 1:3, «Зімбрул» — «Пардаугава» — 1:0, «Буковина» — «Зеніт» — 2:0, «Факел» — «Уралмаш» — 0:3, «Текстильник» — «Геолог» — 2:0, «Шинник» — «Локомотив» — 1:1, «Таврія» — «Кубань» — 2:0, «Тілігул» — «Ростсільмаш» — 2:0.

Чемпіонат СРСР, друга ліга (українська зона). 33 тур. «Поділля» — «Дніпро» — 1:0, «Полісся» — «Зірка» — 0:1, «Верес» — «Океан» — 3:0, «Темп» — «Чайка» — 5:1, «Вагонобудівник» — «Кривбас» — 3:2, «Нафтовик» — «Маяк» (Очаків) — 4:0, «Прикарпаття» — «Закарпаття» — 2:0, «Приладист» — «Карпати» — 3:1, «Кристал» — «Шахтар» — 4:3, «Колос» — «Сталь» — 1:1, «Маяк» (Харків) — «Хімік» — 1:3, «Десна» — СКА (Київ) — 1:1, «Автомобіліст» — «Динамо» — 1:1.

Наші мандрівки

ОМИЯ — ПИСАНКА, ОМИЯ — МІСТО...

олом'яни, вик-
посмішку на
у обличчі за-
ика, котрому
нсь розкіш-
ий орнамент
у, мильний по-
міста, або ж
мокутної уяви
нського архі-
е, якщо наш
атність до по-
я, то дійде ви-
ці «прелесті»
минулому. Те-
бутній час, бу-
сь, належатиме
законно обра-
кам. 17-го сер-
ли на вулиці
аби відсвятку-
з часу першої
дки про Коло-

дент ступив на
млю Покуття
своїй годині
ьким часом.
озкішним гало-
збрані у гу-
вершники. Ко-
Бен вдарив під
сятий раз.
думав ваш ко-
мішався з на-

людей жовто-
небо чисте, со-
церкви св. Ми-
службу Божу,
ян воістину —
Саме в церкві,
ву та натхнен-
ан, ваш корес-
в рештки скеп-
на переповне-
дом та гостя-
ну площу, я
енним патріо-
азом з усіма
на завершення
урочистої ча-

стини другого дня свята, яке, після бою литавр та гучання трембіт, відкрив голова Коломийської міськради Володимир Машталєр. Уважно вислухавши орації батьків міста, гостей та духовенства, ваш кореспондент занотував: «Відзначаючи у своїх виступах роль Коломиї в духовному житті України та згадавши таких діячів української культури, як Франко, Стефаник, Січинський, Андрій Чайковський та багатьох інших, життя і творчість котрих пов'язані з Коломиєю, оратори мали за обов'язок попередити коломиян та гостей міста про небезпеку підписання союзного договору, котрий, на їхню думку, є ні чим іншим, як черговим хомутом на шию українського народу». Поставивши крапку, я протиснувся в книжково-журнально-газетний ряд, де залишив 15 карбованців, однак розжився на інформацію. Виявляється, Коломия налічує 70 тисяч населення, отже, справді може називатися містом. Тут відкрито технічний ліцей та гімназію, директор якої разом з гімназистами видає часопис «Наша слава»; будується друкарня, яка забезпечить модерну поліграфію коломийському видавництву; 25 липня тут відбулися перші торги Коломийської біржі, художником Мирославом Мельничуком засновано премію «Золотий лев»; крім газети «Червоний прапор», виходить шість друкованих органів, поновлено видавництво літературно-мистецького часопису «Чорногора», який виходив у Коломиї до 39-го року...». Записавши все це до блокнота, він рушив на звуки бубна, на архіцікаве видовище гуцульського весілля. Дівчина, виконавиця ролі молодої, в кульмінаційний момент обряду плакала справдешніми сльозами. Троїста музика, протяжний спів дружок, молодий з дружбою верхи на конях, стрічки, багата вишивка, костюми і ще щось таке потойбічне, непідвладне слову зробили в душі вашого кореспондента переворот (не плутати з державним), і він розплакався, мов дитина. Зрештою, не він один.

Вечір наздогнав мене на ратушній площі, де пощипували струни своїх гітар хлопці з Литви і Білорусії. З першим металевим акордом молодіжний натовп здригнувся і вже не зупинявся до півночі. Тіло вашого кореспондента коливалось в унісон з тілом колеги із «Вісника Коломиї», котрий, визнавши в ньому брата по духу, запросив на філіжанку кави до редакції. Під'їхали на автомобілі республіканської партії. Випили кави, погомоніли, за якусь годину стали розходитись, і тут виявилось, що всі чотири колеса якийсь мерзотник пробив шилом. Ваш кореспондент негайно зробив замітку на манжетах: «Ніч з 18-го на 19-те...».

Вранці вся Коломия, збуджена звісткою про путч, зібралась на площі біля ратуші, аби висловити своє ставлення до події, а заодно урочисто відкрити наріжний камінь під пам'ятник Тарасові Шевченку. Позиція міськради була однозначною: твердо захищати демократичні завоювання. Відкриття наріжного каменю супроводжувалось панахидою за упокій душі Тараса, хор виконав «Реве та стогне...». На душі було тривожно, але не боязко. Повертаючись до Києва, ваш кореспондент співав бойових козацьких пісень і молив Бога, щоб усе закінчилось благополучно. Як бачимо, Всевишній не залишив того поза увагою.

Андрій ОХРІМОВИЧ.
Коломия — Київ.

ПОГОДА

27—28 серпня погоду на Україні визначатимуть малоактивні атмосферні фронти. На більшій частині республіки пройдуть невеликі дощі. Вітер північно-західний, 5—10 метрів за секунду, температура на півдні республіки сьогодні вдень 23—28, завтра 20—25 градусів тепла, уночі 12—17 градусів. На решті території сьогодні вдень 18—23, завтра— 14—19, вночі 8—13 градусів вище нуля.

Фото Леоніда ПІДЛУЖНОГО.

Знай наших!

І БІЛЬШЕ НІДЕ

Коли помер Михайло Шолохов, автор «Тихого Дону», лауреат Нобелівської премії, на похорон з'їхалось багато людей, але серед них не було нікого, хто міг би зняти посмертну маску з письменника. Це зробив з власної ініціативи скульптор з Луганська М. Можаєв, земляк і приятель покійного письменника. Відтоді маска (у єдиному примірнику) перебуває в Луганську на квартирі скульптора.

Микола БОГАРАДА.
Луганськ.

Телеграфним рядком з Донецька

Є
евакуйованих
ни чорнобиль-
и в Донецьк,
до порідненого
а (Німеччина),
ть змістовний
аліфіковане лі-

К Є!
виробничо-
«Електропобут-

маш» розпочато випуск трикамерних холодильників. Ті, кому пощастить придбати дефіцитну річ, мають вирішити ще одну не менш злободенну на сьогодні проблему: чим його завантажити?

УСЕ НАВПАКИ

Міняти мед на цукор пропонують пасічники області. Вони зважають, що коли найближчим часом для підтримки бджіл не буде виділено 250 тонн цукру, то доведеться нам купувати мед за надто дорогою ціною.

ГОРИМО!

Лише за одну серпневу добу в Донецьку зареєстровано 17 пожеж. На думку працівників управління пожежної охорони міста, причина лиха в недбалому поводженні з вогнем.

Юрій ДОНЧИК.

Черговий по випуску номера Людмила БАРАНЕВИЧ
Тел. 441-88-26.

Компетентний прогноз

НЕ ЛАНТУХ ЦЕМЕНТУ...

ВПРОДОВЖ багатьох років у переліку переваг нашої держави називалася відсутність безробіття і декларувалося право на працю. Сьогодні реєструємо безробітних і збираємося виплачувати їм допомогу. Завтра ринок висуне свої закони, примусить рахуватися з ними.

Ці закони дуже жорстокі. Вони викидають на вулицю не зайвий лантух цементу чи якийсь непотріб, а «зайву людину» з безліччю проблем і турбот. Як прогодувати і вдягнути сім'ю, як заплатити за квартиру, де взяти кошти на проїзд до нового місця роботи тощо.

Але жахливо навіть не те, що нас чекає масове безробіття, а те, що ми зовсім не готові до нього. Бо за багато років ми зжилися з думкою, що за соціалізму робоча сила не є товаром і на ринку праці нашому робітникові робити нічого, оскільки такого не існує. А як немає ринку робочої сили, то й немає проблем, пов'язаних з ним.

Однак життя розпорядилося по-своєму. Спеціалісти побачили те, що приховано від очей обивателя. Велика кількість людей уже не потрібна підприємствам і щомиті може бути викинута на вулицю. Їх кількість продовжує швидко зростати. Таких людей найменше хвилюють дискусії щодо термінів, які приймаються вченими. Щоб заробити гроші, вони готові примиритися з тим, що вони є товар, а їх здатність працювати куплена кимось.

Примусова концепція нашого трудового законодавства, слабке технічне оснащення виробництва, низький рівень продуктивності праці примушували і примушують нас залучати у виробництво дедалі більше робочих рук. А це в свою чергу призводить до деформації структури зайнятості. Більше 50 відсотків зайнятих у нас — жінки, з яких 20 відсотків відбувають трудову повинність у важких і шкідливих умовах. Цей контингент, а також молодь будуть знищені ринком. І саме з них складатиметься ядро безробітних.

Тут же не можна обійти увагою і «найсвіжіші» «Основи законодавства Союзу РСР і республік про зайнятість населення», прийняті в січні 1991 року. Блок статей (від ст. 25 до ст. 37) буквально «по поличках» розкладає, скільки і коли будуть одержувати всі категорії. Але виникає одне запитання. Хто розрахував розмір допомоги безробітним, якщо ми не знаємо не тільки кількості безробітних, навіть приблизно, а й категорій працівників, що вивільняються?

І друге. Із витратної частини бюджету погано видно, які статті витрат буде скорочено і які кошти передано на фінансування соціальних програм, вартість яких, за розрахунками спеціалістів,— від 4 до 12 мільярдів карбованців. Переконані, що до питань про ринок праці законодавцю доведеться звертатися знову, причому гострота обговорення цих питань у парламентах буде безпрецедентною.

Отже, питання номер один. Чи готова наша держава сьогодні взяти на себе зобов'язання забезпечити повну зайнятість населення або мати мінімальний рівень безробітних і утримувати їх за державний кошт? Ні того, ні іншого наша держава не гарантує, оскільки сьогодні Кабінет міністрів країни не може переконливо відповісти, скільки в нас буде безробітних в доступній до огляду перспективі і де взяти необхідні, за підрахунками спеціалістів, 10—14 мільярдів карбованців.

Поки що виробничі колективи не звільняють уже непотрібних працівників, а утримують їх за рахунок тих, хто працює, але ж це не може тривати довго.

Друге питання. Чи може держава захистити працівника від безпідставного звільнення? Адже навіть за чинними нині законами в кооперативному і приватному секторах ми просто беззахисні перед підприємцем, який нас наймає. Він може нас звільнити в будь-яку мить.

А чи може наше законодавство покарати винного в незаконному звільненні? Ні. В кращому разі вам оплатять вимушений прогул за рахунок коштів виробництва, а не особи, що порушила закон.

І третє, мабуть, найголовніше питання, пов'язане з політикою нашої держави в сфері прибутків і заробітної плати, а отже, і зайнятості. Чи є можливість у нашій країні платити такі податки від прибутків, які були б стабільні в часі і які не здирали б з нас шерсть разом зі шкурою, а дали можливість мати прибуток, що дозволяв би нормально жити? Жахливим прикладом є в цьому разі ситуація на селі, де держава перетворила тонкий і складний податковий інструмент у засіб безжалісної економічної експлуатації сільського трудівника.

У 1991 році встановлено нові закупівельні ціни на свинину (3,6 карбованця за 1 кілограм) і яловичину (4 карбованці за 1 кілограм), що майже вдвічі перевищує їх попередній рівень. Та якщо врахувати, що раніше колгоспи одержували дотацію, то реальним є підвищення цін приблизно на 50—60 копійок. Але однозначно в два і більше разів зросли послуги ремонтних організацій, вартість запчастин, будматеріалів, добрив, нової техніки та інше. Далі. Раніше короткочасні кредити надавалися під 0,75—1,5 відсотка, а з 1991 року ця цифра зросте до 6—9 відсотків.

Одночасно розмір відрахувань на соціальне страхування встановлено в розмірі 26 відсотків фонду оплати праці. Централізується значна частина амортизації, введено також відрахування у фонд стабілізації (11 відсотків від прибутку), податок з продажу. Введено податок від прибутку сезонно і тимчасових працівників. Одначе, побачивши, до чого це веде, частину податків невдовзі скасували. Про яку ж стабільність можна говорити?

Виробник лише приблизно знає ціну, за яку насправді продається його товар. Адже для цього вигадана система закупівельних цін. Таким чином,за існуючої системи оподаткування і ціноутворення держава не дає гарантій економічного характеру не тільки безробітним, а і працюючим.

ДЕ Ж ВИХІД з цього становища? І як відреагувати на вимоги ринку робочої сили? А вихід у тому, щоб спершу усвідомити величезну складність проблеми забезпечення зайнятості населення і управління нею. Людина на ринку праці — це не лантух цементу на товарній біржі. А усвідомивши складність питання, його треба вирішувати практично на порожньому місці, адже досвіду управління процесами зайнятості у нас немає, хіба що недовгі роки НЕПу.

Які шляхи створення ринку праці можливі?

По-перше, в економіці. Треба зробити нашу радянську людину економічно незалежною. Тобто щоб вона володіла якимось майном, яке б давало їй порятунок від голодної смерті. І якщо вона на біржі праці зареєстрована як безробітна, то держава повинна її годувати. Щоб вирішити цю проблему, треба негайно здійснити роздержавлення і розподіл державного майна населенню.

За підрахунками спеціалістів, якщо приватизувати основну частину національних надбань країни, в тому числі землю та інші сільгоспугіддя, то на одну людину припадатиме близько 30 тисяч карбованців, тобто сім'я із чотирьох осіб може одержувати сертифікат на 120 тисяч. Це і буде її щитом.

Але як це зробити? Цей вузол, який наше суспільство в'язало понад сімдесят років, розв'язати дуже важко. У всякому разі, доки немає Закону «Про роздержавлення». Економічна незалежність працівника повинна бути підкріплена соціальною свободою, свободою вибору професії, місця проживання, включаючи виїзд за кордон. Іншими словами, потрібно соціально та економічно захистити робітника від жорстоких законів ринку.

І тут державі, щоб проводити активну політику зайнятості, потрібно створити якісно нову правову основу діяльності підприємців, виробничих колективів усіх форм власності і докорінно змінити трудове законодавство, відкинувши його примусову основу. Необхідно також виробити правову базу соціального захисту окремого працівника.

Галина КУПАЛОВА,
Євген КЛИМЕНКО,
кандидати економічних наук.
Київ.

Репліка

НА ЮРИДИЧНОМУ ПОЛІ

З 1 квітня в нашій республіці діє Закон «Про підприємство в Українській РСР». Здавалося б, тепер права підприємств надійно захищені.

Але, на жаль, не завжди. У житті виходить зовсім інше. Взяти хоча б спеціалізований будівельно-монтажний трест «Київспецсільгоспмонтаж», який за своїм статутом є підприємством. Раніше цей трест був підпорядкований Київському облагробуду. У свою чергу, до складу тресту як структурний підрозділ (на правах цеху) входить пусконалагоджувальне управління.

Як кажуть, усе тече, все змінюється. «Київоблагробуд» трансформувався в концерн. У дусі часу, так би мовити. Але перед «трансформацією» голова облагробуду А. Сорокун вирішив випробувати міцність нервів працівників тресту. А заодно і позмагатись із Законом.

«Голова «Київоблагробуду» А. Сорокун,— пише в листі до редакції юрисконсульт тресту «Київспецсільгоспмонтаж» І. Клочко,— свідомо порушив статті 14 і 27 Закону «Про підприємство в Українській РСР». Адже там чорним по білому написано, що структура підприємства і його штати затверджуються самим підприємством. Законом заборонено також втручання в господарську діяльність підприємства. А що зробив А. Сорокун? Видавши наказ № 26 від 24 квітня цього року, він зламав структуру тресту, забравши у своє пряме підпорядкування пуско-налагоджувальне управління, яке входило до тресту на правах цеху». Звичайно, всі ці протизаконні дії прикривалися виробничою необхідністю.

Що роблять у таких випадках люди, які вважають, що порушено закон? Звертаються в прокуратуру. Так трест і зробив, звернувшись ще у травні з відповідним листом до першого заступника прокурора Київської області Ю. Полтавця. Монтажники просили вжити заходів до поновлення порушених прав.

«Ретельна» перевірка листа тривала два тижні. Потім усі зібрані матеріали на 48 аркушах Ю. Полтавець надіслав Київському обласному державному арбітражу для розгляду справи по суті.

Через два тижні головний обласний державний арбітр надіслав ці матеріали... прокуророві Київської області В. Калюжному. У супроводжувальному листі обласного державного арбітра сердито сказано: «Замість того щоб встановити, чи є в даному разі порушення закону з боку службової особи і залежно від цього вжити заходів прокурорського реагування, прокуратура просто переадресувала матеріали арбітражному суду під виглядом позової заяви тресту».

І знову прокуратура області взялася за «ретельну» перевірку. Думалося, що врешті-решт буде з'ясовано, порушив закон А. Сорокун чи ні.

Нарешті з надр обласної прокуратури вийшов черговий лист за підписом того ж таки Ю. Полтавця, де він повідомляє, що «...аналіз матеріалів, а також вивчення позицій сторін дає підстави стверджувати... що дану суперечку може вирішити тільки арбітражний суд».

Коло знову замкнулося. Коментарі зайві. Врешті-решт цікаво було б дізнатися, чому обласна прокуратура та обласний арбітраж займають таку позицію?

Леонід БРОВЧЕНКО,
економічний оглядач «Голосу України».

Дисплей економічних новин

Штаб соціального захисту

СТВОРЕНИЙ він на Котелевській швейній фабриці. Очолює його директор Іван Павлович Шило, у минулому робітник бондарного цеху, якому добре відомі і зрозумілі проблеми колективу.

Підприємство, а це чотириста працюючих, молодіжне. Основна продукція — спортивне взуття, постільна білизна, жіночі халати, дитячі швейні вироби. Значні кошти надходять від реалізації бочкотари, яку охоче замовляють агропроми республіки.

Як захистити швейників від непомірної дороговизни, нечуваних злиднів — така проблема постала перед адміністрацією та профкомом підприємства.

Перше, з чого почали, це — налагодження чітких економічних зв'язків з партнерами. Результати не забарилися. У цьому році очікувалося одержати прибутку в сумі 50 тисяч карбованців. З цієї суми значні кошти виділено у фонд соціально-культурного розвитку, а це реальне збільшення зарплати кожного працюючого до 300 карбованців. Загалом зарплата, порівнюючи з минулим роком, підвищилася на 127 відсотків. У їдальні фабрики ціни залишилися такими, як і п'ять років тому. До того ж на підприємстві знайшли можливість на три дні збільшити тривалість відпустки. Вдвічі більшими стали видатки працівникам, які їздять у відрядження.

Микола ПЕРЕВОЗНИЙ.
Полтавська область.

ОРЕНДА В ШОРАХ?

На дискусійну трибуну

Іноді здається, що недоброзичливцями індивідуальних і кооперативних форм власності та господарювання на селі є голови колгоспів і директори радгоспів. Але від окремих, у яких ні орденів, ні медалей (хіба що по півдюжини доган за плечима), не раз доводилося чути: якби, мовляв, дали волю і хоча б клапоть землі, їй-богу, кинув би це головування і подався у фермери...

По-своєму оригінальний спосіб прориву зачарованого кола в аграрній сфері обрав горік голова колгоспу «Прогрес» Васильківського району Б. Тромса, який став за сумісництвом орендарем.

Керував, як усі. Та завдяки знанням, особистому авторитетові і неабияким, як стверджують у таких випадках, організаторським здібностям домігся, що через якихось три-чотири роки самопожертвенного горіння показники господарства замаячіли не тільки на обласному, а й на вищих рівнях. «А далі, — зізнається Борис Федорович, — як у стінку головою вперся. Ні передові технології, ні нові форми організації праці, ані матеріальні стимули — ніщо не допомогало...». Колгоспники, тверезо оцінюючи життєві реалії, цілком задовольнялися досягнутим і працювали так, як і належить поденникам. Ось тоді й почав агітувати голова за оренду: одного, другого, третього.., десятого... Тим і завершилось...

Неважко уявити, як ведуть себе після таких «ходінь по муках» інші керівники. А цей узяв у своєму господарстві 60 гектарів землі, відремонтував разом із сином-десятикласником та рідним дядьком списану колгоспом техніку і, дбаючи про чистоту експерименту, ночами, у вихідні, під час відпустки доводив односельцям, що таке вільна праця на орендованій землі. Урожай, звичайно, зібрали значно вищий від середнього по господарству. Затрати — мінімальні... І на завершення майже повністю нейтралізували бажаючих почесати язики. Весь свій побічний заробіток — понад дев'ять тисяч карбованців — керівник-орендар віддав колгоспові.

Все-таки підсумок скромний: загітував в орендарі лише одного, а у фермери — жодного. Але...

— Я за те, — заявив Борис Федорович на установчій конференції Асоціації орендарів, фермерів і селянських кооперативів Київської області, — щоб залучити до цієї справи всіх, кого можна, аби тільки допомогли нам організувати ці фермерські господарства...

Конференція, до речі, відбулася буквально по гарячих слідах установчого з'їзду Асоціації селянських (фермерських) господарств України. А головними її організаторами були, як не дивно, керівники Київської облагропромради, про що згодом не без гордості повідомив заступник голови ради О. Ольховик.

Незалежних зібралося багато. Серед них і голова унікальної в області Асоціації кооперативів із села Шибене Бородянського району О. Баглай. Тамтешні кооперативи, сформовані на базі колгоспу «Більшовик», нічого спільного не мають з широко розрекламованими внутрігосподарськими орендними колективами. Останні, будучи, безумовно, хорошою школою для майбутніх самостійних господарів, стали водночас об'єктами безсоромного конторського визиску і, як не парадоксально, ваговитою підпіркою колгоспно-радгоспної системи та до певного часу — гарантом безтурботної ситості чисельного її апарату. А шибенські селяни зуміли уникнути цієї на перший погляд закономірної перехідної стадії. Долаючи знегоди й сумніви, водночас розпрощалися з усією адміністративною колгоспною надбудовою і вже більше року живуть без «наставників». Зате продукції виробляють не менше, мають рівні права, власний фінансово-кооперативний банк, надійних партнерів. Зокрема, не обмежених рамками колишнього господарства, можливість працювати гуртом або ж організовувати одноосібницькі чи фермерські господарства.

Але, «прикінчивши» в такий спосіб колгосп, новоявлені кооператори замахнулись і на вищі структури. О. Баглай, між іншим, не називає основних організаторів конференції консерваторами, висловлюється простіше:

— РАПО — це організація, яка, по суті, займається збиранням інформації і передачею її у вищі інстанції. А ця їхня участь у виробництві... ну ніяка. Люди сидять без діла. Причому зібрали там кращих спеціалістів. І використовують не за призначенням. Це тоді, коли нам, цим кооперативам, украй потрібні посередники, через яких можна було б і збут організувати, і якусь техніку придбати, вигідні договори укласти...

Прозорі натяки колишнього голови колгоспу, нині кооператора, голови першого в області сільського фінансово-кооперативного банку, представники обласних інстанцій, звичайно, розуміють. Але один у полі...

І після проголошення Основ законодавства СРСР про землю ледь-ледь нашкребли її по всій Київщині аж для двох фермерів. Це за умов, коли з тих же 130 учасників конференції переважна більшість хотіла б бодай володіти землею. А по області, за свідченням газети «Київська правда», лише орендарів понад десять тисяч.

І які є люди! Так, нечисленний колектив О. Гордієнка із села Логвин Володарського району, орендуючи в колгоспі 200 гектарів землі (6,3 відсотка площі), дав торік господарству 120 тисяч карбованців прибутку (24 відсотки від загальної, одержаної всім колгоспом суми). Прагнули орендарі зайнятися ще й тваринництвом — колгосп не дозволяє. Задумали взяти землю у володіння — сільрада навіть заяв не приймає. Райрада з березня 1990 року заяви їхні реєструє, але землі не дає. А облрада ці питання ще тільки вивчає...

Киянин В. Суржко, який на орендованих у радгоспі «Хотівський» Києво-Святошинського району семи гектарах землі два роки тому започаткував чималеньке товарне господарство, досі не перестає дивуватися, як умудряються жителі сусіднього села Лісники на крутосхилах («лазять, мов скелелази») вирощувати немислимо високі, як для таких угідь, врожаї ранніх овочів та суниць.

— Якби їм дали вільні, хороші поля, — каже Віталій Павлович, — то я вам гарантую — пів-Києва нагодували б.

Великі оптимісти, очевидно, подумають, що землю селянам не давали, бо одних лише союзного закону й Указу Президента давальникам було мало. А тепер, коли є Земельний кодекс УРСР, розпочнуть роздавати наліво, направо, навприсядки. Та знаючи, з якими оперативністю, відчайдушним розмахом і які поля(!) виділяли на Київщині останніми роками під дачне будівництво, можна припустити, що генеральною лінією розвитку сільського господарства тут обрали не товарне селянське виробництво, а передусім кустарно-дачне.

Але агроном, орендар О. Гордієнко про наявність зазначеної лінії, певно, не здогадується. Зневірився у порядності сільського і районного керівництва, а обласному — вірить. Більше того, наслухавшись багатообіцяючих промовців, другого дня почав навіть хвилюватися з іншого приводу. Мовляв, якщо справді дадуть нам, орендарям, землю, то ми за два-три роки завалимо країну продукцією. І в результаті — різко впадуть ціни. Хто ж тоді на фермах утримається? Довелося щирого, доброго чоловіка заспокоювати.

Делегат від Згурівського району М. Гета розповів учасникам конференції, що вперше про оренду він почув від свого тестя ще в 1958-му році: «А що ж це таке?» — запитав у нього. «А це, — каже тесть, — коли ти береш у Кочубея ферму (був такий поміщик у Згурівці — **авт.**) і пашеш, то 70 відсотків виробленого — Кочубею, 30 — тобі. А якщо не виробив, то наступного року розплатишся з Кочубеєм...» Нинішні ж орендарі із Києво-Святошинського району віддають деяким радгоспним «кочубеям» до 90 відсотків своїх прибутків. Тікатимуть? Безумовно. Одні — світ за очі. Інші — прориватимуться у фермери.

До речі, 23 березня в Києві знову зібралися представники селянських господарств області. Були тут і делегати попередньої конференції, в житті яких, попри все обіцяне, нічого не змінилося. В результаті без допомоги РАПО і облагропрому, без будь-яких «політичних інтриг» учасники установчої конференції створили обласну Асоціацію власників селянських (фермерських) господарств, що діятиме на основі свого статуту в складі загальнореспубліканської Асоціації.

Віктор ПРИСЯЖНЮК,
редактор відділу соціально-економічних проблем журналу «Сільські обрії».
Київська область.

Жнива-91

ЗАБУЛИ ПРО МЕХАНІЗАТОРА

У Рокитнянському районі на Київщині майже місяць жнивують. Тим часом у колгоспі імені Леніна села Житні Гори ранню групу зернових упорано на 75 процентах площ. Урожайність на круг у цьому хлібному селі становить 30 центнерів. Торік було 42. Звільнені поля готують під сівбу озимих.

— З наміченими роботами, — розповідає головний агроном Володимир Осадчий, — могли б справитися раніше. Що заважає? Техніка, на якій працюють комбайнери, ненадійна. Крім того, її мало, особливо грунтообробної. У цьому році вперше не було до комбайнів акумуляторів. Довелося їх зняти з автотранспорту. Та хіба це вихід?

Не менше проблем постає перед хліборобами колгоспу «Прогрес» села Савинці. Одна цікава деталь: у комбайні «Дон-Ротор» 8 однакових підшипників. Райагропостач у своїх запасниках має лише два. «Прогресівці» один підшипник випросили, але ж у Рокитнянському районі ще три господарства, що мають аналогічні комбайни. Як їм бути в разі серйозної поломки?

— Взагалі, — продовжує ці невтішні прогнози головний агроном Анатолій Литвин, — якщо у комбайна трапляється якась серйозна поломка, то це значить, що він стоятиме на приколі, бо практично відремонтувати його нічим. У такій ситуації, що склалася, ще рік, можливо, і протягнемо. А як далі буде?

Додам зі слів селян, що з боку районних організацій до хліборобів увага практично нульова. Зараз, наприклад, завгосп колгоспу бідкається, що не може придбати томат-пасту, щоб зварити борщ для механізаторів. А такі речі, як шампунь, цигарки, леза, шкарпетки тощо, вже давно стали для них лише мрією.

Валерій ЛАЗАРЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».
Рокитнянський район Київської області.

Селянський щоденник

ОГІРОК — ДО ЧЕРВОНОЇ КНИГИ!

Такого ще не бачив колгоспний ринок у Черкасах. За відро свіжих «Ніжинських» тітка правила 30 карбованців. Бабуся була милосерднішою, та й огірки були гірші, більше схожі на кабачки, — всього за 28. Якийсь хлопчина — по четвертаку. Чому так дорого? На це майже риторичне запитання дали відповідь спеціалісти облагроради. Якщо п'ять років тому область заготовляла 35 тисяч тонн огірків, то на рік пізніше — 15, на другий — 12, а в нинішньому році — всього п'ять тисяч тонн.

У чому річ? Жовтіє, пропадає, не встигнувши відцвісти, гудина. У газетах, по телебаченню час від часу виступають городники-любителі, домашні агрономи, які пропонують різні рецепти врятування огірків: то молоком обризкати, то мідним купоросом, то настоєм полину. А що ж наука? Невже й огірок доведеться заносити до Червоної книги?

КУПИВ ЗА САЛО ХОЛОДИЛЬНИКА

Так, на Черкаському колгоспному ринку можна придбати холодильника чи пральну машину за здану торговельно-закупівельному підприємству продукцію. І не тільки побутові товари, а й імпортний одяг, взуття, навіть французькі парфуми. Оборудка вигідна заготівельникам, здавачам і, звичайно ж, покупцям. Кілограм м'яса у фірмовому магазині ринку коштує 9 карбованців 50 копійок, тоді як у торговельних рядах приватників — 12.

Однак заохочуються й індивідуали. Скільки кілограмів м'яса продав на базарі — стільки купуй і комбікорму.

Лідія ТИТАРЕНКО,
власний кореспондент «Голосу України».
Черкаська область.

КОЗАЧІ ЛАГЕРІ — ВАРНА

Схоже, що цюрупинське село Козачі Лагері першим на Херсонщині подасть приклад ділового українсько-болгарського співробітництва під час переходу до ринку. Про це повідав, повернувшись із поїздки до Болгарії, директор місцевого радгоспу-заводу імені Мічуріна Іван Юрченко.

Господарство має чималий досвід у садівництві, виноградарстві, овочівництві. Але переробка врожаю залишається слабким місцем. Саме ця галузь стане основною для ділової співпраці з фірмами Варненської області. У Козачих Лагерях планується налагодити виробництво томат-пасти та концентрованого яблучного соку, спільний випуск вин та коньяків. Передбачається скооперувати зусилля і на спорудженні сучасного туристичного комплексу — українське село розташоване біля Дніпра, в мальовничому місці. Отже, радгосп стане співучасником одразу трьох спільних підприємств.

Розраховуватися між собою партнери будуть взаємними послугами, продукцією, сировиною.

Мирослав БАШТАНСЬКИЙ.
Херсонська область.

Експрес-новини

Аргентина офіційно визнала незалежність Естонії, Латвії та Литви і оголосила про встановлення з ними дипломатичних відносин. Президент Менем дав розпорядження міністру закордонних справ Аргентини покласти на посла в Москві обов'язки посланника в цих країнах.

* * *

Учора міністерство закордонних справ Франції направило до трьох прибалтійських країн своїх посланників для обговорення питання про встановлення дипломатичних відносин.

* * *

Сьогодні в Брюсселі зустрінуться міністри закордонних справ Європейського співтовариства для обговорення питання про допомогу Радянському Союзу та визнання трьох прибалтійських держав.

* * *

Президент США Буш заявив, що прийняття рішень про визнання незалежності прибалтійських республік залежить від підсумків позачергової сесії Верховної Ради СРСР.

* * *

Міністерство закордонних справ Південної Кореї повідомило про встановлення дипломатичних відносин з Албанією. Відповідний договір підписано в Тірані.

* * *

Голова КНР Ян Шанкунь прибув до Монголії, де планується підписання угод про економічне співробітництво між двома країнами.

Наш прес-клуб

ОЧИМА ЗАРУБІЖНИХ КОЛЕГ

Японська компанія «Чубу електрик пауер» має намір розпочати навчання радянських інженерів-ядерників на АЕС «Хамаока» в Японії і на Чорнобильській АЕС у Радянському Союзі.

Як заявив представник компанії, з цією метою група японських інженерів здійснить поїздку в СРСР на Чорнобильську АЕС у червні 1992 року.

Там група має створити для радянських спеціалістів такі технічні умови для проведення заходів, що забезпечували б безпеку робіт на АЕС, а також провести консультації з питань експлуатації і аварійних робіт на станції.

У свою чергу Радянський Союз пошле в жовтні групу своїх інженерів на атомну станцію «Хамаока» для ознайомлення з роботою станції.

«Ніккет уїклі» (Японія).

* * *

Радянський Союз відмовився виконувати умови контракту, підписаного з індійськими партнерами на поставку 40 тисяч тонн целюлози для сорока невеликих індійських паперових фабрик.

У телеграмі, відправленій представниками цих підприємств радянському послу в Індії, йдеться про те, що радянська сторона вимагає заплатити за поставку целюлози тверду валюту, в той час, коли в контракті йшлося про сплату в рупіях. Оплатити ж твердою валютою індійська сторона в даний час не готова.

Поставки целюлози, згідно з контрактом, потрібно було завершити в червні, однак до цих пір їх не відвантажили.

Такі ускладнення індійської паперової промисловості у відносинах з радянським партнером виникли вперше. Починаючи з 1984 року, Радянський Союз неухильно дотримувався вимог індійських замовників і у великих кількостях поставляв целюлозу в Індію.

Повідомляється також, що, очевидно, надалі Радянський Союз не експортуватиме в Індію целюлозу за рупії.

Радянська целюлоза обходилася індійській стороні на 15 відсотків дешевше, ніж американська чи європейська, хоча й відрізнялася за якістю, проте більшість індійських підприємств, що виробляють папір, вважали її якість цілком задовільною.

«Економік таймс» (Індія).

В ІМ'Я ПОРЯДНОСТІ Й СПРАВЕДЛИВОСТІ

До нашої редакції звернулися представники Всесоюзного товариства німців СРСР «Відергебурт» з проханням ознайомити читачів з двома документами.

Перший з цих документів — відкритий лист голови Дніпропетровської громади Німецької євангелічно-лютеранської церкви СРСР, члена ради Всесоюзного товариства німців СРСР Е. Ріглінга, звернутий до Голови Верховної Ради України Л. Кравчука, членів Президії Верховної Ради, голів Комісій та народних депутатів.

На початку свого листа автор згадує про тяжку долю радянських німців, яких під час останньої війни було примусово виселено з місць мешкання. Півстоліття минуло з того часу, а німецький народ усе ще чекає повернення на рідну землю, визнання права на існування як етносу. Відродження німецької республіки на Волзі, зазначає Ріглінг, стикається з певними, труднощами. На її території вирує шалена антинімецька кампанія, чиниться моральний терор щодо німців.

Слава Богу, пише автор, на Україні такої ворожнечі немає. Завдяки цьому товариство «Відергебурт», Німецька євангелічно-лютеранська церква СРСР і керівництво Дніпропетровського облвиконкому домовилися щодо будівництва нових німецьких сіл, утворення підприємств і господарств для працевлаштування тих, хто повернеться на Україну.

Далі Е. Ріглінг звертається до народних депутатів: «В ім'я порядності, людяності, справедливості і закону! В ім'я міжнародного авторитету суверенної України! Прошу зробити все залежне від вас, щоб зупинити катастрофічну вимушену еміграцію німців, фактично насильницьке вигнання німецького етносу з рідної землі». Голова Дніпропетровської громади Німецької євангелічно-лютеранської церкви закликає Верховну Раду прийняти заяву, в якій було б проголошено, що Україна негайно надає своїм німецьким дітям можливості повернутися на рідну землю, якою вони вважають Україну, гарантує їм рівноправність, розвиток національної мови і культури, умови існування і розбудови нації.

Другий документ — це звернення голови Всесоюзного товариства німців СРСР «Відергебурт» Г. Гроута до керівників усіх конфесій країни, духовних наставників віруючих. Згадуючи про страшні факти депортації німців, їхньої загибелі від холоду і голоду на неосвоєних землях Сибіру та Казахстану, тяжкої праці в концтаборах ГУТАГу, Г. Гроут закликає духовних пастирів провести богослужіння в храмах Господніх у пам'ять жертв сталінських репресій, які забрали життя майже пвмільйона німців.

Наші за кордоном

НАВІЩО ТУРИСТОВІ МИШОЛОВКА?

Великий інтерес прокинувся в молоді Луганська до сусідньої Польщі. Міські туристсько-екскурсійні бюро, кооперативи й малі підприємства щоденно облягають натовпи тих, хто бажає побувати в цій країні. Одні свою поїздку пояснюють необхідністю провідати родичів чи знайомих, що «захворіли», інших начебто приваблюють історичні, визначні й пам'ятні місця.

Справжній же сенс цих устремлінь прояснюється під час перевірки працівниками БХСС багажа «туристів». Ось яким був, наприклад, вміст сумок офіціанта ресторана «Дружба» Анатолія Колесникова та його брата Сергія, слюсаря заводу гірничорятувальної апаратури, які зібралися до Польщі, до речі, вже вчетверте в цьому році: десять наборів свердл, стільки ж мікрометрів, акваланг «Юнга», декілька наборів шампурів, шнури-подовжувачі, понад тисячу мікроелектроламп розжарювання і навіть два десятки мишоловок. І якщо шампури як презент ще можна зрозуміти, то мишоловки... Невже в Польщі таке засилля гризунів? Ясна справа — на ринок.

Ще більшою була поклажа працівниці малого підприємства «Віра» В. Наумової та її чоловіка-кооператора. Ці везли «в дарунок» близьким 50 ножівкових полотен, 30 чайних ситечок, 13 пляшок горілки, 20 вірьовок для білизни, 28 зубних щіток, 360 надувних куль, і багато інших «дрібничок».

— Тільки в одному перевіреному нами автобусі різноманітних товарів набралося майже на 40 тисяч карбованців,— каже заступник начальника обласного управління БХСС А. Різниченко. — Причому таких товарів, яких у луганських магазинах і вдень зі свічкою не знайдеш. Та й звідки їм узятися, якщо полиці нерідко підчищають самі працівники торгівлі. Наприклад, у відділі універмагу «Росія», де працює продавцем Т. Мальцева, — пусто, як виметено, зате в її багажі виявлено різноманітну білизну, дев'ять найменувань годинників, 49 пар шкарпеток, 36 зубних щіток, 55 флаконів одеколону і парфумів.

Подібні спустошувальні вояжі не менш шкідливі і своїм згубним впливом на незміцнілі душі. У спекулятивні закордонні поїздки втягуються в основному молоді люди, які кидають свою роботу, ігнорують святі поняття совісті й честі й нерідко беруть участь у всіляких махінаціях. Це теж доведено перевірками, під час яких було виявлено немало «липових» довідок, підроблених документів. Так, офіціантка кафе «Колос» А. Малюгіна «гастролювала» з товаром по Польщі, а рахувалася в ці дні на роботі. А завідуюча магазином Н. Бикадорова, водій автобази Г. Машутиків, механік об'єднання «Луганськтепловоз» А. Капацій відзвітували за час зарубіжних поїздок листками непрацездатності.

Подібних прикладів немало, тому працівники правоохоронних органів вважають такий вид «туризму» небезпечним явищем. Вони звернулися до Луганського облвиконкому з проханням поставити питання про доцільність подібних подорожей.

Укрінформ.

Луганськ.

Погляд

ВЕЛОПРОБІГОМ... ПО СМОГУ

Коли проходив Всесвітній день захисту навколишнього середовища, то, напевне, для багатьох людей він так і залишився звичайним. Для багатьох, але не для всіх. Особливо для «зелених». Це була нагода ще раз привернути увагу людей до істотних екологічних проблем. Саме так вирішили зробити члени Краківського екологічного клубу. Їхнє місто — одне з найзабрудненіших у Польщі. От і довелось їм доводити думку, що іноді краще використати велосипед, ніж «виплюнути» в повітря чергову дозу вихлопних газів з власного автомобіля.

Фото ТАРС.

ГОЛОС України

Газета Верховної Ради України

Головний редактор
Сергій ПРАВДЕНКО

Редколегія:
Олександр БІЛИК заступник головного редактора
Анатолій ГОРЛОВ перший заступник головного редактора
Олександр ЄМЕЛЬЯНОВ член-кореспондент АН УРСР
Володимир КРАСНОДЕМСЬКИЙ
Леонід САМОЙЛЕНКО заступник головного редактора
Борис СИДОРЕНКО заступник головного редактора
Анатолій СОЛОНСЬКИЙ
Віталій СУДДЯ відповідальний секретар

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Заступник головного редактора — Борис Сидоренко.
Чергові редактори — Наталія Дзюбенко, Володимир Олефіренко.
Автори макета — Анатолій Мироничев, Євген Українець.
Випусковий — Олексій Бондаренко.
Оформлення — Володимир Кисельов.
Коректори: Валентина Лукаш, Ірина Бабич, Галина Каблак, Ольга Малкіна, Євгенія Оратовська, Олена Чоповська.
Верстальники: Тетяна Балюк, Ольга Яценко, Марія Солодюк.
Лінотипісти: Наталія Позняк, Валентина Чичирко.

Комбінат друку видавництва «Радянська Україна» 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.

Індекс 60955.

Тираж 555.000

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Зам. 03101651.